

Yesu pɔpuɔrbiemba maacemma sɛbɛ Nelmuoyamma

Like sɛbɛbaa-ba dii ba hāi Diilonɔ-nelmaɔ-sɛbɛ-i-na. Yesuɔ siire ce mamaɔ hiere, u nyegāaɔ ma yaa-i u sɛbɛdɛlāɔ-na (Yesu maama maɔ Likenɔ nyegāaɔ-ma). Hāalɔ-wuonɔ yaa daayo-i. Mamaɔ ciɛ Yesu huonɔ-na, ma yaa dii-yuɔ: *Hāalābiembaɔ daa *Diilonɔ-Yalle-i dumaa kuu dii, a naara Diilonɔ-Yalleɔ ciɛ ba da holle-i dumaa a waɔ *Kirsā-nelma-i aa nuɔmba bɔi hū-ma. Diilonɔ-dūɔ-baambaɔ ciɛ sūlma maɔ, u nuɔɔ bi hii-ma. Diilonɔ-Yalleɔ bi kāayā-bei dumaa ba nyaar aa ma dɔl-ba, u bi waɔ mafamma-i.

Hāalābiembaɔ duɔɔ dumaa ta ba waɔ Kirsā-nelma-i baa *Yuifubaa-ba-i *Yerusalemu-i-na, sɛbɛ daayo duɔɔ baa ku yaa-i (sap. 1-7). Ku huonɔ-na, maɔ hii *Yude-i baa *Samari-i dumaa, mafamma suɔ waɔ (sap. 8-12). Aa perienɔ baa Pol baa u nabaamba-i baɔ wuɔraaya dumaa yayargaa-terni-na a waɔ Kirsā-nelma-i baa *niɛraamba-i (sap. 13-28).

Yesu pɔpuɔrbiemba maacemma sɛbɛ pigāaɔ wuɔ molo siɛ gbāa fillā Diilonɔ-nelma-i baa u Yalle-i wuɔ ni siɛ da ce ni maacemma-i. Yesu maama-i nelduɔɔ-maama sɔ, nuɔmba-i nilɛiɔ-na hiere ba maama.

Yesu nyugūmma-i duɔ kā Tuonɔ wulaa

1-2 Tofil, Yesuŋ siire waŋ Diilonŋ-nelma-i aa ce mamanŋ hiere a ji hi u nyugũmma-i, mi waanŋ ma yaa-i mi sebedielāŋo-na. Aa suɔ duɔ ta, uŋ ŋa naa hiel bamanŋ ce-ba u *pəpuərbiemba, *Diilonŋ-Yalle cie u pigāanŋ-ba ba maacemma-i. ³ Uŋ kuu aa sire, u taa u carra ba yaa-i ba da ba suɔ wuɔ u siire. U cie yinni komuɔŋa hāi baa-ba tuɔ carra-bei u piie *Diilonŋ-bāanŋu maama-i.

⁴ Yiingu nanŋu-na, ba waa ta ba wuo niuwuoni, wuɔ gbē-ba wuɔ: «Baa na maa *Yerusalemu-i-na; miŋ waanŋ mamanŋ baa-na wuɔ mi To pāa-na nuŋgu, ciyaanŋ ma ce igēna. ⁵ Na saa da, Nsāa *baatiseŋ nuɔmba-i baa hūmma, ŋga namaanŋo-i, ku siɛ da yinni, mi ka batiseŋ-na baa Diilonŋ-Yalle-i.»

⁶ Yiingu nanŋu-na, baa ji tigiinŋ ba-naa. U pəpuərbiemba yuu-yo wuɔ: «Itie, ku ce ŋ ka bir hā *Isirahel-baamba-i baa fōŋgūo-i fiefie dumande wei?»

⁷ Yesu wuɔ cira: «Mi To uŋ diyaa huɔŋgu manŋ baa ma cemma-i, kuu si namaa kuusuɔŋgu. ⁸ Ŋga u Yalle da di jo-nei, na ka da fōŋgūo ta na waŋ mi maama-i Yerusalemu-i-na, baa *Yude-i-na, baa *Samari-i-na ka cor baa nilēiŋa nanŋa-i hiere hīema-na.»

⁹ Uŋ waanŋ mafamma-i, ba'a ba ne da u nyugūŋ u kā dərɔ, u nyugūŋ u kā dərɔ, kā ka balla nyaasinni-na. ¹⁰ Baa bi yagar yiera tā ba yunni-i ta ba ne. Ba juɔ'a ba ne da jonŋorpiɛlntaamba hāi ba caanŋu-na. ¹¹ Jonŋorpiɛlntaanŋ daaba gbē-ba wuɔ: «Galiletaanŋ namaa, bige-i cie na yiera dīŋ dərɔ-i-na ta na ne dumaanŋo-na? Nanŋ daa Yesuŋ taa dumaa kā dərɔ-i-na, duɔ ji cira u jo, u ka bi jo dumɛi.»

12 Ba waa *Olivi-tibinni-tānuŋ-nu. Ku hōlma yuu kilo diei temma baa Yerusalemu huŋga-i. Baa bir gūunu jo Yerusalemu-i-na. 13 Baŋ juo, baa kā ka nyugūŋ suur dūŋgu nangu-na, ba jo ba tigiin ba-naa kusuŋ-nu'i koko. Bamaŋ waa, ba yaa daaba: Pier, Nsāa, Sake baa Andere, Filipu baa Toma, Batelemi baa Matie, Sake maŋ Alfe biŋo waa, Simo maŋ taa u kuye u nelle maama-i a naara *Yuda maŋ Sake biŋo-i, ba'i waa dumaŋo-na. 14 Ba hieroŋo-i, baa ta ba tigiin ba-naa kpēkpē ba cārā Diiloŋo-i. Caamba namba waa baa-ba, Yesu nyu waa a naara u hāmba-i.

Hai ka suur Yuda fuoŋgu-na?

15 Yiingu nangu-na, Pier wuo ji sire yiera Diiloŋ-dūŋ-baamba hōlma-na, ba waa nuomba komuŋ-niediei temma, aa naa cira: 16 «Tobiŋ namaa, nelma maŋ nyegāaŋ Diiloŋ-nelma-na, maa naa saaya ma ce. *Diiloŋ-Yalleŋ cie *Davidi waŋ mamaŋ* *Yuda kūŋgu-na, ma cie. Yuda yaa juo ce tayaana ba ka bel Yesu-i. 17 Yuda waa baa-ye i tie ce maacenduoma. 18 Uŋ cie maacembabalaŋ daama-i da gbeinā maŋ, u sāa suoŋgu baa-ya.† U juo par diire u yuŋ-nu suoŋgu faŋgu-na a muonu u kusūŋgu-i, u purru hel hierē bomborma-na. 19 Yerusalemutaamba nuo nel daama-i hierē ka saa, a ce ba haa suoŋgu faŋgu yerre-i ba nelma-na wuo «Hakeldama», ku yuŋgu yaa wuo tāmman-suŋgu. 20 A ne da ma nyegāaŋ Gbeliemaŋ-neini-na wuo:
«U dumelle saaya di muonu;

* 1:16 Nierŋ Gbeliemaŋ-nalāaŋgu (Psaume) 41.10. † 1:18 Nierŋ Matie sebe-i-na 27.3-8.

molo baa waa tɛna-die.‡

Aa tiraa nyεgɛn wuɔ:

«*Molo saaya u bie u maacemma-i.*»§

²¹ «Terienɔ fangɔ-na, bamaɔ waa baa-ye i wuɔramma-na hiere baa Itienɔ-i, ²² a donɔ Nsãa un *baatisen-yo huɔngu maɔ nuɔ-i, a ka hi u nyugũmmaɔ-yiingu-i, kutienɔ saaya u hel ba yaa nuɔ-i a naara-ye i tie waɔ u siremma kũngu-i.»

²³ Un juɔ piiye ti, baa hiel nuɔmba hã da ba fiel u diei bei: Yosefu baa Matiyasi. Yosefu yerre nande yaa waa Barsabasi aa dinande-i Yutusi.

²⁴ Baɔ cie mafamma-i, baa cãrã Diilonɔ-i cira: «Itienɔ nuɔ, nuɔnei suyaan i hɔmmu-i hiere. Niɔ ka hiel umaɔ ba hã baan daaba-na, pigãan-ye baa-yo

²⁵ u bie maacemma* maɔ Yudaɔ naana-mei aa kã u munãammu.» ²⁶ Baɔ juɔ cãrã ti, baa ful tienɔ a hiel. Tienɔ bel Matiyasi. Matiyasi wuɔ suur naara *pɔpuɔrbiemba-i. Baa naa tie cɔncieluo u diei.

2

Diilonɔ-Yalle jomma-i

¹ *Pãntekɔti-yiingu-na, Diilonɔ-dũn-baamba waa hiere tigiin terduɔn-nu. ² Ba juɔ'a ba ne da ijieni naɔ temma hilaa dɔrɔ-i-na ŋaa fafalmu, a jo ji yu baɔ waa dũngu maɔ nuɔ-i. ³ Ba'a ba tiraa ne, a da dãamu nammu calnu mu haa ba yunni-na. ⁴ Munɔ calaanu haa-bei dumaanɔ-na, *Diilonɔ-Yalle pãn yu ba hɔmmu-i a ce ba donɔ ta ba piiye niɛraan-nelma.

‡ **1:20** Gbeliemaɔ-nalãangu (Psaume) 69.26

§ **1:20**

Gbeliemaɔ-nalãangu (Psaume) 109.8

* **1:25** Yudaɔ taa u

ce maacemma maɔ baa Yesu *pɔpuɔrbiemba-i ba gbẽ ma yaa-i.

5 A ne da *Yuifubaa-ba maŋ wuɔyaan ba Diilon-
hūmelle-i fafamma, ba fɔŋgũɔ baa hilaa nilɛiŋa-na
hiere jo *Yerusalɛmu-i-na yibienɔ faŋa-na. 6 Baa
tɛna ji nu ijien daani-i, baa sire gbar kã ka yu.
Bamaŋ waa hiere, nelienɔ nelienɔ u nuɔ Yesu
*pɔpuɔrbiemba piiye fuɔ fɛɛŋ nelma-i. 7 Kuɔ cu
ba hɔmmu-i, baa ta ba piiye wuɔ: «Ma sɪ Galile-
taamba-i daaba-i hiere kɛ? 8 Ba ciɛ niɛ ta ba
nu i nelma-i hiere ba waŋ-ma baa-ye? 9 N siɛ
suɔ wuɔ miɛ maŋ jãanu i-naa bande-i-na, Par-
titaamba dii-yiɛ, Meditaamba dii, Elamutaamba
dii, Mesopotamitaamba dii, bamaŋ hilaa *Yude-i-
na baa bi dii, Kapadɔsitaamba dii, Pɔtaamba dii,
Asitaamba dii, 10 Firgitaamba dii, Pãnflitaamba
dii, Esipitaamba dii, Libitaamba maŋ dii Sireni
caanɔgu-na baa dii, bamaŋ hilaan *Ɔromu-i-na
bafamba bi dii, 11 Yuifukiriɛiŋa dii, bamaŋ bi su-
urii Yuifusinni-na baa bi dii, Kiretitaamba dii,
Arabubaa-ba dii, aa i hieronɔ-na, Diilon uŋ ciɛ
maacenfafamma maŋ, nelienɔ nelienɔ u nuɔ-ma
u fɛɛŋ nelma-na.» 12 Kuɔ ce-ba gbɛɛ, ba sa suɔ
baŋ jɔguɔŋ mamaŋ. Baa ta ba yuu ba-naa wuɔ:
«Nel hama-i temma-i dumandɛ-i?» 13 Banaŋ baa
bir yaŋ aa ta ba nyɛ pɔpuɔrbiemba-i wuɔ ba nyuɔŋ
kolma.

Pier ãndaanɔgu-i

14 Maŋ juɔ waa dumaanɔ-na, Pier wuɔ sire yiera
baa u nabaamba-i* aa naa don tuɔ piiye da gba-
gaga wuɔ: «*Yuifubaa namaa, baa namaa naman
dii tɛna *Yerusalɛmu-i-na, mi ka waŋ nelma diei
baa-na, karaan na tũnni-i dɛi na nu-ma. 15 Na

* 2:14 Yesu pɔpuɔrbiemba yaa baŋ gbɛŋ-baŋ.

suyaa wuə bāanġu saa hi bonġ yogo aa na'a ba nyuəŋ kolma, ba daa-ma hie? ¹⁶ Na saa da, Diilonġ uŋ puəraa Yowel waŋ mamaŋ, ma'i cieŋ. ¹⁷ Yowel waan-ma wuə:

«Diilonġo ciera wuə:

«Miwaanġo tġmmaŋ-huəŋġu-na,
mi ka gbuo nuəmba-i hiere baa mi *Yalle-i.
Na bisālmba ka ta ba ce mi pəpuərŋġu-i.
Mi kaa ta mi carra naaciemba-i mi piie baa-ba.
Aa ta mi piie baa bġncuəmba-i dānsānniŋ.

¹⁸ Coima saa fa, bamaŋ cāa-miŋ hiere,
caamba-i baa bεmba-i,
mi ka gbuo-ba baa mi Yalle-i huəŋ daaku-na,
ba ka waa mi pəpuərbiemba.

¹⁹ Mi ka ce gbεε-wεima dərə-i-na baa hġema-na hiere:
Tamma kaa waa, dāamu kaa waa, nyaasġnni kaa bi
waa bəi.

²⁰ Bāanġu kaa bir cure ŋaa isuəŋġu
aa cεiŋo bir ce dāa ŋaa tamma.
Mafamma ka ce aa Itienġo jommaŋ-yiŋġu suə hi.
Yiŋġu fanġu temma siε ji waa;
ku kaa waa yibuə.

²¹ A ce dumaanġo-na, umaŋ duə ji tuə gbuuse Itienġo-i,
kutienġo ka kor.»†»

²² Pier wuə suonu u āndaanġu-i wuə: «*Isirahel-baan namaa, yaan mi waŋ nelma diei baa-na: Diilonġo pigāan-na Nasaretitaan Yesu fŋŋġū-i. U cie u ce gbεε-wεima bəi na hōlma-na. Namaa fεε-i na saa yaŋ-ma damma. ²³ Ba bel diilonġo-i bel-o hā-na. Diilonġo suə wεima-i hiere; uu naa suə wuə na siε yaŋ-yo. Ma bi cie: Na bilaa-yo a hā bamaŋ sa kāan

† 2:21 Yowel (Joël) 3.1-5a

Diilonɔ-i ba gbu-yo *daaŋ-nu ko-yo. ²⁴ Nga hɛma saa naa waa ma gbãa wuo-yo. A ce dumaanɔ-na, ban kuɔ-yo, Diilonɔ yan-ba aa sire-yuɔ. ²⁵ Na saa da, *Davidi piiye u maama wuɔ:

«*Mi da Itienɔ-i hɔnni man jon mi yaanɔga-na.*

U sa taara mi kũma nyen,

ku'i cie u jo ji waa mi caaŋ-nu.

²⁶ *Kufanɔ hɔfɛlle yaa yuu mi huɔŋga-i*

a ce mi ta mi piiye dumandɛ-i-na.

Mi suyaa wuɔ da mi ku, mi ka fiisa.

²⁷ *Diilo, mi suyaa wuɔ η sie yan mi tɛ dii kuon-nelle-na.*

Ŋ sie sie yan nan nolɔo hɔr dii hɛma-na.

²⁸ *Hũmelle man kãaŋ η wulaa,*

η pigãaŋ-mi baa-de.

Da mi waa η caaŋgu-na

η ka ta η ce baa-mi.»‡»

²⁹ Pier wuɔ cor baa u āndaanɔ-i wuɔ: «Tobin namaa, mi ka wan ninsonɔ-i baa-na i bincɔinɔ-i Davidi kũŋgu-na: Davidi kuu ba fuure-yuɔ, a ji hi baa nyunɔo u cĩcorre dii i hɔlma-na. ³⁰ Davidi waa Diilopɔpuɔrbilonɔ. Diilonɔ naa pã nunɔu baa-yo wuɔ duɔ saa ji waa, u jãmatigisinni-i, u ka hã u hãayɛlɔo nanɔ'i baa-ni. ³¹ A ce dumaanɔ-na, Davidi naa tɛna baa-ma wuɔ *Konkortienɔ ka ku aa sire. Na saa da u ciera: «Diilonɔ sie yan u nolɔo tɛ dii kuon-nelle-na» aa «u sie yan u hɔr dii hɛma-na.»

³² Konkortienɔ fanɔ yaa Yesu-i. Diilonɔ un siire-yuɔ, miɛ man daaye-i hiere i daa-ma nuɔ. ³³ Diilonɔ kãa baa-yo u ka tɛna u caaŋ-nu, aa un ηa naa pã nunɔu man baa-yo wuɔ u ka hã-yo u Yalle-i, u hãa-yo baa-de u gbuo-ye baa-de hiere. Nan dan

‡ **2:28** Gbelieman-nalãanɔ (Psaume) 16.8-11

maman daama-i baa nan nun man, difande maacemma'i. ³⁴ Davidi fuɔ fεε saa kã dɔrɔ-i-na, nga u piiye Yesu kũngu-i wuɔ:

«Itienɔ gbɛ mi Tienɔ-i wuɔ:

«Jo η ji tɛna mi caan-nu

³⁵ *aa η yan mi mal η bigaarãamba-i hã η ce η baaŋgu-i bei.»*§

³⁶ Terienɔ fangu-na, nuharunɔ si dii, Isirahel-baan namaanɔ-i hiere na saaya na suɔ wuɔ nan gbuu Yesu man *daanɔ-na, Diilonɔ cie u yaa-i Itienɔ-i aa tiraa ce-yo Konkortienɔ.»

³⁷ Ban juɔ nu nel daama-i, kuɔ ce-ba binɔkũngu. Baa yuu Pierbaa-ba-i* wuɔ: «Dumaanɔ-na, i saaya i ce bige-i?» ³⁸ Pier wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Naanan na cilɔbabalanɔ-i aa na jo ba ji *batischen-na Yesu-Kirsa yerre-na, ku yaa Diilonɔ ka hur na ambabalma-i. Mafan da ma ce, Diilonɔ ka hã-na u Yalle-i. ³⁹ Na saa da, Diilonɔ pãa nunɔ-i baa namei baa na bisãlmba, wuɔ u ka hã-na u Yalle-i. U bi pãa-ku baa un ka bi baman yaayargaa-terni-na hiere ba cu u huon-nu.»

⁴⁰ Pier waan nelma bɔi baa-ba a dii sireina bei ba da ba hũu-ma. U taa u piiye baa-ba wuɔ: «Siyaan konkoro-i, ku yaa man kaa da fiεfiε ku nuamba-i ma sie ka da-na.» ⁴¹ Yiingu fangu-na, nuamba bɔi hũyã Pier nelma-i aa ce ba batischen-ba. Ba yuu nuamba neifelle nuɔsiba ndii temma baman naa suurii naara Diilon-dũn-baamba-i. ⁴² Baa bilaanu ta ba jo ba nu Diilon-nelma-i Yesu pɔpuɔrbiemba wulaa. Ba waa nga ceduan-biemba, ta ba wuo

§ 2:35 Gbelieman-nalaanɔ (Psaume) 110.1 * 2:37 Pierbaa-ba-i: Ba gbɛ Pier baa u napuɔrbiemba namba yaa-i.

niiwuoni-i baa ba-naa aa ta ba bi cārã Diilonjo-i baa ba-naa. ⁴³ Yesu pəpuərbiemba taa ba ce gbere-weima bɔi, a ce dumaanjo-na korma taa ma da nuamba-i baa-ba.

⁴⁴ Diilonj-dũj-baamba naa bel ba-naa hiere, ba saa ta ba ce huɔŋga baa ba nagãŋ-niini-i. ⁴⁵ Ba waa umaŋ duɔ da kumaŋ, u suor-ku aa jo baa gbein-a ba ji cal-a ba-naa nuɔ a saa baa gbein-maamaŋ yeŋ-bei dumaa. ⁴⁶ Yinni maŋ jon baa dii *Diilodubuɔ-i-na, ba sa nanna yiinŋu. Ba taa ba wuo niiwuoni-i baa ba-naa cinni-na. Ba niiwuoni wuoma taa ma dɔl aa ba hɔmmu na firnu baa mu-naa. ⁴⁷ Ba taa ba hãl neini-i ba tuɔlnu Diilonjo-i. Ba maama taa ma dɔlnu nuamba-i hiere nelle-na. Aa yinniŋ taa ni cor dumaa, Itienjo taa u kor nuamba-i dumei u naara ba kãlle-na.

3

Murgu naŋo siire

¹ Yiinŋu naŋgu-na, batarunŋu-na, Pier baa Nsãa-i ba taa ba kã da ba ka cārã Diilonjo-i. ² A ne da naacoljo naŋo waa, uŋ siire, u saa gbãa wuɔ dede. Yinni maŋ jon, ba biε-yo ba kã ba jina *Diilodubuɔ dumelle nande yaanŋa-na u tuɔ cārã bamaŋ suuriin ba wulaa. Dumelle fande-i, ba bi-de wuɔ «Dumefafalle». ³ Pierbaa-baŋ kãa da ba ka suur, wuɔ tuɔ cārã ba wulaa. ⁴ Baa ne-yo aa naa cira: «Ne bande.» ⁵ Naacolj wuɔ tuɔ ne-ba wuɔ sɪ ba taara ba hã-yo binjũŋgu. ⁶ Pier wuɔ cira: «Warbelle sɪ mi yerreŋ, ŋga kumaŋ dii baa-mi, mi ka hã-ni baa-ku.» Aa naa cira: «Nasaretitaan Yesu-Kirsa yerre-na, sire ŋ ta ŋ wuɔ!» ⁷ Aa kã ka bel u nadienaŋga-i duɔ sire-yuɔ. Naacoljo gbein nie pãŋ

firnu. ⁸ Wuɔ wuɔr sire pɔɔ tuɔ wuɔ. Uɔ siire du-
maanɔ-na, wuɔ tuɔ gbɛliɛɔ Diilonɔ-i aa tuɔ tetiera
aa kɔ ba ta ba suur baa Piɛɔbaa-ba-i Diilodubuɔ-i-
na. ⁹ Nuɔmba juɔ'a ba ne da hai moloɔo-i gbɛlaaɔ
Diilonɔ-i u suur daayo-i? ¹⁰ Umanɔ tɛnaananɔ Diilo-
dubuɔ dumelle yaanɔa-na u cɔrɔ, u yaa-i. Kuɔ ce-ba
gbɛɛ aa tiraa dii kɔɔnyelle-bɛi.

Piɛɔɔ waanɔ manɔ Diilodubuɔ-i-na

¹¹ Naacolɔ daa uɔ siire, wuɔ pɔɔ nyaarɔa
Piɛɔbaa-ba-i. Nuɔɔ baa jo ji yu-bɛi dii *Salomɔ
kukuruuɔgu-na ta ba ne-ba. ¹² Piɛɔɔ daa banɔ nen-
banɔ dumaanɔ-na, wuɔ cira: «*Isirahɛl-baanɔ namaa,
baa na yanɔ ku ce-na gbɛɛ. Baa na ta na ne wuɔ
sɔ miɛmɛi siire naacolɔ daayo-i baa i fɛɛɔɔ fɔɔgɔɔ,
sisɔ i wuɔ Diilonɔ-hɔmelle-i fafamma ku'i ciɛ i gbɔa
sire-yuɔ; ku'i sɔ. ¹³ I bɔncuɔmbanɔ siire wuɔ Diilonɔ
manɔ hɔmelle-i, *Abiramu-i baa *Isaki-i a naara
*Yakɔbu-i, banɔ siire wuɔ Diilonɔ manɔ hɔmelle-i,
u'i ciɛ u cɔarɔɔ ce bɔi. U cɔarɔɔ fanɔ yaa Yesu-i.
Na ciɛ ba bel-o ka hɔ *Pilati-i baa-yo. Pilati wuɔ u
nanna-yuɔ, na'a ma siɛ gbɔa wuɔ. ¹⁴ Na cɔinaana
Diilonɔ-noloɔo-i, na ciɛ ba bel nelviino-i aa ce ba
nanna nelkorono-i. ¹⁵ Na ciɛ ba ko cicɛlma tieno-i.
Nga nanɔ fiɛ ko-yo, Diilonɔ siire-yuɔ hiel-o kuomba
hɔlma-na, i daa-yo nuɔ. ¹⁶ Inɔ haa i nanɔa-i yuɔ ku'i
kɔayɔ naacolɔ daayo-i; na sa bi yanɔ-yo suɔma. Inɔ
haa i nanɔa-i Yesu-i-na, ku'i ciɛ u sire-yuɔ yeryer
dumandɛ-i-na na yufelle-na.

¹⁷ «Tobiɔ namaa, mi suyaa miɛ na saa naa suɔ-
ma aa ce-ma, halle baa na yuntaamba-i hiere.

¹⁸ Nga Diilonɔ uɔ nɔ naa ce u *pɔpuɔɔɔɔɔɔɔɔ wuɔya

wanɔ mamaŋ, wuɔ unɔ ka saanɔ *Konɔkortienɔ manɔ, u ka mulienɔ; nelma famma yaa cie.

¹⁹ «Mamaŋ dii cemma fiɛfiɛ-i-na, naananɔ na cilɔbabalaŋo-i aa na bir na jo Diilonɔ wulaa, ku yaa u ka hur na āmbabalma-i. ²⁰ Mafaŋ da ma ce, u ka pa kufienɔ-bāanɔgu nei. Aa unɔ ŋa naa hiel Konɔkortienɔ manɔ dii ku domma-na, u ka bir saanɔ u jo. Konɔkortienɔ faŋo yaa Yesu-i. ²¹ Dumandɛ-i-na, uu dii tiɛna dii dɔrɔ-i-na tuɔ cie miwaanɔ duɔ bibirre ŋaa Diilonɔ unɔ cie u pɔpuɔrbiemba wanɔ-ma dumaa dii ku bembienɔ-na. ²² Na saa da, *Moisi waanɔ Yesu-Kirsa maama yaa wuɔ: *«Diilonɔ ka hiel u *pɔpuɔrbilonɔ nanɔ meɪ temma na hɔlma-na. Pɔpuɔrbilonɔ faŋ duɔ wanɔ mamaŋ, baa na yagar-ma. ²³ Umanɔ duɔ saa nu u nunɔgu-i, ba ka hiel kutienɔ nunɔgu-i Diilonɔ baamba-na aa ba ka ko-yo.»* ²⁴ Diilopɔpuɔrbiemba manɔ siire piiye hiere, a donɔ *Samiel-na, ba waanɔ nyunɔgo ku yinɔ daani maama-i. ²⁵ Diilonɔ unɔ pāa nunɔgu manɔ aa ce u pɔpuɔrbiemba wanɔ ku maama-i, u pāa-ku baa namei. Aa unɔ pāa nunɔgu-i baa na bīncuɔmba-i kusuɔŋ-nu aa gbɛ Abiramu-i wuɔ: *«Mi ka ta mi cor baa nanɔ hāayɛlmba yaa-i mi ce baa dūnni-i hiere hīema-na»*†, na nunɔgu dii nupālle fande-na. ²⁶ Ku'i cie na da Diilonɔ cie u cāarāŋo jo namei wulaa-i igɛna duɔ ji kāyā-nei na nanna na maacembabal-amma-i.»

4

Ba bilaa Pierbaa-ba-i

* **3:23** Anɔŋnamma tiyemmanɔ-sebe (Deutéronome) 18.15,18,19.

† **3:25** Miwaanɔ ŋnammanɔ-sebe (Genèse) 22.18

1 Pier baa Nsãa-i banj waa ta ba piiye baa nuɔmba-i, *Diiløjigãntaamba-i baa *Diilodubuɔ sorosibaa-ba yuntienɔ-i, a naara *Sadusɛbaa-ba jo ji da-ba. 2 Pierbaa-ba taa ba piiye baa nuɔmba-i wuɔ Yesu kuu aa sire, kɛɛ yĩngu dii baa yĩngu kuomba ka bi sire fuɔ temma-i. Banj juɔ ji da ba piiye dumaanɔ-na, ku saa dɔlnu-bɛi. 3 Baa bel-ba. Bãangu naa tĩ tĩ. Baa kã ka dii-ba kaso ba cɔ. 4 Banj fiɛ bel-ba, banj hii piiye baa bamanj hiere, ba fõngũ baa hũu-ma. Bamanj naa hũyãa-ma, ba gbãa yu nuɔmba neifierja hãi nuɔsiba ndii temma.

5 Ku cuo kaala-i-na, *Yuifu ba yuntaamba-i baa nelle bĩncuɔmba-i, a naara *anjĩnamma pigãataamba-i, baa jãnu ba-naa *Yerusalemu-i-na. 6 *Diiløjigãntaamba yuntienɔ manj ba nanj bĩn-yonj Ani-i, u waa baa u dumellenj-baamba-i hiere, a naara Kayifu, baa Nsãa, baa Alesãndire. 7 Banj jãanu ba-naa, baa ce ba jo baa Pierbaa-ba-i. Banj juɔ, baa yuu-ba wuɔ: «Namaa hilaa baa hinj daama-i hie a ji sire naacolj daayo-i? Hai moloɔ-i puɔraa-na?» 8 Huɔngu fanju-na, *Diilonj-Yalle naa yu Pier huɔnga-i, wuɔ cira: «Nelle yuntaanj namaa, baa bĩncuɔnj namaa, 9 i ciɛ anfafamma molo-na aa na bĩ-ye ji ta na yuu-ye inj ciɛ dumaa sire-yuɔ u murgusĩnni-na, dumɛi sĩ wei? 10 Nelma diei dii na saaya na suɔ-ma hiere baa *Isirahɛl-baamba-i: Nanj gbuu Nasaretitaanj Yesu manj *daangu-na ko-yo aa Diilonj sire-yuɔ, fuɔ barguɔ yaa nuɔ-i naacolj daayonj siire yeryer na yufelle-na dumandɛ-i. 11 Ba waanj Yesu fuɔ maama yaa Diilonj-nelma-na wuɔ:

ƧTãmpɛlle manj dumarãanj namaanɔ-i nanj cĩinaana-

die,

*di yaa juɔ bella dɔŋgu-i.**

¹² Yesu yaa gbãa kor nelbiliemba-i u diei yoŋ. Da ma hel ufaŋo-na, Diilonɔ saa hã-ye moloŋo yanga nanga umaŋ gbãa kor-e.»

¹³ Pierbaa-baŋ daa holle-i piiye dumaa, kuɔ cu ãndacetaamba hɔmmu-i. Da ba ne, ba da-ba nel-gbãŋgbãlãamba; ba sa suɔ seβε. Baa pãŋ suɔ wuɔ Yesu wuɔrataamba. ¹⁴ Da ba ne naacolɔ maŋ siire ba caaŋgu-na, ba siε suɔ baŋ ka waŋ mamaŋ.

¹⁵ Baa ce ba hiel Pierbaa-ba-i gɔŋgũoŋ-nu aa naa yuu ba-naa wuɔ: ¹⁶ «I ka ce-ba niε? Nuɔmba-i hiere Yerusalemu-i-na ba suyaa wuɔ ba yaa siire naacolɔ daayo-i, nuharuŋgu si dii-mεi; i siε bi gbãa ju-ma. ¹⁷ Nga die i sa taara nel daama gbuo nelle-i hiere, i saaya i gboya-bei wuɔ ba baa yaŋ i tiraa nu ba biε Yesu yerre-i baa moloŋo. Umaŋ duɔ bi-de, kumaŋ da ku waa, u ka da-ku.»

¹⁸ Baŋ juɔ da ba-naa ti, baa bi Pierbaa-ba-i a ji waŋ baa-ba wuɔ ba baa yaŋ ba tiraa nu ba biε Yesu yerre-i ba nunni-na, ba baa bi waŋ u maama baa moloŋo. ¹⁹ Pierbaa baa gbε-ba wuɔ: «Namaa feβε-i niε-kuŋ na ne! I ce namaa maama yaa-i aa yaŋ Diilonɔ-maama-i wei? ²⁰ Miε fuɔ, iŋ nuɔ mamaŋ, aa da mamaŋ, i siε gbãa fiinaŋ-mεi.»

²¹ Baŋ siire naacolɔ-i, kuɔ gbuu dɔlnu nuɔmba-i, baa ta ba gbɛliεŋ Diilonɔ-i, a ce dumaŋo-na ãndacetaamba saa da nelma da ba cãl-ba; baa naa ba siεl ba yufieŋa yaa piiye baa-ba aa nanna-bei ba kã. ²² Baŋ siire naacolɔ maŋ, u biena naa cor bien komuɔŋa hãi.

* **4:11** Gbɛliεmaŋ-nalãaŋgu (Psaume) 118.22

Diilon-dūŋ-baamba cāarā Diilon-ɔ-i

²³ Baŋ naana Pieɾ-i baa Nsāa-i, baa ta kā ba nabaamba wulaa. *Diilojigāntaamba yuntaamba-i baa bīncuɔmbaŋ waŋ mamaŋ baa-ba hiere, baa tūnu ba nabaamba-i baa-ma. ²⁴ Baŋ tūnu-bei dumaanɔ-na, baa gbonu cārā Diilon-ɔ-i wuɔ: «Itie, nuɔnei hielaa dɔrɔ-i baa hīɛma-i, baa dāmman-nuoraanɔ-i. Aa bi hiel ni huɔya-niini-hiere. ²⁵ Nuɔnei cie ŋ *Yalle dii nel daama-i i bīncuɔŋ-ɔ-i *Davidi† nuŋgu-na u waŋ-ma wuɔ: *«Bige-i cie nuɔmba sire ta ba pepiena nilɛiŋa-na? Ba saa suɔ wuɔ baŋ puu mamaŋ, ma siɛ kā terienɔ wɛi?»*

²⁶ *Fōŋgōtaamba siire tɛɛŋ yiera, aayuntaamba pūulā Itien-ɔ-i baa u Yufellen-Nolŋo-i.»*[‡]
²⁷ Ninsie ninsie, *Eɾɔdi-i baa *Pōse-Pilati-i a naara *niɛraamba-i baa *Isirahel-baamba-i hiere, ba tigiin ba-naa nel daade§ yaa nuɔ-i, a pūulā ŋ cāarāŋ-ɔ-i Yesu-i. Ba tigiin ba-naa a pūulā ŋ Yufellen-Nolŋo-i. ²⁸ Dumandɛ-i-na, niŋ ŋa naa pu mamaŋ, mamaŋ waa ŋ huɔŋga-na, ba cie ma yaa-i. ²⁹ Fiefiɛ-i-na, Itie, ŋ daa baŋ wur ŋ cāarāaŋ miɛŋ-ɔ-i dumaa. Hā-ye holle i tiɛ gbā i waŋ ŋ nelma-i. ³⁰ Kāyā-yiɛ i tiɛ gbā i sire jaamba-i aa bi tiɛ ce nelma bɔi baa gbɛɛ-wɛima bɔi ŋ cāarāŋ-ɔ-i Yesu yerre-na.»

³¹ Baŋ juɔ cārā Diilon-ɔ-i tī, hīɛŋ maa sagalla baŋ waa tigiin kusuɔŋ-nu. Diilon-Yalle pāŋ yu ba hɔmmu-i hiere. Baa da holle ta ba waŋ Diilon-nelma-i.

† **4:25** Ku birii a saanu baa cerma. Girekimma-na ba naaraaya Davidi yerre-na wuɔ Diilon-cāarāŋ. ‡ **4:26** Gbeliemaŋ-nalāanɔ 2.1-2 § **4:27** Ba gbɛ *Yerusalemu.

Diilon-dūŋ-baambaŋ bilaa ba-naa dumaa

³² Diilon-dūŋ-baamba-i baa ba ciinumma-i hiere baa naa gbuu bel ba-naa fafamma. Ba hɔlmana, ŋ sie gbāa suɔ wuɔ mel kūŋgu-i daaku-i aa mel kūŋgu-i daaku-i. ³³ Himma naŋ temma waa Yesu *pɔpuɔrbiemba āncemma-na ta ma pigāaŋ wuɔ Yesu siire kelkel. Diilonɔ naa silaa tuɔ ce baa-ba u cor. ³⁴⁻³⁵ Sonniŋ waa baa bamaŋ hiere, baa cinniŋ bi waa baa bamaŋ, ba taa ba suor-ni ba jo ba hā Yesu pɔpuɔrbiemba-i baa ni gbeiŋa-i. Bafaŋ da ba hūu-ya, ba ne ba gbeiŋ-maamaŋ jiɛnya ma-naa dumaa aa bi hɔnu-yɛi dumɛi. A ce dumaanɔ-na sūntie saa waa ba hɔlma-na.

³⁶ Unaŋo waa ba hɔlma-na, ba taa ba bī-yo Yosɛfu. U waa *Levitiyiɛŋo. U taa u hel Sipire. Pɔpuɔrbiemba taa ba bī-yo Barnabasi, ku yunŋu yaa wuɔ Sirɛintienɔ. ³⁷ Suonŋu naŋgu waa baa-yo, wuɔ suor-ku aa naa jo baa ku gbeiŋa-i ji hā pɔpuɔrbiemba-i baa-ya.

5

Diilo sa sie huhurma-i

¹ Naacolŋo naŋo waa, ba taa ba bī-yo Ananiyasi aa bī u ciɛŋo-i Safira. Terienŋu naŋgu waa baa-ba, baa suor terienŋ daaku-i ² aa naa saa-ma aa bɔlŋo hiel gbeiŋa naŋa aa kā baa a boluonŋu-i ka hā Yesu *pɔpuɔrbiemba-i baa-ya.

³ Uŋ kāa, Pier wuɔ gbɛ-yo wuɔ: «Ananiyasi, bige-i cie ŋ yaŋ *Sitāni tāal-ni ŋ hiel kunanŋu gbeiŋa-na aa jo ji ta ŋ kar coima-i baa *Diilon-Yalle-i? ⁴ Terienŋu-i naŋ kūŋgu, molo saa cira ŋ suor-ku. Niŋ fiɛ suor-ku, gbeiŋa-i naŋ waanŋa. Bige-i cie ŋ ce maacenŋ daama temma-i? Niŋ karaa coima manŋ,

η saa kar-ma baa η nanuɔmba, η karaa-ma baa Diilonjo.»

⁵ Ananiyasiη nuɔ nel daama-i, u pāη cii, u bi kuliηgu yaa dumaanjo-na. Uman duɔ nu nel daama-i, u kũɔma pāη ta ma nyenη. ⁶ Naacien baa jo ji biε-yo ka fuure.

⁷ Cienjo saa waa. Bɔlηon kuu, lɛrbaa-ba siei temma cor aa u suɔ tuɔ jo. Uη juɔ ji suur, u saa suɔ wuɔ wεima cie. ⁸ Pier yuu-yo wuɔ: «Cien nuɔ, na suora na terienju-i sul daadu'i nuɔ-i wei?»

Cien wuɔ sie wuɔ: «Ũu, ku sullu yaa-i.»

⁹ Pier wuɔ cira: «Bige-i cie na saa-ma baa η bɔlɔ-i aa da na cure Diilon-Ƴalle-i? Ne, baman kāa ka fuure η bɔlɔ-i ba yaa bi suuriη daaba, ba ka bi biε nuɔηo-i ka fuure-niε.» ¹⁰ Cien wuɔ pāη cii terienju fanju-na a ku Pier caanju-na. Naacien ba'a ba suur ku yaa nuɔ-i, a da u kuu. Baa tiraa biε ufanjo-i bir gũunu ka fuure bɔlηo caanju-na. ¹¹ Diilon-dũη-baamba kũɔma migāanη ta ma nyenη ma naara. Uman duɔ nu nel daama-i, ku ce-yo kũɔnyelle.

Gberεkulanjo

¹² Yesu *pɔpuɔrbiemba taa ba ce nelma bɔi baa gberε-wεima bɔi nuɔmba hɔlma-na. Ba taa ba tigiη ba-naa *Salomɔ kukuruunju yaa nuɔ-i.

¹³ Nuɔmba-i hiere nelle-na ba taa wan ba yefafalle, ηga molo saa tuɔ sie u piε-ba. ¹⁴ Caamba-i baa bεmba man naa hũyāanη Itienjo maama-i baa sa waa dei baa yuliηgu-i. ¹⁵ Nuɔmba waa da ba ce ba hel baa gbāηgbaarbaa, baa figinni a galla ba jaamba-i Pier muncormu-na, wuɔ duɔ tuɔ cor aa u yalle yiεya uman, u sire. ¹⁶ Nilεiηa man *Yerusalemu kɔtɔnni-na hiere, nuɔmba bɔi taa ba

hel-yɛi ba jo baa ba jaamba-i pɔpuɔrbiemba wu-laa. *Jinabaa-baŋ bi waa bamaŋ nuɔ-i, ba taa ba jo baa-ba. Umanɔ duɔ jo baa u wuonɔ, u sire.

Baŋ haa kumaŋ Yesu pɔpuɔrbiemba-na

¹⁷ Nuɔmbaŋ jonɔ pɪrpir Yesu *pɔpuɔrbiemba wu-laa dumaanɔ-na, ku saa dɔlnu *Diilojigãntaamba yuntienɔ-i baa u kuoyataamba-i *Sadusiɛbaa-ba-i. Baa ce-ku nenemuŋgu ¹⁸ aa naa bel pɔpuɔrbiemba-i ka dii-ba kaso. ¹⁹ Ku isuonɔgu-na, Itienɔ *dɔrpɔpuɔrbilonɔ jo ji hɪl kaso-i a hiel-ba aa naa gbɛ̃-ba wuɔ: ²⁰ «Kãaŋ *Diilodubuɔ-i-na na ka waŋ hũmefelɛnde maama-i hiere baa nuɔmba-i.»

²¹ Ku cuo kaala-i-na, pɔpuɔrbienɔ baa naar kã Diilodubuɔ-i-na ka donɔ ta ba waŋ Diilonɔ-nelma-i. Diilojigãntaamba yuntienɔ-i baa u kuoyataamba saa suɔ wuɔ ba hilaa. Cuonɔ kaalaa, baa bɪ bɪncuɔmba-i da ba ji ce ãndaanɔgu-i. Baŋ juɔ, baa puɔr wuɔ ba ka hiel-ba kaso-i-na jo baa-ba. ²² Baa kã ba saa ka da-ba. Baa bir jo ji cira: ²³ «I saa ka da molonɔ kaso-i-na. Inɔ kãa, kaso naa waa bɪnɔ u temma-i, aa bamaŋ niɛyaŋ-yuɔ ba waa ba munyierammu-na hiere dumienɔ yammu-na. I hɪlãa-yo ku yaa nuɔ-i, i saa da molonɔ huonɔga-na.»

²⁴ Sorosibaa-ba maŋ niɛyaŋ Diilodubuɔ-i ba yuntienɔ-i, baa *Diilojigãntaamba yuntaambaŋ nuɔ nel daama-i, ba hɔnɔ muɔ pãŋ cu; ba sa suɔ ku huonɔguŋ ka jo baa kumaŋ. ²⁵ Ba'a ba ne da naa-colɔnɔ nanɔ juɔ ji tuɔ tũnu-bei wuɔ: «Naŋ bilaa balamba maŋ ka dii-ba kaso-i-na, baa dii ta ba waŋ Diilonɔ-nelma-i dii Diilodubuɔ-i-na.» ²⁶ Sorosi ba

yuntien wuə pān sire baa u sorosibaa-ba-i ka bel-ba jo baa-ba. Baŋ kāa, ba saa kā baa bubuəsinni, wuə sī nuəmba ka naŋ-ba baa tāmpēlēiŋa.

Ba ce Yesu pəpuərbiemba āndaanġu-i

²⁷ Baŋ kāa ka bel Yesu *pəpuərbiemba-i jo baa-ba, *Diiløjigāntaamba yuntien wuə yuu-ba wuə:

²⁸ «Ma sī i waan-ma baa-na kuola-mēi wuə na baa bī naacolŋ daayo yerre-i baa moloŋo kε? Ma daa niε na yan-ye aa sire gbuo *Yerusalemu-i hiere baa u maama-i? Na taara na cira miεmēi kuə-yo kε?»

²⁹ Pier baa u nabaamba-i baa cira: «I siε gbāa maar Diilonŋ nuŋġu-i ka ce nelbilien kūŋġu. ³⁰ Naŋ gbuu Yesu maŋ *daanġu-na ko-yo, i tobaa-baŋ siire wuə Diilonŋ maŋ hūmelle-i, u siire-yuə ³¹ aa kā baa-yo ka jīna u caan-nu. U hāa-yo yuntesinni-i aa ce-yo koŋkortienŋo. U ciε kufanġu-i duə kāyā *Isirahel-baamba da ba nanna ba ciləbabalaŋo-i aa u duə hur ba āmbabalma-i. ³² Nel daama-i miε i daa-ma nuə, *Diilonŋ-Yalle bi daa-ma. Bamaŋ nuəŋ Diilonŋ nuŋġu-i, u hā-ba di yaa-i.»

³³ *Nellentaambaŋ juə nu nel daama-i, ba hōmmu pān ġuəla. Baa pān ta ba taara ba komma.

³⁴ *Fariśeyienŋo naŋo waa baa-ba, ba taa ba bī-yo Gamaliel. U waa *ānjīnamma pigāatienŋo. Nuəmba taa ba kāŋ-yo nelle-na. Wuə sire yiεra ba hōlma-na aa naa cira: «Cien ba hel ġōŋġūəŋ-nu.»

³⁵ Baŋ hilaa, wuə gbē nuəmba-i wuə: «Isirahel-baan namaa, jōgaan na ne igēna aa na suə na ce naŋ taaran na ce kumaŋ balaŋ daaba-na. ³⁶ Ku belle-na, Tedasi siire ce u fεε nelbuə. Nuəmba sire cu u huon-nu ta ba kā nuəmba nuəsiba hāi caan-nu. Baŋ juə ko-yo, ba curaa hie? Ba saa pisāllā

hiere wei? ³⁷ Fuɔ kũngu curaa, ban̄ taa ba kãñ nuɔmba-i belle-na, Yuda man̄ taa u hel *Galile-i-na, u siire hiel u yerre-i. Nuɔmba bɔi cu u huon̄-nu. Ban̄ juɔ ko ufaɔ-i, baman̄ naa cu u huon̄-nu, na daa-ba wei? ³⁸ Fiefie-i-na, baman̄ daaba-i, mi gbãa wan̄ maman̄: Niɛn̄-ban̄ aa na yan̄-ba. Da kuɔ ba ce nɛliɛn̄-maama, yiingu dii baa yiingu, ma ka bɛna. ³⁹ Nga da kuɔ Diilon̄-maama ninsoŋo, na sie gbãa bɛna-mɛi. Niɛn̄ torro, na baa ji ta na gãñ baa Diilon̄o aa cira na gãñ baa nelbiliemba?»

⁴⁰ Gamaliɛn̄ piiye dumaan̄o-na, ba kã ka ciire aa naa bɛ pɔpuɔrbiemba suur. Ban̄ suurii, baa bel-ba muo-ba da dɛi aa naa wan̄ baa-ba wuɔ ba baa tiraa yan̄ ba da ba bɛ Yesu yerre-i baa molon̄o! Ban̄ ciɛ mafamma-i, baa nanna-bei ba ta.

⁴¹ Ban̄ bilaa-ba muo-ba Yesu maama-na, kuɔ gbuu silaa dɔlnu-bei wuɔ Diilon̄o ka tuɔ kãñ-ba nelfafaamba Yesu huon̄gu-na. ⁴² Kuñ ciɛ dumaan̄o-na, yinni man̄ jon̄, ba wan̄ *Neldɔdɔlma-i *Diilodubuɔ-i-na baa cinni-na wuɔ Yesu yaa *Kon̄kortien̄o man̄ Diilon̄ uñ saan̄-yo.

6

Yesu pɔpuɔrbiemba calaanu maacemma-i

¹ Nuɔmba bɔi taa ba hũu Yesu maama-i huon̄ daaku-na, a ce dumaan̄o-na baman̄ piiyen̄ girekimma-i, baa ta ba waana wuɔ baman̄ piiyen̄ ebiremma-i, ba cal niwuoni-i yinni man̄ jon̄ aa ba sa hã bafamba bikulcaamba-i. ² Yesu *pɔpuɔrbiemban̄ daa ba waana dumaan̄o-na, baa tigiin̄ Diilon̄-dũn̄-baamba-i hiere a wan̄ baa-ba wuɔ: «Tobin̄ namaa, na suyaa wuɔ i sie gbãa yan̄ Diilon̄-nelma wamma-i aa die ne niwuonin̄-kũngu,

ku saa biε dumaanɔ-na. ³ Hielaanɔ nuɔmba niehāi na hɔlma-na. Nuɔmba famba yefafalle saaya di waa nuɔmba nunni-na. *Diilonɔ-Yalle saaya di yu ba hɔmmu-i aa ba saaya ba ta ba nu nelma. Da na hiel-ba, i ka bir maacenɔ daama-i hā ba yaa-i ⁴ aa miε i fulnu Diilocārālle baa u nelma wamma.»

⁵ Bamanɔ waa hiere, baa hūu-ma aa naa sire hiel Etieni. Diilonɔ-maama-i baa Diilonɔ-Yalle naa yu Etieni huɔnɔga-i. Banɔ hielaa Etieni-i, baa hiel Filipu, baa Purokɔr, baa Nikanɔr, baa Timɔ a naara Parmenasi, baa Nikola. Nikola taa u hel Antiyɔsi, nɔga uu naa suur Yuifusinni-na. ⁶ Banɔ hielaa-ba, baa pigāanɔ pɔpuɔrbiemba-i baa-ba. Baa haa ba nammu-i ba yunni-na a cārā Diilonɔ-i hā-ba.

⁷ Diilonɔ-nelma taa ma gbuo terni-i ma kā. Yinniɔ cor dumaa, nuɔmba hūu-ma dumɛi *Yerusalemu-i-na. *Diilɔjigāntaamba manɔ naa hūyāa Yesu maama-i baa sa waa dei.

Ba bilaa Etieni-i

⁸ Diilonɔ naa silaa ce baa Etieni-i: Uu naa hā-yo himma u tuɔ ce gbεε-wεima boi nelle-na.

⁹ A ne da *Yuifubaa-ba namba taa ba kā *Diilonelhāalādūnɔgu nanɔgu-na ba kā ba nu Diilonɔ-nelma-i. Ba taa ba bɪ Diilonelhāalādūnɔgu fanɔgu-i «Kufiɛnɔ ba dūnɔgu»*. Yuifubaa-ba famba kā ba ta ba fanu ba-naa baa Etieni-i Diilonɔ-nelma-na. Ba hɔlma-na, banamba taa ba hel Sireni, banamba Alesāndiri, banamba Silisi, banamba *Asi. ¹⁰ *Diilonɔ-Yalle naa waa baa Etieni a ce ba saa gbāa piiye yar-o.

* **6:9** Baa bilaa Yuifubaa-ba namba-i kɔrsinni-na a kā baa-ba *Ɔɔmu aa ji nanna-bei. Ku gbāa waa Yuifubaa-ba famba hāayɛlmba yaa banɔ gbɛnɔ-banɔ bande-i-na.

11 Kuŋ nuɔlaa-ba, ba bir waŋ aa biɛ nuɔmba gbeɲa-na ba ta ba wuɔra ba waŋ wuɔ: «Naacolŋ daayo u wuɔra u tuora *Moisi-i baa Diilonŋ-i; baanŋo sɪ.» 12 Ba ciɛ ku yaa-i nuɔmba hɔmmu du baa Etiɛni-i nelle-na. Bincuɔmba-i baa *ānjɪnamma pigāataamba-i hiere ba hɔmmu duu baa-yo. Baŋ ciɛ kufanŋu-i, ba kã ka bel-o kã baa-yo *nellentaamba wulaa.

13 Baŋ kãa baa-yo, ba tiraa bɪ coikartaamba namba kã, wuɔ siertaamba. Baa kã ka ta ba kar coima-i ba haa-yuɔ wuɔ: «Naacolŋ daayo sa gbuu piiye *Diilodubuɔ yefafalle, halle baa *ānjɪnamma-i hiere. 14 I daa u wuɔra u piiye wuɔ Nasarɛtitaan Yesu ka muonu Diilodubuɔ-i aa bir Moisi nelma-i birma namma.» 15 Bamaŋ waa hiere gɛŋgerterienŋu-na, baa dɪŋ-yuɔ ta ba ne-yo. U yaanŋa taa ka caa ŋaa *dɔrpɔpuərbiilonŋ yaanŋa.

7

Etiɛni āndaanŋu-i

1 Siertaambaŋ juɔ piiye tɪ, *Diilojigāntaamba yuntienŋ wuɔ yuu Etiɛni-i wuɔ: «Baŋ waŋ mamaŋ ninŋo wɛi?» 2 Etiɛni wuɔ cira: «Mi nellenŋ-tobiŋ namaa, baa mi tobaa namaa, mi ka waŋ nelma diei baa-na: Na suyaa wuɔ aa i bincɔiŋo-i *Abiramu suɔ duɔ sire Mesopotami-i-na ka tɪɛna Arā-i-na, Cagaanŋ-Diilonŋo naa carra-yuɔ 3 a waŋ baa-yo wuɔ u waŋ u huraamba-i aa u sire ba jāmālā-i-na, kɛrɛ u ka pigāanŋ-yo jāmālā nanŋo u ka tɪɛna. 4 Abiramu sire* ka tɪɛna Arā-i-na. Uŋ kãa terienŋu-

* 7:4 Girekimma-na ba ciɛra u siire Kalde jāmālā-i-na. Kalde-i baa Mesopotami-i jāmālā duɔŋo yaa-i.

na, u toŋ juɔ ku, Diilonɔ ce u jo ji tɛna nan yen jāmālā man nuɔ-i daayo-i.

⁵ «Uŋ juɔ, Diilonɔ saa hā-yo munturemmu aa bi cira mu yaa daamu. U yaan aa pā nunɔgu baa-yo wuɔ: «Mi ka hā-ni jāmālā daayo-i. Da η saa ji waa, η huon-baamba ka biε-yo cor.»† A ne da huonɔgu fanɔgu-na, bilo saa waa baa Abiramu-i. ⁶ Diilonɔ gbɛ-yo wuɔ: «*N huon-baamba ka waa juɔma-na, ba ka bel-ba kɔrsinni-na jāmālā fanɔ-na gbuu muliɛn-ba. Ba ka ce biɛn nuɔsiba hāi muliɛma.* ⁷ *Nga baman ka bel-ba kɔrsinni-na, muɔmɛi ka pā kutaamba-i mi fɛrɛ. Da mi ji ce mafamma-i, η hāayɛlmba ka suɔ sire terienɔgu-na ji tɛna bande ta ba buol-mi.*‡»

⁸ «Uŋ waan mafamma-i, wuɔ bel *tobisinni baa Abiramu-i aa naa ce u *jā a dānya tobisinni fanni-iŋ. Ku'i ciɛ na da *Isakin juɔ hon, yinni niehāi cor, niisɛi yiinɔgu-na, Abiramu jā-yo. Isakin bi siire da *Yakɔbu-i, u bi jā-yo. Yakɔbu bi sire ce maaduɔma baa i bincuɔmba-i*.

⁹ «I bincuɔmba sire bigān ba hāanɔ-i Yosefu-i aa bel-o suor-o ba sāa-yo kā baa-yo Esipi. Nga Diilonɔ waa baa Yosefu-i. ¹⁰ U hielaa u yunɔgu-i muliɛma-na hierɛ aa ce-yo nelnurānɔ aa tiraa ce u kūnɔgu dɔlnu Esipitaan jāmatigi-i. Jāmatigi haa-yo u jāmālā yun-nu baa u dumelle bi yunɔgu-na.

¹¹ «Nyulmu nammu ji suur Esipi-i-na, ka hel baa *Kanaa jāmālā-i hierɛ. Kuu naa balan cor, a ce i

† **7:5** Niɛn Miwaanɔ jīnamman-sebɛ-i-na (Genèse) 12.7; 13.15; 15.18; 17.8. ‡ **7:7** Niɛn Miwaanɔ jīnamman-sebɛ-i-na (Genèse)

15.13-14, Helman-sebɛ-i-na (Exode) 3.12. § **7:8** Niɛn Miwaanɔ jīnamman-sebɛ-i-na (Genèse) 17.10-14. * **7:8** Yakɔbu bɛpuɔmba

waa cīncieluo baa ba hāi. Etieni blɛ ba yaa-i bande-i-na wuɔ ba bincuɔmba.

bincuamba sa da niwuoni ba wuo dii Kanaa-i-na. ¹² Yakəbu ji nu wuə ba suor dimma dii Esipi-i-na. U puər i bincuamba kā ka s̄aa bir k̄uŋ.

¹³ «Baŋ juə kā h̄aal̄iŋo-i, Yosefu pigāaŋ-ba u fεε wuə fuə yaa Yosefu-i. Terienḡu faŋgu'i nuə-i, jāmatigiŋ suyaa Yosefu baamba-i. ¹⁴ Yosefu wuə ce u m̄albaa-ba bir k̄uŋ ka jo baa tuoŋo-i baa u dumellen-baamba-i hiere. Ba k̄uŋgu-na, ba waa nuamba komuəŋa siei baa c̄incieluo nuamba ndii. ¹⁵ Yakəbu k̄aa k̄amma famma yaa-i Esipi-i-na. Diilonḡ-bab̄imuə kaa hi-yo kusuəŋ-nu'i baa i bincuamba-i hiere. ¹⁶ Ba waa umaŋ duə ku, ba biε-yo ka fuure-yuə Sisemu. Ba fuuriiye-bei Abiramun s̄aa c̄incorre maŋ Amər bis̄almba wulaa†.

¹⁷ «Diilonḡ un p̄aa nuŋgu maŋ baa Abiramu-i, ku cemman-huəŋguŋ juə ta ku piε, miε baamba sire gbuu ciinu Esipi-i-na. ¹⁸ Jāmatigi naŋo ji nyugūŋ. Jāmatigi faŋo saa tuə suə Yosefu-i. ¹⁹ Wuə fūnuŋ tuə ce karaaŋgu baa i bincuamba-i. U waa ciεŋo maŋ duə hoŋ u bilonḡo-i, u bel diilonḡo-i ce u nanna-yuə u kaal ji ku. ²⁰ *Moisi huəŋ huəŋgu faŋgu'i nuə-i. U maama saa naa fa baa fafaŋgu-i. Un huəŋ, u bincuamba gb̄aaŋ fuo-yo ba d̄uŋgu-na u ce caamba siei yon baa-ba. ²¹ Baŋ juə suə baa-ba aa ce ba biε-yo ka nanna, jāmatigi bilonḡ wuə biε-yo ce-yo ŋaa fuə bilohoŋo, a fiε-yo u ji v̄aa. ²² Ku ciε dum̄ei Moisi suə Esipitaamba āncemma-i hiere. U taa u nu nelma-i ŋaa u yuŋgu ka muonu aa weima saa ta ma yar-o cemma.

²³ «Un juə da bien komuəŋa h̄ai, wuə kā duə ka

† **7:16** Niεŋ Miwaanḡo j̄nammaŋ-sebe-i-na (Genèse) 23.1-18; 33.19; 50.7-13.

ne u nellen-baamba-i‡. ²⁴ Yiingu nan̄gu-na, wuə ji da Esipiyien̄o nan̄o ce ba wuon̄o nan̄o-i sũlma. Wuə hũu naacol̄o-i aa naa muo Esipiyien̄o-i ko-yo. ²⁵ U taa u taara u ce u nellen-baamba suə wuə Diilon̄o ciε u'i jo duə ji kor-ba. Nga ba saa suə-ma.

²⁶ «Ku cuo kaala-i-na, wuə da ba baamba namba gā̄n̄. Wuə karnu-bēi aa naa tuə piiye baa-ba wuə: «Bige-i ciε na ta na gā̄n̄, ma s̄i namēi kuuduəngu?»

²⁷ Uman̄ taa u j̄inya u nawuon̄o-i wuə s̄e Moisi-i da yer, aa naa cira: «Hai molon̄o-i diyaa nan̄ nungu-i?»

²⁸ N̄ taara da η ko-mi ηaa nin̄ kuə Esipiyien̄o-i dumaa cicuəngu-na wēi?» ²⁹ Uη piiye dumaan̄o-na, Moisi saa gbāa duə tiraa t̄ena; wuə gbar ka t̄ena Madiyā. U kaa biε ciεn̄o-i kusuəη-nu'i a hon̄ bisālm̄ba hāi baa-yo.

³⁰ «Bien̄ komuə̄na hāi cor. Yiingu nan̄gu-na, *dər̄pəpuər̄bilon̄o nan̄o carra Moisi-i dii *h̄iekuraangu-na Sinayi t̄anungu h̄olma-na. Wuə u ne da bige-i daaku-i? Dāamu'i caan̄ tibiyele nande-i aa dər̄pəpuər̄bilon̄o waa dii mu huəngana. ³¹ Kuə cu u huənga-i. Wuə ta tuə piε duə ka ne dāamu fammu-i dei. Wuə u ne da Itien̄o piiye baa-yo wuə: ³² «Moisi, η b̄incuəmba Diilon̄o yaa muə̄n̄o-i: Abiramu siire wuə mēi h̄umelle yaa-i, Isaki-i baa Yakəbu-i hiere maaduəma.» Moisi kũma p̄an̄ ta ma nyen̄, a ce u saa tiraa siε duə ne terien̄gu fan̄gu yan̄ga-na. ³³ Itien̄o gbē-yo wuə: «Hiel naat̄enni-i η gbeini-na; nin̄ yen̄ terien̄gu man̄ nuə-i daaku-i Diilon̄-terien̄gu. ³⁴ Mi baamban̄ ceη sũlma man̄ Esipi-i-na, mi daa-ma; ban̄ bireη, mi nuə, ku'i ciε mi hiire jo miε mi ji kor-ba. Jo mi ji puər-ni ba

‡ 7:23 Moisi waa *Isirahel wuon̄o nan̄o.

wulaa.}§

³⁵ «*Isirahel-baambaŋ siε Moisi maŋ wuə u halan, molo saa dii u nuŋgu ba berru-na, Moisi duəŋo faŋo yaa Diilonŋ uŋ ciε dərɓəpuərbilonŋo jo ji puər-o wuə u ka waa ba yuŋ-nu aa hüu-ba Esipitaamba nyisēnni-na. ³⁶ Moisi yaa ciε himma-i a hiel i bīncuamba-i Esipi-i-na. U ciε-ma Esipi-i-na, aa ce-ma dāmman-ŋuoradāama-i-na aa tiraa ce-ma hīekuraanŋu-na duə gbāa kor-ba. U ciε kufanŋu-i bienŋ komuəŋa hāi.

³⁷ «Moisi duəŋo faŋo yaa gbīε Isirahel-baamba-i wuə Diilonŋo ka hiel ba nellenŋ-wuəŋo nanŋo ce-yo u *pəpuərbilonŋo fuə temma hā-ba*. ³⁸ Aa i bīncuambaŋ waa hīekuraanŋu-na, u yaa waa ba həlma-na baa Diilonŋo-i. Dərɓəpuərbilonŋo taa u piie baa u yaa-i Sinayi tānuŋgu-na u tuə kā u tūnu i bīncuamba-i. U yaa taa u jo baa cicēlman-nelma-i u jo u waŋ-ma baa-ye. ³⁹ I bīncuamba bir yaŋ ba sa nu u nuŋgu-i. Ba cīinaana-yuə aa ta ba taara ba bir kā Esipi-i-na.

⁴⁰ «Baŋ diyaa mafamma-i ba həmmu-na, ba gbē *Aarṣ-i wuə: *«Ce tīnni ŋ hā-ye, nimanŋ ka kāyā-yiε i hi i muŋkāmmu-i. Moisi hielaa-ye Esipi-i-na, u yaa daayo i sa suə uŋ curaa kusuəŋ-nu.»*† ⁴¹ Yibienŋa faŋa-na, baa sire kul nambilonŋo a ce-yo tīŋgu ta ba buol. Baŋ kulii nambilonŋo-i, kuə silaa gbuu dəlnu-bei ŋaa bige-i! Baa ce ponsaanŋu ma yerren. ⁴² Diilonŋ wuə ne-ba aa yaŋ-ba ba ta ba buol məeŋa baa cēiŋo baa bāanŋu ŋaa maŋ nyegāanŋ duma Diilopəpuərbiemba sebe-i-na wuə:

§ **7:34** Niεŋ Helman-sebe-i-na (Exode) 3.1-10.
Anjīnamma tiyemman-sebe (Deutéronome) 18.15.
Helman-sebe-i-na (Exode) 32.1,23.

* **7:37**
† **7:40**

*Isirahel-baan namaa,
nan cie bieŋ komuɔŋa hai man hiekuraanŋu-na,
na taa na ko niikonni-i na ha muɔmei wei?
Na taa na bi pa niipanni-i na ha muɔmei wei?
43 Ma si na birii yan aa kul tinni ta na buol?
Na saa tɔu Molɔki-dunŋu-i
baa ErefaSmɔele-i ta baa-ni wei?
Na cie kollun-nobimba famba-i ta na buol-ba.
Mi ka ce ba ka baa-na dii *Babiloni huon-nu.»**

44 Etieni wuɔ cor baa u andaanŋu-i wuɔ:
«*Tobisinni-dunŋu waa baa i bincumba-i
hiekuraanŋu-na. Diilon-nelma waa ku yaa nuɔ-i.
Moisi cie-ku ŋaa Diilonon pigaan-yo ku cemma-i
dumaa. 45 Ku huonŋu-na, i bincumba huon-
baamba ji wuɔ dun daaku ciilunŋu-i. Yosuwe yaa
waa ba yaanŋa-na. Diilon wuɔ kayā-bei ba donya
nuamba man waa hierie jāmālā daayo-na aa bie
dun daaku-i ji tlena baa-ku. Ku tiyāa dumai ji hi
*Davidi baanŋu-i. 46 Diilonon taa u ce baa Davidi-i
u cor; Davidi wuɔ cārā hūmelle-i u wulaa wuɔ u
yan u ma ninson-dunŋu hā-yo *Isirahel-baamba
ta ba jo ba jaal-o kuɔ.† 47 Dunŋu fanŋu-i, *Salomɔ'i
juɔ ma-ku hā Diilonon-i.‡ 48 Nga Dɔrwuonon sa cɔ
dun-nu ŋaa Diilonon-bilonon un waan-ma dumaa
wuɔ: 49 Itienon ciara wuɔ:
«Dɔrɔ yaa mei fɔŋgɔtesinni-teterre-i.

‡ 7:43 Molɔki: Tiŋgu nan yerre-i dumaanŋo-na. Isirahel-baamba
naa bie tiŋgu fanŋu-i Kanaataan wulaa ta ba buol-ku. § 7:43
Erefa: Tiŋgu nan yerre-i dumaanŋo-na. Baa kulii-ku ŋaa mɔele ta
ba buol-ku, Isirahel-baamba bi niya kutaamba-i kul ku temma
ta ba bi buol. * 7:43 Amosi (Amos) 5.25-27 † 7:46 Nien
Samiel sebehāalŋo-na (2 Samuel) 7.1-16. ‡ 7:47 Nien Jamatigi
ba sebedelāŋo-na (1 Rois) 6.1-38.

*Mi ciɛ hɛma-i ta mi haa mi gbeini.
Namaa gbɛa ma dɔŋ haku-i hɛ muɔŋo-i?
Mi munfiisammun-terienɔ yaa hie hɛma-na?
50 Bimbinni manɔ dii hiere,*

mɛi napɔrren-niini'i sɪ wɛi?»»§»

⁵¹ Etieni wuɔ cira: «Ǻnyagarmantaanɔ namaa temma-i daana-i, Diilonɔ bɛ-na ji gbɛ! Na sa siɛ *Diilon-Ƴalle wulaa. Na biyaa na bɛncuɔŋ-maama.

⁵² Diilopɔpuɔrbilonɔ hayo-i siire aa na bɛncuɔmba saa ce-yo sɔlma? Halle bamanɔ siire piiye Nelviinɔ jomman-kɔŋgu-i, na bɛncuɔmba kuɔ-ba. Fiɛfiɛ-i-na Nelviinɔ un juɔ, namaa na hel u huon-nu aa bel-o ko-yo. ⁵³ N siɛ suɔ wuɔ Diilonɔ puɔraa dɔrpɔpuɔrbiemba ji hɛ namɛi baa u *Ǻnjɛnamma-i, na yanɔ aa hɔu-ma nanna.»

Ba naanɔ Etieni-i ko-yo

⁵⁴ Etieninɔ piiye dumaanɔ-na, u piiye suur *nellentaamba-na. Baa pɔnɔ pu baa-yo. ⁵⁵ A ne da *Diilon-Ƴalle naa yu u huonɔga-i. Wuɔ tɔ u yunɔgu-i tuɔ ne dɔrɔ. Wuɔ u ne da Diilonɔ yaanɔga caa da kpoikpoi aa da Yesu yiɛraaya Diilonɔ caanɔgu-na.

⁵⁶ Wuɔ cira: «Niɛnɔ, dɔrɔ puurii, aa *Molon-Bienɔ yaa yiɛraaya daayo Diilonɔ caanɔgu-na!» ⁵⁷ Baa pɔnɔ suunu ba tɔnni-i aa naa ta ba kaasɛnɔ, aa kɛ ka yu-yuɔ bel-o.

⁵⁸ Banɔ bilaa-yo, baa hel baa-yo nellenɔ-huonɔga-na, kɛ baa-yo kɔtuonɔgu ka ta ba nanɔ-yo baa tɔmpɛlɛinɔ da ba ko-yo. Naacombilonɔ nanɔ waa baa-ba, ba taa ba bɛ-yo Sol. Siɛrtanɔ baa hielaa ba jonɔgorbaa-ba-i hɛ u yaa tuɔ niya-bei aa kɛ ka ta ba nanɔ Etieni-i.

⁵⁹ Banɔ nanɔ-yonɔ dumaanɔ-na, wuɔ ji cira: «Yesu,

Itien nuɔ, hūu-mi.» ⁶⁰ Uŋ waan mafamma-i, wuɔ dūuna aa naa piiye da gbagaga wuɔ: «Itie, baa ne ban ceŋ kumaŋ.» Uŋ waan mafamma-i, wuɔ cii, u kuliingu yaa dumaanɔ-i.

8

Solŋ haa kumaŋ Diilon-dūŋ-baamba-na

¹ Etiɛni kuliingu dɔlaanu Sol ŋaa bige-i! Etiɛniŋ kuu yiingu maŋ nuɔ-i, baa sire suuye Diilon-dūŋ-baamba-i *Yerusalemu-i-na. Baa pisállã hiere; ba-namba ta ba kã *Yude, banamba *Samari aa naa yaŋ Yesu *pɔpuɔrbiemba yaa yoŋ. ² Nelfafaamba namba biɛ Etiɛni-i ka fuure aa ce mamaŋ waa cemma hiere u kuliingu-na. ³ Sol wuɔ gbuu faya u fɛɛ tuɔ ce karaanɔ-i baa Diilon-dūŋ-baamba-i: U taa u wuɔra cinni-na u bel caamba-i baa bɛmba-i hiere u kã u dii-ba kaso.

Diilon-nelma hii Samari-i

⁴ Diilon-dūŋ-baamba maŋ gbaraa pisállã, ba taa ba wuɔra ba waŋ *Neldɔɔlma-i nilɛiŋa-na. ⁵ Filipu wuɔ kã ka hel *Samari nelle nande-na, a doŋ tuɔ piiye *Konkortienɔ maama-i. ⁶ U bi taa u ce gbɛɛ-wɛima ba hɔlma-na. U waa duɔ waŋ mamaŋ, u ce-ma nuɔmba yufelle-na. A ce dumaanɔ-na duɔ tuɔ piiye, ba kar ba tūnni-i fafamma ta ba nu. ⁷ U duɔnya *jinabaa bɔi nuɔmba-na. Duɔ donya umaŋ, u kaasŋ da gbagaga aa hel. U bi siire murgubaa bɔi baa jaamba bɔi. ⁸ Kuɔ gbuu fūnuŋ dɔlnu nuɔmba-i nelle fande-na.

⁹ A ne da hironɔ naŋo waa nelle fande-na, ba taa ba bɪ-yo Simɔ. Simɔ himma naa ce *Samari-taamba-i gbɛɛ, a ce dumaanɔ-na u saa tuɔ jina u

fɛrɛ kpaga. ¹⁰ Bincuɔmba-i baa bisãlmba-i hiere, ba taa ba kãalã-yuɔ. Ba taa ba piiye wuɔ: «Diilonɔ-himma yaa dii baa naacolɔ daayo-i, banɔ bɪŋ mamanɔ ⟨ninsoɔ-himma-i⟩.» ¹¹ Simɔ naa da yinni baa u himma cemma-i ba hɔlma-na, ku'i cie ba ta ba kãalã-yuɔ kãalãɔ daama temma-i. ¹² Filipunɔ juɔ kã ka wanɔ *Diilonɔ-bãanɔ maama-i baa Yesu-Kirsa maama-i, caamba-i baa bɛmba-i hiere baa hũu Neldɔdɔɔɔɔɔ daama-i aa naa ce ba *batisɛn-ba. ¹³ Simɔ fuɔ fɛrɛ wuɔ bi hũu-ma aa ce ba *batisɛn-yo. Banɔ baatisɛn-yo, wuɔ pãɔ nyaarãa Filipu-i. Filipu himma bir yanɔ aa ta ma ce fuɔ fɛrɛ-i gbɛrɛ.

¹⁴ Yesu *pɔpuɔrbiembanɔ juɔ nu-ma dii *Yerusalemu-i-na wuɔ Samaritaamba hũyãa Diilonɔ-nelma-i, baa saanɔ Pɛr-i baa Nsãa-i ba wulaa. ¹⁵ Pɛr-i baa Nsãa-i banɔ kãa, baa cãrã Diilonɔ-i hã-ba wuɔ u hã-ba u *Yalle-i. ¹⁶ Huɔnɔɔ fanɔɔ-na, Samaritaamba saa naa hi da *Diilonɔ-Yalle-i yogo. Baa baatisɛn-ba yaa yoɔ. ¹⁷ Ku'i cie Pɛrbaa-banɔ kãa, baa haa ba nammu-i ba yunni-na a cãrã Diilonɔ hã-ba u Yalle-i. ¹⁸ Simɔ daa mafamma-i ce bige-i? Wuɔ hiel gbɛɔɔ duɔ hã Pɛrbaa-ba-i. Aa naa cira: ¹⁹ «Hãanɔ-muɔ baa hiɔ daama-i; da mi haa mi nammu-i umanɔ nuɔ-i, kutienɔ da Diilonɔ-Yalle-i!» ²⁰ Pɛr wuɔ cira: «Simɔ, ɔ daa niɛ si ba sãa Diilonɔ-caluɔ-i baa gbɛɔɔ wei? Niɔ diyaa mafamma-i ɔ huɔnɔɔ-na, mi waasaanɔ-ni baa ɔ gbɛɔɔ-i hiere. ²¹ Nɔ saa konɔ baa Diilonɔ-i. Nɔ siɛ gbãa da bɪŋkũnɔɔ bande-i-na. ²² Hiel nel daama-i ɔ huɔnɔɔ-na, ma saa fa, aa ɔ cãrã Itienɔ-i si u ka ce jande niɛ. ²³ Mi niɛ da ɔ balaanɔ cor, aa da *Sitãni taa yaanɔ niɛ.»

24 Uŋ piiye dumaŋo-na, Simə wuə gbē-ba wuə: «Namaa fere-i, cāraŋ Itienjo-i na hā-mi, wuə naŋ waŋ mamaŋ daama-i, u baa yaŋ ma da-mi.»

25 Pierbaa-baŋ juə waŋ Itienjo melma-i tī, baa bir kã Yerusalemu-i-na. Ba taa ba waŋ Neldəɔɔlma-i Samari niləiŋa bəi-na ba kã.

Fāamaaŋo naŋo hūyāa Yesu maama-i

26 Yiinŋu naŋgu-na, Itienjo *dərɔpəpuərbiŋo ji waŋ baa Filipu-i wuə: «Sire ŋ ka biε hūmelle maŋ hilaa *Yerusalemu-i-na ta di kã Gasa-i-na. Hūmelle fande-i nuəmba sa biε-de dumaa.»

27 Filipu wuə sire ta, u saa seɾε. Uŋ biyaa hūmelle-i tuə kã, wuə fara da wotortienjo naŋo kã u yaanŋa-na. Fāamaaŋo naŋo'i waa u huəŋga-na. U taa u hel Etiyopi. Jāmatigi* maŋ waa Etiyopi-i-na ba ta ba bi-yo Kāndasi, u yaa waa u nagāŋ-niini yunŋu-na. Wuə juə Yerusalemu-i-na ji jaal Diiloŋo 28 aa bir tuə kūŋ. U taa u kalaŋ *Isayi seβε-i u kūŋ.

29 *Diiloŋ-Yalle gbē Filipu-i wuə: «Gbāana ŋ ka hi wotortienj daayo-i.» 30 Filipu wuə gbar ka hi-yo. Uŋ hii, wuə da u kalaŋ *Isayi seβε. Wuə yuu-yo wuə: «Niŋ kalaŋ mamaŋ, ŋ suə-ma wei?»

31 Naacolŋ wuə cira: «Molo duə saa hielnu-mei baa-mi, mi siε gbāa suə-ma.» Aa naa ce Filipu nyugūŋ tīena u caanŋu-na. 32 Uŋ taa u kalaŋ terienŋu maŋ, ku yaa daaku:

«Ba ciε-yo sūlma

u saa ji puur u nunŋu-i waŋ weiima ŋaa tūmaanjo.

Ba bilaa-yo da ba ka ko-yo wa,

ba bilaa-yo ta ba karra u kuəsinni-i wa,

* **8:27** Jāmatigi daayo waa ciεŋo a saanu baa mamaŋ nyegāan girɛkimma-na.

u sa wan wεima.

³³ *Ba ciε-yo nelsəɔiŋo*

aa hūu ninsoŋo-i u wulaa.

Baŋ kuɔ-yo, u ka ce niε da huŋgu molo duɔ ji wan ku maama?»†

³⁴ Naacolŋ wuɔ yuu Filipu-i wuɔ: «*Di- ilopəpuərbiŋo piiye hai maama-i dumandε-i? U piiye fuɔ maama waa u piiye unan maama?»

³⁵ Filipu wuɔ suur nelma yaanga-na, a doŋ tuɔ piiye Yesu *Neldəɔlma-i baa-yo. ³⁶ Baŋ kaa hi yaanga-i, baa da hūmma namma. Naacolŋ wuɔ cira: «Hūmma namma yaa daama, ŋ sa *batisen- mi wεi?» [³⁷ Filipu wuɔ cira: «Da kuɔ ŋ hūyāa Yesu maama-i hiŋ, mi gbāa batisen-ni, wεima si dii.» Naacolŋ wuɔ cira: «Mi hūyāa-ma wuɔ Yesu-Kirsa yaa Diiloŋ-Bieŋo-i.»] ³⁸ Aa naa ce ba yiera. Baŋ yieraaya, baa hiire ba hāi-i-na suur hūmma-na, Filipu wuɔ batisen-yo. ³⁹ Baŋ hilaa, naacolŋo huŋga gbuu fε. Wuɔ u ne naa Filipu-i; Diiloŋ-Yalle biyaa-yo ta baa-yo. Ku saa ce-yo biŋkūngu; wuɔ cor baa həfēlle-i tuɔ kūŋ. ⁴⁰ Filipu juɔ'a u suɔ da u fεε Asəti. Wuɔ cor tuɔ wan Neldəɔlma-i niŋeŋa-na hiere u kā. U ciε dumεi fuɔ ka hi Sesare.

9

Solŋ hūyāa Yesu maama-i dumaa

(Pəpuər. 22.5-16; 26.12-18)

¹ A ne da huŋgu faŋgu-na, Sol waa yogo u sa taara u da Itieŋo baamba-i baa u yufelle, wuɔ duɔ hi uman, u ko-yo. Yiingu nanŋu-na, wuɔ ji sire kā *Diilojigāntaamba yuntieŋo wulaa, ² wuɔ u ce

† **8:33** Isayi (Ésaïe) 53.7-8a

seɛɛbaa hã-yo, u kã Damasi *Diilonelhãalãdũnnina, wuɔ ba hã-yo hũmelle-i duɔ da bamaŋ surii Itienɔ hũmelle-na; caamba-i ka hel baa ɛemba-i hiere, u bel-ba jo baa-ba *Yerusalemu-i-na. ³ Diiløjigãntaamba yuntienɔ ce seɛɛbaa-ba-i hã u ta.

Uŋ kaa tuɔ piɛ Damasi-i, wuɔ u ne da cecerma naŋ temma hilaa dərɔ-i-na jo ji dii-yo huɔŋga. ⁴ Wuɔ pãŋ hel cii. Uŋ cii dumaŋo-na, wuɔ nu molo piiye baa-yo wuɔ: «Sol, bige-i ciɛ ŋ ta ŋ ce karaaŋ daaku temma-i baa-mi?» ⁵ Wuɔ yuu wuɔ: «Hai moloŋo'i?» Kutien wuɔ cira: «Muɔ Yesu. Ŋ ce karaaŋgu-i baa muɔmɛi. ⁶ Sire ŋ perien ŋ suur nelle-na; mamaŋ dii cemma, da ŋ suur ba ka waŋma baa-ni.»

⁷ Nuɔmba namba waa baa Sol-i, bafamba bi nuɔ moloŋ daayo piiye, da ba ne, ba siɛ da-yo. Baa yiɛra kar da hãmmu! ⁸ Sol wuɔ sire. Duɔ puur u yufienɔ-i, u siɛ da bĩŋkũŋgu. Baa bel u naŋ-na, a perien suur baa-yo Damasi-i-na. ⁹ U ciɛ yinni siɛi aa u yufienɔ suɔ da a puur. Yiŋ daani-i ni siɛi-i-na, u saa dii bĩŋkũŋgu u nuŋgu-na.

¹⁰ A ne da Itienɔ wuoŋo naŋo waa Damasi-i-na, ba taa ba bĩ-yo Ananiyasi. Itien wuɔ carra-yuɔ aa naa cira: «Ananiyasi!»

Ananiyasi wuɔ cira: «Mi siyaa.»

Itien wuɔ cira: ¹¹ «Sire mi puər-ni naacolŋo naŋo wulaa, ba bĩ-yo Sol; u hel Tarse. U haraa Yuda dumellen, dii hũmelle maŋ baŋ bĩŋ-den Hũmeviile-i di tũŋgu-na. Dumandɛ-i-na, uu dii tuɔ cãrã Diilonɔ-i, ¹² aa u daa ŋ kãa u wulaa dii dũŋgu-na ka haa ŋ nammu-i yuɔ a cãrã Diilonɔ-i u yufienɔ da a puur.»

13 Ananiyasi wuɔ cira: «Itie, nuɔmba bɔi waan naacolɔ daayo maama baa-mi. Bamanɔ cuu ɲ huonɔ-nu Yerusalemu-i-na, unɔ haa kumanɔ bɛi, mi nuɔ-ku. 14 Ninɔ daa unɔ juɔ bande-i-na, *Diilɔ-jigāntaamba yuntaamba'i hāa-yo hūmelle-i u duɔ ji bel bamanɔ gbuusiɲ ɲ yerre-i.»

15 Itienɔ wuɔ cira: «Yaɲ aa ɲ kā, mi hielaa naacolɔ daayo-i u duɔ pigāanɔ *niɛraamba-i mi sɪnni-i, aa bi pigāanɔ nellentaamba-i baa-ni, baa *Isirahɛl-baamba-i hiere. 16 Unɔ ka mulɛɲ dumaa mi maama-na, mɛi fɛɛ yaa ka pigāanɔ-yo baa-ku.»

17 Unɔ juɔ piiye dumaanɔ-na, Ananiyasi wuɔ sire ta kā Yuda cɪɲgu-na ka haa u nammu-i Sol-na aa naa cira: «Sol, Itienɔ yaa puɔraa-mi ɲ wulaa wuɔ mi ji puur ɲ yufienɔ-a-i aa yu ɲ huonɔga-i baa *Diilonɔ-Yalle-i. Ba bɪ-yo Yesu. Ninɔ taa ɲ jo hūmelle-na u yaa caraaya-niɛ.» 18 Unɔ bi waanɔ mafamma-i, ninanni nanni yer u yufienɔ-na ɲaa tetefuoru a diire. U yufienɔ pāɲ puur. Wuɔ pāɲ sire baa *batisenɔ-yo. 19 Ku huonɔgu-na, wuɔ wuɔ niwuoni-i a da fɔɲgūɔ.

Sol yufienɔɲ puurii, wuɔ tɛna Damasi-i-na ce yinni cɛllɛ baa Yesu baamba-i. 20 Unɔ tɛnaana, wuɔ donɔ tuɔ wanɔ Yesu maama-i Diilonɔlhāalādūnni-na, wuɔ Yesu yaa Diilonɔ-Bienɔ-i. 21 Kuɔ cu nuɔmba hɔmmu-i. Baa ta ba yuu ba-naa wuɔ: «Bamanɔ taa ba gbuuse Yesu yerre-i Yerusalemu-i-na, naacolɔ daayo'i saa tuɔ huol ba yammu-i wɛi? Ku baa ji waa u suyaa u fɛɛ jo duɔ ji bel-ba ka hā Diilɔjigāntaamba yuntaamba yaa baa-ba?» 22 Banɔ fiɛ ba wanɔ mafamma-i, Sol kūɔma saa kara; yinniɲ cor dumaa, kuanɔgu'i suuriɲ-yuɔ ku naara. Duɔ biɛ tagaaya pigāanɔ wuɔ Diilonɔ unɔ saanɔ

*Kɔŋkortienjo maŋ, u yaa Yesu-i, *Yuifubaa-ba maŋ Damasi-i-na ba siε da nelma waŋ.

²³ Ku huɔŋgu-na, Yuifubaa-ba ji saa-ma wuɔ ba ko-yo. ²⁴ Baŋ puu mafamma-i, baa ta ba niya nelle munsuurmu-i* bãaŋgu-i baa isuɔŋgu-i. Sol wuɔ nu-ma wuɔ ba'a ba ko-yo. ²⁵ Isuɔŋgu naŋgu-na, bamaŋ waa u huɔŋgu-na, baa dii-yo sãmbaga nuɔ a hiire-yuɔ jina nelle huɔŋ-yaŋga-na.

Sol birii kã Yerusalemu-i-na

²⁶ Baŋ hiiriiye Sol jina nelle huɔŋgu-na, wuɔ ta bir kã *Yerusalemu-i-na. Uŋ kãa ka hi, wuɔ kã Diilon-ɔŋ-ɔŋ-baamba wulaa. Baa bir yaŋ aa ta ba kãalã-yuɔ. Baa sa hũu-ma wuɔ u hũyãa Yesu maama-i ninsoŋo. ²⁷ Barnabasiŋ daa ba kãalã-yuɔ dumaanjo-na, wuɔ kã baa-yo Yesu *pɔpuɔrbiemba wulaa. Baŋ kãa, Itienj uŋ caraaya-yuɔ dumaa Damasi hũmelle-na a piiye baa-yo, Barnabasi wuɔ suur ma yaŋga-na hiere a waŋ-ma baa-ba, aa uŋ bi daa holle-i dumaa a waŋ Yesu maama-i Damasi-i-na, wuɔ bi waŋ mafamma-i baa-ba. ²⁸ A doŋ huɔŋgu faŋgu-na, Sol wuɔ ce ba wuɔratienjo: U taa u wuɔra baa-ba Yerusalemu huɔŋga-na u waŋ Itienjo maama-i. Uu naa fẽ u huɔŋga-i baa ma wamma-i. ²⁹ Ba taa ba bi fanu ba-naa baa *Yuifubaa-ba maŋ piiyenj girekimma-i, a ce bafamba ta ba taara-yuɔ baa komma. ³⁰ Diilon-ɔŋ-ɔŋ-baambaŋ juɔ nu wuɔ ba taara-yuɔ baa komma, baa saanjo ba kã Sesare, ka ce u cor kã Tarse.

* **9:24** Nelle munsuurmu: Yiinaa-i-na, nuɔmba boi taa ba ma kokobaa ba ciilãa ba nileiŋa-i aa hiel dumieŋa. Ba taa ba ce mafamma-i ba bigãaraamba baa gbãa tugol-ba. Dumieŋa yammu-na, ba taa ba jina nuɔmba ta ba niya-yei.

³¹ Huɔŋgu faŋgu-na, Diilon-ɗūŋ-baamba waa ba fεrɛŋ nuɔ *Yude-i-na, baa *Galile-i-na, baa *Samar-i-na hiere. Kunan̄gu taa ku naara ba Diilon-hūmellen-kūŋgu-na. Ba taa ba siε Itien̄o wulaa aa *Diilon-Yalle naa ce ba ta ba ciinu ba kā.

Ene siire u jarma-na

³² Pier fuɔ taa u wuɔra terni-na hiere u wan̄ Diilon-nelma-i. Yiin̄gu nan̄gu-na, wuɔ ji kā Lida duɔ ka ne Diilon-ɗūŋ-baamba man̄ waa terien̄gu-na. ³³ A ne da murgu nan̄o waa nelle fande-na, ba taa ba bi-yo Ene. U bien̄ niisiεi waa belle fande-na u sa gbāa sire. ³⁴ Pier wuɔ kā ka da-yo. Wuɔ cira: «Ene, Yesu-Kirsa siire-niε! Sire η p̄ŋ η fiḡŋgu-i η j̄ina.» Ene wuɔ bi p̄an̄ yiye sire. ³⁵ Un̄ siire dumaan̄o-na Lidataamba da-yo, baa p̄an̄ hūu Itien̄o maama-i baa Sarɔtaamba-i hiere.

Tabita kuu aa sire

³⁶ Diilon-ɗūŋ-wuon̄o nan̄o waa Yope-i-na, ba taa ba bi-yo Tabita, Girekibaa ba'a Dɔrkasi. Ku yun̄gu yaa wuɔ yɔrɔŋo. U waa cien̄o. Uu naa firnu u nan̄ga-i cor baa nuɔmba-i. U taa u kāyā sūntaamba-i. ³⁷ Pier̄n̄ waa yibien̄a man̄ nuɔ-i Lida-i-na, Dɔrkasi wuɔ cii jarma-na a ji yii ji ku. Baa ce-yuɔ hūmma-i aa biε-yo ka galla-yuɔ dūŋgu nan̄gu-na. Dūŋgu faŋgu waa dɔrɔ. ³⁸ Lida-i baa Yope-i ni saa gbāa da hɔlma baa ni-naa, a ce dumaan̄o-na, Diilon-ɗūŋ-baamba naa nu-ma Yope-i-na wuɔ Pier juɔ ji waa dii Lida-i-na. Baa puɔr nuɔmba hāi u wulaa wuɔ ba ka cārā-yuɔ u jo donduo.

³⁹ Pɔpuərbiemban̄ kāa ka hi, baa wan̄ ma yaan̄ga-i baa Pier. Pier saa tiraa t̄ena; wuɔ kā ba gbonu ta ba jo Yope-i-na. Ban̄ juɔ ji hi, baa

nyugūn baa Piēr kulonj uŋ waa dūngu maŋ nuə-i. Bikulcaamba sire baa kaaluŋgu-i jo ji ta ba pigāaŋ Piēr kulonj uŋ waa baa-ba aa nyε jonjorbaa-ba maŋ hā-ba. ⁴⁰ Piēr wuə ce nuəmba hel hiere dūngu-na aa wuə dūuna cārā Diilonj-o-i. Uŋ juə cārā tī, wuə bir u yaaŋga-i kulonj-o-na aa naa cira: «Tabita, sire!» Kulonj wuə puur u yufieŋa-i. Uŋ puurii u yufieŋa-i da-yo, wuə sire tiena. ⁴¹ Piēr wuə bel u naŋ-na u sire u gbeiniŋ. Uŋ siire, wuə bī Diilonj-dūŋ-baamba-i baa bikulcaamba-i ji pigāaŋ-ba baa-yo. ⁴² Nel daa maa sire gbuo Yope-i hiere, a ce dumaanjo-na, Yopetaamba fŋŋgūə baa hūu Itienjo maama-i. ⁴³ Piēr wuə tiena Yope-i-na da huəŋgu. U naŋ haraa naacoljo maŋ nuə-i, ba bī-yo Simə, u waa jeruo.

10

Kərnei hūyāa Yesu maama-i

¹ *Oromε ba sorosibaa-ba namba waa Sesare-i-na, ba taa ba bī-ba *Italitaanj-sorosibaa. Ba yuntienjo naŋo waa, ba taa ba bī-yo Kərnei. ² U taa u wuə *Yuifu ba Diilonj-hūmelle-i fafamma baa u dumellenj-baamba-i. U taa u kālā Diilonj-o-i. U taa u kāyā sūntaamba-i aa bi tuə cārā Diilonj-o-i bāaŋgu-i baa isuəŋgu-i.

³ Bātaruŋgu naŋgu-na, wuə tiena u dūngu-na a ji da *dərɔpəpuərbiilonj naŋo suurii-yuə ka cira: «Kərnei!» ⁴ Kərnei kūma pāŋ doŋ ta ma nyεŋ. Wuə diŋ dərɔpəpuərbiilonj-o-na tuə ne aa yuu-yo wuə: «Kuu dii niε?»

Dərɔpəpuərbiilonj cira: «Diilonj'o'i puəraa-mi ŋ wulaa; niŋ cārāŋ-yuə aa bi tiraa ta ŋ kāyā sūntaamba-i ku dəlaanu-yuə. ⁵ Ku'i ciε wuə mi

ji waŋ baa-ni ŋ puər nuamba Yope-i-na, ba ka bi naacolŋo naŋo jo; ba bi-yo Simə. U yerre nande yaa Pier. ⁶ Uŋ haraa umaŋ nuə-i, ba bi bi-yo Simə; jeruo. U ciŋgu dii dāmmaŋ-nuoraanŋu nuŋ-nu.»

⁷ Dərpəpuərbiilonŋ juə piye ti aa ta, Kərnei wuo bi u maacembiemba hāi baa u sorosiyieŋo naŋo. Sorosiyieŋo faŋo taa u bi wuo Yuifu ba Diilonŋ-hūmelle-i fafamma. ⁸ Baŋ juə, u biε piye mamaŋ ciε hiere tūnu-bei, aa puər-ba Yope-i-na Pier wulaa.

⁹ Ku cuo kaala-i-na, Pier fuə saa bi suə wuo ba puəraa nuamba ta ba jo dii u wulaa. Bāanŋuŋ juə hi yuhuŋga-i, u nyugūŋ dūŋgu nanŋu dərə-i-na duə jaal Diilonŋo-i. A ne da huŋgu faŋgu-na, Kərnei pəpuərbiemba naa piε nelle-i ti. ¹⁰ Nyulmu ji bel Pier dii dərə-i-na, u ce ba ta ba ce niiwuoni da ba hā-yo. Wuo u ne dərə-i-na, a da bige-i daaku-i? ¹¹ Dərə puurii aa biŋkūŋgu nanŋu ta ku hiire ku jo. Ku waa ŋaa kompaŋga, da bāmbāale aa to ka nunnii naa-i-na hiere. ¹² Biimbaamba-i ba sinni-na hiere ba waa: Hiεŋ-baamba-i, baa huriimba-i a naara baabūulāamba waa hiere. ¹³ Kaŋ juə saanu baa Pier, wuo nu molo piye wuo: «Pier, sire ŋ bel ŋ ko ŋ wuo!»

¹⁴ Pier wuo cira: «Mi siε wuo; niiwuoni maŋ nyaa-ye, niiwuoni maŋ saa fa hiere, miŋ siire mi saa wuo-ni dede.»

¹⁵ Molonŋ daa wuo cira: «Diilonŋ duə migāanŋ ku-maŋ, nuə baa ce-ku kuubabalaanŋu.» ¹⁶ Ku tirii ce i siεi aa kompaŋga bir nyugūŋ dərə-i-na.

¹⁷ Kərnei pəpuərbiembaŋ kāa ka hi Yope-i, baa yuure ba pigāanŋ-ba Simə dumelle-i. A ne da huŋgu faŋgu-na, Pier waa tuə jəguəŋ nel daama-i u sa

da yaan̄ga mēi. Pɔpuərbiemban̄ k̄aa ka hi fon-
dumelle-i, ¹⁸ ba fara ta ba yuu wuɔ: «Ban̄ b̄iŋ Simɔ
man̄ Pier, u haraa bande yaa nuɔ-i wēi?»

¹⁹ *Diilon̄-Yalle gb̄ē Pier wuɔ: «Sire, nuɔmba
namba juɔ ji ta ba yuu ŋ maama, baa dii nuɔmba
siei. ²⁰ Hiire ŋ k̄ā na k̄ā, muɔmēi puɔraa-ba ŋ
wulaa, baa ce ŋ h̄ommu-i mu h̄āi.»

²¹ Pier wuɔ hiire jo ji cira: «Muɔmēi Pier. Ku faa
wēi?»

²² Baa cira: «Ku faa. Sorosi ba yuntien̄o nan̄o'i
puɔraa-ye ŋ wulaa, ba b̄i-yo Kɔrnei. Naacol̄ŋ
daayo-i nelfefeiŋo aa u k̄aalā Diilon̄o-i. Yuifubaa-
ba-i hiere ba b̄i u yefafalle. Diilon̄o puɔraa
dɔrpɔpuərbiilon̄o nan̄o ji wan̄ baa-yo wuɔ u ce ŋ k̄ā
u wulaa k̄ere nelma dii ŋ da ŋ ka piiye baa-yo.»

²³ Pier wuɔ ce ba suur nyɔŋ h̄umma-i aa naa cɔ
yiiŋgu fan̄gu-na. Ku cuo kaala-i-na, wuɔ sire baa-
ba ba ta ba k̄ā Sesare-i-na. Diilon̄-d̄iŋ-baamba man̄
waa Yope-i-na, banan̄ baa sire k̄ā baa-ba.

²⁴ Pierbaa-ba wuɔyaa yififiŋgu diei. Ku cuo
kaala-i-na, ba suɔ hi Sesare-i. Ba k̄aa ka da Kɔrnei
tigiŋ u d̄iŋ-baamba-i baa u j̄enakpekpelmba-i tuɔ
cie-ba. ²⁵ Pierŋ k̄aa ka tuɔ suur, Kɔrnei wuɔ sire
j̄arā-yuɔ k̄ā ka d̄uuna duɔ jaal-o. ²⁶ Pier wuɔ cira:
«Baa ce dumaa, Diilon̄ muɔ s̄i, sire!» Aa naa
bel u sire. ²⁷ Uŋ siire, baa ta ba piiye ba suur.
Pier suurii ku yaa-i, a da nuɔmba t̄ienaana da
b̄āmbāale. ²⁸ Wuɔ jaal-ba aa naa cira: «Na suyaa
wuɔ a saanu baa *Yuifubaa miε Diilon̄-h̄umelle-i,
Yuifubaa-ba saa saaya ba ta ba pie *niεraamba-i,
ba saa bi saaya ba ta ba suur ba dumien̄a-na.
Nga ma miŋ yen̄ terien̄gu man̄ nuɔ-i nyun̄go-i-na,
Diilon̄o pigāan̄-mi wuɔ mi baa ta mi ne molon̄o wuɔ

u balaŋ. ²⁹ Ku'i cie na da naŋ biε-mi, mi saa ce mi həmmu-i mu hāi, mi sire ta jo. Dε-i-na mi taara mi suə, ku faa na bi-mi wei?»

³⁰ Kərnei wuə cira: «Ku faa. Ku yinni naa yaa dε-i, bāaŋgu naa bi doŋ ta ku tεreŋ fiεfiε ku bi temma yaa dε-i. Mi suur mi dūŋgu-na ta mi jaal Diilonjo-i. Mi juə'a mi ne da naacolŋo naŋo-i mi yaaŋga-na, u joŋgorbaa-ba carra ŋaa duəleŋo. ³¹ Naacolŋo gbē-mi wuə: «Kərnei, niŋ cārāŋ kumaŋ Diilonjo wulaa u ka hā-ni baa-ku. Aa niŋ kāyāŋ sūntaamba-i u daa-ni. ³² Puər nuəmba Yope-i-na, ba ka bi naacolŋo naŋo jo, ba bi-yo Simə. U yerre nande yaa Piεr. Uŋ haraa naacolŋo maŋ nuə-i, ba bi bi-yo Simə; jeruo. U ciŋgu dii dāmman-ŋuoraanŋu nuŋ-nu.» ³³ Miŋ nuə mafamma-i mi saa sεrε; mi pāŋ puər miε ba ka bi-ni. Niŋ hūyāa-ma jo, ku faa. Itieŋ uŋ hāa-ni mamaŋ ŋ da ŋ ji waŋ baa-ye, i tigiŋ i-naa diε nu ma yaa-i.»

Piεrŋ andaanŋu-i

³⁴ Piεr wuə biε āndaanŋu-i aa naa cira: «Yende-i-na, mēi suyaa miε Diilonjo sa ce cieluə. ³⁵ Da ŋ fiε ta ŋ hel hie, aa ta ŋ kāŋ-yo, aa bi ta ŋ ce kuuviŋgu, ŋ maama ta ma dəlnu-yuə. ³⁶ U puəraa ba ka waŋ *Neldəɔɔlma-i baa *Isirahel-baamba-i, wuə Yesu-Kirsa diyaa-ye i-naa nuə baa-yo, kεrε u yaa nuəmba-i hiere ba Tieŋo-i. ³⁷ Nsāŋ waŋ Diilon-nelma-i aa *batisenŋ nuəmba-i aa kumaŋ ce *Yude-i-na hiere na suyaa-ku. Ku duəŋ *Galile yaa nuə-i. ³⁸ Diilon uŋ hielaa Nasarεtitaŋ Yesu-i dumaa aa hā-yo u *Yalle-i baa himma-i, na suyaa-ku. Diilonjo waa baa-yo, a ce duə cor terieŋgu terieŋgu, u kāyā nuəmba-i aa donya *jinabaa-ba-i

nuamba-na. ³⁹ Uŋ cie mamanj *Yerusalemu-i-na baa *Yuifu ba nilɛɪŋa nanja-na hiere i daa-ma nuə. Ba yanj aa bel-o gbu-yo *daanj-nu ko-yo. ⁴⁰ Banj fiε ko-yo, u cie yinni hāi yonj hɛma-na, siɛliŋ-yiingu-i, Diilonjo sire-yuə aa ce u wuəra carra nuamba-i. ⁴¹ Nuamba hiero saa da-yo. Diilonj uŋ hielaa miε manj ku domma-na wuə siertaanj miε, miemɛi daa-yo. I wuyaa baa i-naa, aa nyəŋ baa i-naa. ⁴² U puəraa-ye wuə i wanj Neldəɔɔlma-i baa Isirahɛl-baamba-i, aa wanj baa-ba wuə Diilonjo haa u yaa-i gɛŋgertienjo-i nuamba-i hiere ba yunju-na ka hel baa bikuomba-i. ⁴³ *Diilopəpuərbiemba-i hiere ba siire wanj u maama cor, wuə nuəni manj da ŋ hūu u maama-i, ŋ āmbabalma hur halanj.»

Nieraamba daa Diilonj-Yalle-i

⁴⁴ Nelma saa ji tɪ Pier nunju-na, Diilonj wuə saanj u *Yalle-i Kørneibaa-ba-na hiere. ⁴⁵ *Yuifubaa-ba manj naa hilaa jo baa Pier, kuə ce-ba gbɛɛ wuə *nieraamba bi daa *Diilonj-Yalle-i. ⁴⁶ Nieraanj banj daa Diilonj-Yalle-i, baa donj ta ba piye nelfɛlemma-na aa ta ba hāl nɛini ba tuəlnu Diilonjo-i. Pier wuə cira: ⁴⁷ «Ba daa Diilonj-Yalle-i miε bi temma-i, hai gbāa cie-ba wuə ba siε da *batisenj.» ⁴⁸ Aa naa ce ba *batisenj-ba Yesu-Kirsa yerre-na. Kørneibaa baa cārā-yuə wuə u tɛna ce yinni cellɛ baa-ba.

11

Yerusalemutaamba cāl Pier

¹ *Nieraambanj hūyāa Yesu maama-i, Yesu *pəpuərbiemba-i baa Diilonj-dūŋ-baamba manj waa *Yude-i-na baa nu-ma. ² Pierŋ juə bir kā *Yerusalemu-i-na, Diilonj-dūŋ-baamba manj waa

*Yuifubaa-ba-i, baa ta ba waŋ baa-yo ³ wuɔ u cie niε suur *nieraamba dūnni-na, aa tiraa wuo niwuoni-i baa-ba? ⁴ Maŋ cie dumaa hiere, Pier wuɔ suur ma yaanŋa-na a waŋ-ma baa-ba wuɔ: ⁵ «Mi waa Yope-i-na ta mi cārā Diilonɔ-i, mi juɔ'a mi ne da bīŋkūŋgu nanŋu hilaa dɔrɔ-i-na ta ku jo. Ku waa ŋaa kompaŋga, da bāmbāale aa to ka nunni naa-i-na. Kaŋ juɔ saanu baa-mi, ka yiεra. ⁶ Mi ne ka huɔŋga-na da suu a da bīmbaamba-i ba sinni-na hiere: Hīεŋ-baamba-i, baa huriimba-i a naara baabūlāamba waa hiere. ⁷ Miŋ daa-ba dumaanɔ-na, mi nu molo piiye baa-mi wuɔ: «Pier, sire ŋ bel ŋ ko ŋ wuo!» ⁸ Miε: «Molon nuɔ, mei siε wuo. Niwuoni maŋ nyaa-ye baa nimaŋ saa fa hiere, miŋ siire mi saa dii ku diei mi nuŋgu-na dede.» ⁹ Molon daa u tīε dii dɔrɔ-i-na aa cira: «Diilonɔ duɔ migāaŋ kumaŋ, nuɔ baa ce-ku kuubabalaanŋu.» ¹⁰ Ku tirii ce i siei aa kompaŋga bir nyugūŋ baa bīmbaamba-i hiere dɔrɔ-i-na.

¹¹ «Kaŋ bi birii nyugūŋ, miε mi ne da nuɔmba siei juɔ ji ta ba suur miŋ haraa dumelle maŋ nuɔ-i, wuɔ ba hilaa Sesare. Ba puɔraa-ba muɔmei wulaa-i. ¹² *Diilonɔ-Yalle gbē-mi wuɔ: «Baa ce ŋ hɔmmu-i mu hāi, sire na kā.» Naŋ daa nuɔmba niediei maŋ daaba-i, ba yaa saan-mi i kā Kɔrnei terienŋu-na. ¹³ Iŋ kāa, u biε piiye pigāaŋ-ye, wuɔ u tīεnaana u dūŋgu-na, a ji da *dɔrpɔpuɔrbilonɔ nanɔ caraaya-yuɔ a waŋ baa-yo wuɔ u puɔr ba ka bī-mi Yope-i-na ¹⁴ mi ka waŋ nelma namma baa-yo, kεε nelma famma ka kor-o baa u dumellen-baamba-i hiere. ¹⁵ Miŋ kāa ka hi donɔ ta mi piiye, ku saa vaaya, Diilonɔ-Yalle suur ba hɔmmu-na ŋaa diŋ bi suurii miεŋo-na dumaa ku domma-na. ¹⁶ Itienɔ uŋ waan

nelma maŋ, wuə Nsāa *baatisen-ye baa hūmma, ŋga yiinŋu dii baa yiinŋu Diilonŋo ka batisen-ye baa u *Yalle-i; nelma famma pāŋ t̄ienu-miε. ¹⁷ Miε in hūyāa Itienŋo-i Yesu-Kirsa maama-i aa Diilonŋo hā-ye kumaŋ, u bi hāa bafamba-i kuuduŋgu faŋgu yaa-i. Muəmi naa gbāa cie Diilonŋo-i wuə u baa hā-ba wεi?»

¹⁸ Piεŋ juə piiye dumaŋŋo-na, ba həmmu suə ciire. Baa ta ba piiye wuə: «Diilonŋo-i bibienŋo! U bi kāayā niεraamba da ba nanna ba ciləbabaŋŋo-i aa duə kor-ba.»

Antiyəsi Diilon-đūŋ-baamba maama

¹⁹ Baŋ kuə Etiēni-i aa pisāllā* Diilon-đūŋ-baamba maŋ, banamba kā ka hel dii Fenisi, banamba Sipire, banamba Antiyəsi. Baa naa fulnu *Yuiŋubaa-ba yaa yon ta ba waŋ Yesu maama-i baa-ba. ²⁰ Sipiretaamba namba waa ba həma-na baa Sirenitaamba namba. Baŋ kaa hi Antiyəsi-i, baa bi piiye-mεi baa *niεraamba-i. ²¹ Itienŋo taa u kāyā-bεi, a ce dumaŋŋo-na, nuəmba bəi baa hūyāa Diilon-nelma-i a cu Itienŋo huon-nu. ²² Nel daama kā ka hi Diilon-đūŋ-baamba-i *Yerusalemu-i-na. Baŋ nuə-ma, baa saŋ Barnabasi-i ba wulaa dii Antiyəsi-i-na. ²³ Barnabasiŋ kāa ka hi da Diilon uŋ cie baa-ba cemma maŋ, kuə gbuu fūnuŋ dəlnu-yuə. Wuə dii sireiŋa bεi, wuə ba baa hel Itienŋo huon-nu. ²⁴ Barnabasi waa nelviinŋo, *Diilon-Yalle naa yu u huŋga-i baa Yesu maama-i, a ce dumaŋŋo-na, nuəmba bəi baa hūyāa Itienŋo maama-i.

* **11:19** Niεŋ 8.1,4.

²⁵ Ku huɔŋgu-na, Barnabasi ji ta kã Tarse duɔ ka taara Sol-i. ²⁶ Uŋ kaa da-yo, wuɔ ce ba bir kã Antiyɔsi-i-na ka tɛna ce benfille baa Diilon-dũŋ-baamba-i. Ba hãalãayã nuɔmba bɔi Diilon-hũmelle-i teriɛŋgu-na. Ba duɔŋ Antiyɔsi yaa nuɔ-i ta ba bɪ Diilon-dũŋ-baamba-i «Kertɛbaa-ba-i».

²⁷ Huɔŋgu fanɔŋgu-na, *Diilopɔpuɔrbiemba namba hel Yerusalemu-i-na a kã Antiyɔsi-i-na. ²⁸ Ba taa ba bɪ unanɔ-i Agabusi. Diilon-Yal diɛ sire-yuɔ a ce u tuɔ piiye wuɔ nyulbabalammu ka suur nilɛiŋa-na hiere. (Ninsie ninsie, nyulmu fammu yaa juɔ suur *Oromɛ ba *jãmatigi maŋ ba nanɔ bɪŋ-yonɔ Kulodi-i u bãanɔŋgu-na.)

²⁹ Uŋ piiye dumaanɔ-na, Diilon-dũŋ-baamba-i Antiyɔsi-i-na, baa saa-ma wuɔ umanɔ duɔ saanu kumanɔ, u jo baa-ku ba saanɔ-ku hã tobimba maŋ *Yude-i-na ba kãyã ba fɛrɛ. ³⁰ Baŋ saanu baa kumanɔ hiere, baa jãnu-kuɔ a puɔr Barnabasi baa Sol ba ka hã yaataamba-i baa-ku dii Yude-i-na.

12

Ba diyaa Pier kaso

¹ Huɔŋgu bi fanɔŋgu-na, jãmatigi maŋ waa *Yude-i-na, wuɔ bel Diilon-dũŋ-baamba namba-i tuɔ ce-ba sũlma. Ba taa ba bɪ-yo *Erɔdi*. ² U tiyãa ku-fanɔŋgu-na ji ce ba ko Nsãa mɔlɔ-i Sake-i†. ³ Uŋ ciɛ mafamma-i, wuɔ ne da ku dɔlaanu *Yuifubaa-ba-i, wuɔ tiraa ce ba bel Pier. Baŋ bilaa Pier yibienɔ maŋ nuɔ-i, *baŋ'a ba sa dii siini-i *buruo maŋ nuɔ-i,

* **12:1** Ba gbɛ *Erɔdi maŋ ba nanɔ bɪŋ-yonɔ Agirpa-dɛlãŋo-i. † **12:2** Ba gbɛ Sebede bɛmba maŋ waa Yesu *pɔpuɔrbiemba yaa-i. Yesu pɔpuɔrbiemba-na, ba kaanɔ ko Sake yaa Yesu maama-na.

ba taa ba ce u ponsaanḡu-i yinni fanni yaa nuɔ-i.

⁴ Wuɔ ce ba kã ka dii-yo kaso aa naa ce sorosibaa c̄ncieluo niediei ba ta ba niya-yuɔ ba hor ba-naa, ba na-ba-naa. U taa u ne wuɔ *kərsinni t̄mmanḡ-ponsaanḡ da ku cor, u b̄i nuɔmba-i ji ce u āndaanḡu-i.

⁵ Pier wuɔ t̄ie ba nammu-na dii kaso-i-na. Diilonḡ-d̄unḡ-baamba ḡbuu faya ba fere ta ba cārã Diilonḡ-i ba hã-yo.

⁶ Andaanḡu naa saaya ku ce ḡaa bisinḡ ku temma, isuḡḡu-na, sorosibaa-ba hãi jo ji yiera Pier yudərɔ-i-na u tuɔ duɔf̄unḡ aa banamba waa dumelle yaanḡa-na. Baa naa vaa-yo baa j̄lḡɔbaa-ba hãi.

⁷ Itienḡo *d̄ərpəpuərbiilonḡo nanḡo hiire jo. Pierḡ waa d̄unḡu manḡ nuɔ-i, kuɔ p̄anḡ ce da cerre. Wuɔ kã ka muo Pier aa cira: «Sire donduo!» Pier wuɔ sire. J̄lḡɔbaa-ba fir u nammu-na hiere.

⁸ D̄ərpəpuərbiilonḡo cira: «Migãanḡ ḡ vaa ḡ kpanḡkpaanḡu-i aa ḡ vaa naatenni comienḡa-i.» Pier wuɔ migãanḡ vaa u kpanḡkpaanḡu-i aa naa bi vaa u naatenni comienḡa-i. D̄ərpəpuərbiilonḡ wuɔ cira: «Dii ḡ jonḡoruo-i i ta.»

⁹ Pier wuɔ dii u jonḡoruo-i aa naa hel ba ta. Ku waa u wulaa ḡaa d̄ansãanḡu.

¹⁰ Ba kã ka cor munniyadielãmmu-i, aa sire ka cor hãalinḡ-muumu-i. Banḡ kaa hi dumebuɔ-i, wuɔ puur u fere ba hel. Dumelle fande waa kollunḡ-diele. Banḡ hilaa a wuɔ maa c̄elle, Pier wuɔ u ne naa d̄ərpəpuərbiilonḡo-i, u taa.

¹¹ Unḡ taa huḡḡu-na, Pier wuɔ suɔ suɔ wuɔ d̄ansãanḡu s̄i. Wuɔ cira: «Fiefie-i-na, mi suyaa mie Itienḡo yaa puɔraa d̄ərpəpuərbiilonḡo ji h̄uu-mi Erɔdi nyisenni-na. Yuifubaa-banḡ taa ba j̄ḡuḡḡ-mi baa mamanḡ, Diilonḡo saa h̄uu-ma.»

¹² Pierḡ juɔ suɔ u fereḡ maa-na dumaanḡo-na, wuɔ

ta kā Nsāa maŋ ba naŋ biŋ-yoŋ Marke-i u nyu dumelle-na; ba taa baa bī nyuŋo-i Maari. Nuamba bəi waa terienḡu-na ta ba cārā Diiloŋo-i. ¹³ Uŋ kāa ka hi tuə muo dumelle-i, maacembiloŋo‡ naŋo waa, ba taa ba bī-yo Ɔrədi, wuə kā duə ka hīl-de. ¹⁴ Uŋ kaa nu Pier yalle-i, u huəŋga pāŋ fē a ce dumelle hīlma maama karaanu-yuə. Wuə bir ḡunu baa gbarunḡu ka tūnu-bēi wuə Pier juə. ¹⁵ Nuəŋ baa cira: «ŋ yunḡu si dii wei?» Maacembiloŋ wuə cira: «Mi sa kar coima, Pier yaa-i.» Baa cira: «Pier sī, ku ka waa u jufoiŋo.» ¹⁶ Pier wuə bi faya u fere tuə muo dumelle-i. Ba ji naa ba kā ka hīl-de a da-yo; kuə ce-ba ḡbere. ¹⁷ Pier wuə ce u nanḡa-i ce ba budii aa naa suur ma yaanḡa-na piiye tūnu-bēi Itien uŋ hielaa-yo dumaa kaso-i-na. Uŋ juə piiye tī, wuə cira: «Kāaŋ na ka tūnu Sake-iš baa tobimba namba-i.» Aa naa hel ta tuə kā yanḡa nanḡa.

¹⁸ Cuoŋ juə kaal, sorosibaa-ba saa suə Piern cu-raa kusuəŋ-nu. Baa ta ba yuu ba-naa wuə: «U curaa hie?» ¹⁹ Jāmatigi wuə ce ba wuəra taara-yuə ba saa da-yo. Wuə ce ba bel sorosibaa daaba-i ka yuu-ba baŋ ciē dumaa u ji tuə kor, aa naa ko-ba. Uŋ ciē mafamma-i, wuə ta kā Sesare ka da yinni cellē.

Erədiŋ kuu dumaa

²⁰ *Erədi waa berrun baa Tiirtaamba-i baa Sidətaamba-i. A ne da niwuoni hel *Erədi jāmalā yaa nuə-i ni kā ba wulaa. Baa nunu ba-naa da ba ka cārā-yuə. Umanḡ taa u ce maacemma-i Erədi ducəŋgu-na, ba taa ba bī-yo Bilatusi; baa cārā u yaa

‡ **12:13** Maacembiloŋ daayo waa ciəŋo. § **12:17** Ba ḡbē Yesu hāaŋo yaa-i.

duo ta ba yaan-na. ²¹ Baŋ diyaa yiingu maŋ kuŋ juo hi, Erədi wuo dii u nellentesinnin-jongoruo-i ka tiena u fəŋgōsinnin-teterre-na tuo gbu u piye baa nuamba-i. ²² Duo piye, nuon ba'a: «Diilon'o'i piyen daayo-i, nelbilono sɪ.» ²³ Terduongu fangu-na, Itieno *dərpuərbilono pāŋ naŋ Erədi-i baa jarma, wuo u cie nie hūu Diilono yerre-i ce-de u diele? U naan-yo baa jlan-jarma. Jamba wuo-yo ko-yo.

²⁴ Diilon-nelma taa ma muonu terni-na hiere ma kā. ²⁵ Barnabasi-i baa Sol baŋ kāa baa congoruongu* maŋ *Yerusalemu-i-na, baŋ kaa hūu-ku, baa gūunu kā Antiyəsi-i-na. Ba kamma-na, baa kā baa Nsāa maŋ ba naŋ biŋ-yon Marke-i†.

13

Diilon puəraa Sol baa Barnabasi

¹ *Diilopuərbiemba namba waa Antiyəsi Diilon-dūŋ-baamba-na, baa Diilonelpigāataamba namba. Ba həlma-na Barnabasi waa a naara Siminyo. Siminyo faŋo-i, ba taa ba bi-yo Uubilono. Lusiwusi maŋ taa u hel Sireni-i-na, u waa. Manahai maŋ cie niengu-i baa *Erədi-Antipasi-i, u waa; Sol bi waa. ² Yiingu nanu-na, ba ji dii sūngu aa tigiin ba-naa ta ba cārā Itieno-i. *Diilon-Yalle gbē-ba wuo: «Miŋ hāa Barnabasi-i baa Sol maacemma maŋ, yaan-baŋ ba fereŋ nuo ba ce-ma.» ³ Baŋ juo bāl sūngu-i baa Diilojaale-i, baa haa ba nammu-i Barnabasibaa-ba-na aa cārā Diilono-i hā-ba, aa hā-ba hūmelle-i ba ta.

* **12:25** Niēŋ 11.30. † **12:25** Barnabasi horonjo-i Nsāa faŋo-i. Niēŋ Kol. 4.10.

Barnabasibaa-ba kaa Sipire

4 *Diilonɔ-Yallenɔ cie Barnabasi-i baa Sol ba ta dumaanɔ-na, baa kaa Selusi ka bie baatonɔ-i ta ba kaa Sipire. 5 Ban kaa hi Sipire-i, baa hiire Salamine ta ba wan Diilonɔ-nelma-i *Yuifu ba *Dilonelhaaaladunni-na. Ban bin Nsaa man Marke-i, u waa baa-ba tuɔ kayã-bei. 6 Baa karnu Salamine huɔnga-i hiere ka hi Pafosi. Ban kaa Pafosi-i-na, ba da hironɔ nanɔ-i, ba bi-yo Bar-Yesu. U waa Yuifuyienɔ. U taa u wuɔra u taal nuɔmba-i wuɔ fuɔ Diilopɔpuɔrbilonɔ. 7 U waa Serju-Polusi dumellenɔ. Serju-Polusi yaa waa faamaanɔ-i nelle fande-na. U taa u cẽ naa jumellenɔ. Barnabasibaa-ban kaa, wuɔ ce ba bi-ba wuɔ ba ka wan Diilonɔ-nelma-i baayo, keɛ ma nyulmu dii-yuɔ. Baa kaa ku'i nuɔ-i ka ta ba piiye. 8 Hironɔ daayo-i Girekibaa-ba taa ba bi-yo Elimasi, ku yungu yaa wuɔ hironɔ. Wuɔ sire wuɔ hii, wuɔ Serju-Polusi baa huu ba nelma-i, keɛ ba taal-o. 9 Sol yerre nande yaa wuɔ Pol, Diilonɔ-Yalle naa yu u huɔnga-i. Wuɔ din hironɔ-na tuɔ ne, 10 aa ji gbẽ-yo wuɔ: «Huhurmantienɔ nuɔni man daani-i, η balaan cor. Nuɔnɔ-i Sitānitienɔ nuɔ. N sa taara η da ānfafamma-i baa η yufelle. N sa yan Itienɔ maacemma biɛnamma-i dumaa wei? 11 Ne! Diilonɔ ka gan baa-ni, u ka ce η yir suur dūn-nu a da huɔngu celle.» Terduɔngu fanɔu-na, hironɔ daa u yufienɔ pān din aa yan-yo. Wuɔ da terienɔ-i hiere da kullu. Wuɔ tuɔ wuɔra u tafurrā u taara molo duɔ bel u nan-na. 12 Serju-Polusiɔ daa mafamma-i, Itienɔ nelma pān ce-yo gberɛ; wuɔ pān huu-ma.

Polbaa-ba kaa Pisidi

13 Ku huŋgu-na, Pol baa u wuɔrataamba sire Pafɔsi-i-na a biɛ baatonɔ-i kã Pɛrge, dii Pãnfilii mara nuɔ. Baŋ kãa Pɛrge-i-na, Nsãa wuɔ ka bir kã *Yerusalemu aa yaŋ-ba. 14 Pol baa Barnabasi baa cor kã Antiyɔsi, dii Pisidi mara nuɔ. *Yitiɛnaŋguŋ juɔ hi, baa kã *Diilonelhãalãdũngu-na ka suur tiɛna. 15 Baŋ juɔ kalaŋ *ãnjinamma sebe-i ti, baa *Diilopəpuərbiemba baamba-i, Diilonelhãalãdũngu yuntaamba puɔr ba waŋ baa Polbaa-ba-i wuɔ da kuɔ nelma dii ba da ba piie dii sirɛiŋa nuɔmba-na, kɛɛ ba gbãa sire piie.

16 Pol wuɔ sire yiera aa naa ce nuɔmba budii baa u naŋga. Baŋ budii, wuɔ cira: «*Isirahelbaaŋ namaa, baa *niɛraaŋ namaa namaŋ suurii *Yuifu ba Diilonɔ-hũmelle-na, karaaŋ na tũnni-i na nu mi nelma-i. 17 Isirahelbaaŋ miɛ iŋ wuɔ Diilonɔ maŋ hũmelle-i, Diilonɔ faŋo yufelle hila miɛ bĩncuɔmba yaa nuɔ-i u hã-ba huŋgu bɔi baŋ ŋa naa waa juɔma-na huŋgu-na dii Esipi-i-na. Uŋ ciɛ mafamma-i, u kãyã-bɛi ba hel terienɔgu faŋgu-na, 18 aa fiɛ-ba bien komuɔŋa hãi temma *hiɛkuraaŋgu-na. 19 Mafamaŋ curaa, u ko siyaabaa niehãi *Kanaa jãmalã-i-na aa hã Isirahelbaamba-i baa ba terienɔgu-i*. 20 Nel daama-i hiere ma ciɛ bien nuɔsiba hãi komuɔŋa hãi baa cĩnciel temmaŋ hɔlma-na. Ku huŋgu-na, u hã-ba yuntaamba. Yuntaaŋ daaba tiyãa baa-ba a ji hi *Samiel† bãaŋgu.

21 «Kufaŋgu huŋgu-na, i bĩncuɔmba ji cira ba

* **13:19** Niɛŋ Anjinamma tiyemman-sebe-i-na (Deutéronome) 7.1; Yosuwe (Josué) 14.1. † **13:20** Ku birii a saanu baa cerma. Girɛkimma-na ba naaraaya *Samiel yerre-na wuɔ *Diilopəpuərbiilonɔ.

taara jãmatigi. Diilonjo hã-ba Sawul. Ba taa ba bi u to-i Kisi. *Bensaamiɛ dũŋ-baamba'i waa. Sawul ciɛ bien komuɔŋa hãi jãmatigisinni-na. ²² Ku huonɔuna, Diilonjo halaŋ-yo aa haa *Davidi. Uŋ haa Davidi-i, u cira: «Miŋ taa mi taara umaŋ, mi daa-yo, u yaa Davidi-i Yese bieno-i. U'i ka tuɔ ce mi huonɔga-i.»

²³ «Diilonjo ciɛ Davidi hãayɛlŋo nano yaa jo Yesu-i ji kor Isirahel-baamba-i ŋaa uŋ ŋa nano pãa ma nuŋgu-i dumaa. ²⁴ Aa Yesu suɔ duɔ doŋ u maacemma-i, Nsãa waan Diilon-nelma-i baa Isirahel-baamba-i hiere, aa cira ba nanna ba cilɔbalaŋo-i aa jo u ji *batiŋen-ba.

²⁵ «Nsãa maacemmaŋ juɔ piɛ timma, wuɔ tuɔ piiye wuɔ: «Umaŋ saaya u jo, uu dii huon-nu. Baa na ta na ne wuɔ sɪ muɔmɛi; muɔ sɪ. Naacolŋo faŋo-i mɛi saa piɛra u natãanɔgu-i.»

²⁶ «Tobiŋ namaa, nelma maŋ kuraan-yen, Diilonjo saan-ma hã miɛmɛi baa-ma. U saan-ma hã *Abiramu hãayɛlmba-i aa bi saan-ma hã namaa namaŋ suurii Yuifu ba Diilon-hũmelle-na. ²⁷ Yerusalemutaamba-i baa ba yuntaamba saa suɔ Yesu sinni-i, ba bel-o ko-yo. Baŋ waŋ mamaŋ yitɛnanni-na hiere *Diilopɔpuɔrbiemba seɛɛbaaba-na, ba ciɛ ma yaa-i.

²⁸ «Baŋ bilaa-yo a fiɛ ka da u saa cãl, ba yagar ce *Pilati ko-yo. ²⁹ Maama nyɛgãan Yesu kũŋgu-na, maŋ juɔ ce-yuɔ hiere, ba har-o *daanɔgu-na ka fuure-yuɔ. ³⁰ Diilonjo yan-ba aa sire-yuɔ hiel-o kuomba hɔlma-na. ³¹ Bamaŋ cuu u huon-nu a hel *Galile-i-na a kã Yerusalemu-i-na, uŋ siire, u caraaya ba yaa-i yinni bɔi-na. Nyunɔgo ku bãanɔgu-na, ba yaa dii ta ba waŋ u maama-i baa Isirahel-

baamba-i. ³² Miε fεε-i, i juɔ die ji wan *Neldɔdɔlma famma yaa baa-na wuɔ Diilon ɔn paa nunɔu man baa i bɪncuɔmba-i, ³³ u ciε-ku hã ba huon-baan miemεi: U siire Yesu-i hiel-o kuomba hɔlma-na nɔaa man nyεgãan duma Gbelieman-nalãangu man hãaliŋ-kũngu-na wuɔ:

⟨*Mi biεno yaa nuon-o-i.*

⟨*Muɔmεi huon-ni nyunɔgo-i-na.*⟩‡

³⁴ Diilonɔ siire-yuɔ hiel-o kuomba hɔlma-na, u saa yan u hɔr. Uu naa hi wan-ma wuɔ:

⟨*Min paa nufafaangu man baa Davidi-i,*

⟨*nuharungu si dii, mi ka ce-ku hã-na.*⟩§

³⁵ Ku'i ciε na da ma waan terienɔu nangu-na wuɔ:

⟨*N siε siε yan η nolno hɔr hɛma-na.*⟩*

³⁶ A ne da Davidi man waan mafamma-i, u siire ce Diilonɔ huonɔga-i ji ku. Un kuu, ba fuuriye-yuɔ baa u bɪncuɔmba-i aa u hɔraa. ³⁷ Nga Diilonɔ siire Yesu yaa hiel-o hɛma-na, u saa da hɔr. ³⁸ Tobin namaa, terienɔu fanɔu-na, na saaya na suɔ wuɔ fuɔ barguɔ yaa nuɔ-i in juɔ ji tie wan ambabalma hurman-maama-i baa-na. *Moisi anjinamma saa gbãa hur na ambabalma-i. ³⁹ Nga baman hũyãa fuɔ maama-i, ba ambabalma hurii aa yan-ba ba fεreɔ nuɔ. ⁴⁰ Terienɔu fanɔu-na, bilaan na fεre, baa na yan Diilopɔpuɔrbieman waan manan, ma ji wuo-na. ⁴¹ Ba ciεra wuɔ: ⟨Diilonɔ ciεra:

⟨*Bombolmantaan namaa, niεn!*

⟨*Mi ka ce nelma namma na baangu-na.*

⟨*Nelma famma-i molo duɔ wan-ma baa-na na siε hũu-ma.*

‡ **13:33** Gbelieman-nalãangu (Psaume) 2.7 § **13:34** Isayi (Ésaïe)

55.3 * **13:35** Gbelieman-nalãangu (Psaume) 16.10

Ma ka ce-na gberε aa na ka ku halan.»†»

⁴² Baŋ juo hel Diilonelhāalādūngu-na, nuomba jo ji ta ba cārā Pol baa Barnabasi-i wuo yitienangu maŋ juoŋ, ba tiraa ba tir nelduoŋ daama-i.

⁴³ Nuombaŋ juo bəro, Yuifubaa-ba-i baa nierraamba maŋ suurii Yuifusinni-na, baa cu Pol baa Barnabasi-i ba huon-nu ta ba piiye baa-ba ba dii sirɛiŋa bei wuo ba ne Diilonŋo ānfafamma-i aa ba nyaar-yuo. Ba maama saa waa dei baa yuliingu-i.

⁴⁴ Yitienanguŋ juo hi, nuomba-i hiere nelle-na baa tigiin ba-naa da ba nu Itienŋo nelma-i.

⁴⁵ Yuifubaa-baŋ juo da nelpūŋ daaku temmaŋ hila, ba bir yaŋ aa ce-ku nenemungu. Pol duo waŋ mamaŋ, ba'a coima aa ta ba tuora-yuo. ⁴⁶ Polbaa-ba doŋ holle waŋ baa-ba wuo: «Diilonŋ-nelma naa vii Yuifubaa namei igēna. Nŋa naŋ juo ta na ciina-meŋ wuo na sa taara na da cicēlma maŋ sa tiɛŋ dede-i, i ka yaŋ-na aa ka waŋ-ma baa nierraamba. ⁴⁷ Itienŋo waan ma yaa baa-ye wuo:

«Mi ciε-ni nilɛiŋa-i hiere a fitnuo nuo

ŋ da ŋ gbāa hi terni-i hiere baa koŋkor-nelma-i.»‡»

⁴⁸ Nierraambaŋ juo nu nel daama-i, kuo gbuu dɔlnu-bei. Baa pāŋ ta ba kaal Itienŋo nelma-i wuo ma faa. Bamaŋ naa waa da ba da kor, baa hūu-ma.

⁴⁹ Itienŋo nelma doŋ ta ma gbuo nilɛiŋa faŋa-i hiere.

⁵⁰ Yuifubaa-ba bir yaŋ aa tāal caamba maŋ waa biŋkūntaamba-i aa suur Yuifu ba Diilonŋ-hūmelle-na, baa nellen-biŋcuomba-i a gbo-ba Polbaa-ba-na. Baa bel-ba huol ba yammu-i da dei aa donya-bei ba nelle-na. ⁵¹ Pol baa Barnabasi-i baa pir ba nallu-i ba terienngu-na, aa ta kā Ikoniyomu. ⁵² Baŋ

† 13:41 Abakuke (Habaquq) 1.5 ‡ 13:47 Isayi (Ésaïe) 49.6

fiɛ donya-bɛi, bamaŋ naa cu Yesu huonɔgu-na, baa cor baa ba hɔfɛlle-i. *Diilonɔ-Yalle naa bi yu ba hɔmmu-i.

14

Polbaa-baŋ ciɛ kumaŋ Ikoniyɔmu-i-na

¹ Pol baa Barnabasi-i baŋ kãa Ikoniyɔmu-i-na, baa tiraa kã *Yuifu ba *Diilonelhaalãdũŋgu-na ka ta ba waŋ Diilonɔ-nelma-i. Baŋ waŋ-maŋ du-maa, Yuifubaa-ba saa gbãa da ba yagar-ma baa *niɛraamba-i. Ba bɔi baa hũyãa-ma. ² Yuifubaa-ba maŋ saa hũu-ma, baa yaŋ aa kã ka gbo niɛraamba-i baa Diilonɔ-dũŋ-baamba-i. ³ Baŋ fiɛ gbo-ba, Polbaa-ba saa ta; baa tɛna da huonɔgu Ikoniyɔmu-i-na. Baa naa haa ba nanga Itienɔ-na aa ta ba piiye. U taa u kãyã-bɛi ba ta ba ce nelma bɔi baa gbɛɛ-wɛima bɔi a pigãaŋ wuɔ baŋ waŋ u ãnfafamma maŋ, coima sɪ. ⁴ Kuŋ ciɛ dumaanɔ-na, nuɔmba saa gbãa nunu ba-naa nelle-na: Banamba waa baa Yuifubaa-ba-i, banamba waa baa Yesu *pɔpuɔrbiemba-i. ⁵ Yuifubaa-ba-i baa niɛraamba-i a naara ba yuntaamba-i, baa nunu ba-naa da ba bel Polbaa-ba-i huol ba yammu-i aa naŋ-ba baa tãmpɛlɛiŋa ko-ba. ⁶⁻⁷ Polbaa-ba nu-ma. Baŋ nuɔ-ma, baa gbar kã Likawoni ka ta ba waŋ *Neldɔdɔlma-i. Ba waan-ma Lisire-i-na, baa Derbu-i-na baa nilɛiŋa maŋ kɔtɔnni-na hiere.

Mamaŋ ciɛ Lisire-i-na

⁸ Naacolɔŋo naŋo waa Lisire-i-na, u saa gbãa tuɔ sire u yiera. Uŋ siire, u saa gbãa tɛtɛŋ u gboluonɔgu-i dede. ⁹ Yiinɔgu nanɔgu-na, wuɔ tɛna tuɔ nu Pol tuɔ piiye. Pol wuɔ ji ãiŋ-yuɔ tuɔ ne, a

ji da u suyaa wuɔ Diilonɔ gbāa sire-yuɔ u jarma-na. ¹⁰ Wuɔ piiye baa-yo da gbagaga wuɔ: «Sire ɲ yiɛra ɲ gbeiniɲ!» Naacolɲ wuɔ tie sire pāɲ tuɔ wuɔ. ¹¹ Lisiretaambaɲ daa mafamma-i, baa ta ba piiye likawonimma-na wuɔ: «I tinni ciɛɲ nelbiliemba a hiire* jo ji tɛna baa-ye.» ¹² Kuɲ ciɛ dumaanɔ-na, baa ta ba bɪ Barnabasi-i Yewusi. Ba waa da ba cor kusuɔɲ-nu Pol yaa piyen, a ce dumaanɔ-na baa ta ba bɪ ufaɲɔ-i Hermesi.†

¹³ Yewusi jigāntien wuɔ kā ba nunu ba-naa baa nuɔmba-i aa wuɔ bel balmba namba a tuɔlnu-bei jo baa-ba u tinniɲ-dūɲgu-na duɔ ji ko-ba tinni-na hā Pol baa Barnabasi-i. U tinniɲ-dūɲgu waa nelle munsuurmu-na‡. ¹⁴ Polbaa-ba saa suɔ ku yuɲgu. Baɲ juɔ suɔ, ba hɔmmu pāɲ guɔla; baa taalnu ba jonɲorbaa-ba-i aa gbar kā ba wulaa ka ta ba waɲ baa-ba wuɔ: ¹⁵ «Na ce bige-i maacemma-i dumandɛ-i-na? Caamba'i bi huɔɲ miɛɲɔ-i namaa temma-i. I juɔ baa *Neldɔdɔlma'i diɛ ji tūnu-nei, wuɔ na nanna ānsɔsɔɲ daama-i aa na cu Cicɛlmantienɔ huɔɲ-nu. U yaa hielaa dɔrɔ-i baa hɛma-i baa dāmmaɲ-nuoraanɲu-i baa ni huɔya-niini-i hiere. ¹⁶ Yiinaa-i-na, u yaan nuɔmba-i ba fɛɛɲ nuɔ ba sire wuɔ ba hūmienɲa. ¹⁷ Naɲ fiɛ waa na fɛɛɲ nuɔ, u saa yaɲ u ānfafamma cemma-i: U dāa u hā-na dii, u ce na dīmma ta ma ce fafamma, u hā na ta na wuɔ na ye aa tiraa tuɔ fɛ na hɔmmu-i.» ¹⁸ Polbaa-baɲ fiɛ piiye dumaanɔ-na, nuɔmba saa ta ba ne da ba yaɲ niin daaba

* **14:11** Bafamba wulaa tinni waa tānuɲ-nu. † **14:12** Girekibaa-ba wulaa, tinni waa bɔi. Ba tinni yuntienɔ yaa baɲ taa ba bɪ-yo Yewusi-i, aa u pəpuərbiɔɲɔ-i Hermesi. ‡ **14:13** Nelle munsuurmu: Niɛɲ 9.24 baa naaruɔ-i-na cicaara-i-na.

komma-i da ba hã-ba.

¹⁹ Ku huonɔŋu-na, *Yuifubaa-ba namba ji jo; ba-namba hilaa Ikoniyɔmu, banamba hel Antiyɔsi maŋ Pisidi mara-i-na. Baŋ juɔ, baa gbo nuɔmba-i Polbaa-ba-na. Ba sire ta ba naŋ Pol baa tãmpɛlɛiŋa wuɔ ba ko-yo. Huonɔŋu naŋgu juɔ hi, ba da niɛ sɪ u kuu, baa bũul-o hel baa-yo nelle-na ka nanna. ²⁰ Diilonɔŋ-dũŋ-baamba kã ka tigiin u caaŋgu-na, wuɔ sire ba bir suur nellenɔ-huonɔŋa-na.

Polbaa-ba birii ta ba kã Antiyɔsi maŋ Siiri-i-na

Ku cuo kaala-i-na, Pol wuɔ ta baa Barnabasi-i ta ba kã Dɛrbu. ²¹ Baŋ kaa hi, baa waŋ *Neldɔdɔlma-i baa Dɛrbutaamba-i. Nuɔmba fɔŋgũɔ baa hũu-ma. Baŋ siire Dɛrbu-i-na, baa bir kã Lisire-i-na ka cor kã Ikoniyɔmu. Baŋ hilaa Ikoniyɔmu-i-na, baa kã Antiyɔsi maŋ Pisidi mara-i-na. ²² Ba waa da ba cor terienɔŋu terienɔŋu, ba ta ba piiye ba dii sireiŋa Diilonɔŋ-dũŋ-baamba-na wuɔ ba bel Yesu maama-i nammu hãi. Aa bi ta ba piiye baa-ba wuɔ: «I saaya i mulienɔŋ da dei aa suɔ die suur *Diilonɔŋ-nelle-na.» ²³ Diilonɔŋ-dũŋ-baamba maŋ waa hiere nilɛiŋa faŋa-na, Polbaa-ba hiel yaataamba bei aa dii sũŋgu, aa cãrã Itienɔ-i hã-ba, ba haa ba naŋga-i u yaa nuɔ-i.

²⁴ Baŋ cie mafamma-i, baa sire karnu Pisidi mara-i a kã Pãnfilii mara nuɔ. ²⁵ Baŋ kãa Pãnfilii-i-na, baa waŋ Diilonɔŋ-nelma-i Pɛrge-i-na, aa cor kã Atali ²⁶ ka bie baatonɔ-i ta ba kã Antiyɔsi maŋ Siiri-i-na. Ba wuɔsaŋgu duonɔ kusuonɔ-nu'i. Baŋ wuɔraaya ce mamaŋ daama-i hiere, ba cãrã Diilonɔŋ-i hã-ba kusuonɔ-nu'i aa ba suɔ ta. ²⁷ Diilonɔŋ uŋ kãayã-bei ba ce mamaŋ hiere, baŋ kãa ka hi,

baa tigiinj Diilonj-dünj-baamba-i hiere tünü-bei baa-ma, aa unj bi kääyā *nieraamba-i dumaa ba hūu Yesu maama-i, baa tiraa wanj mafamma-i baa-ba. 28 Banj cie mafamma-i, baa tiena ce huəngu baa-ba celle.

15

Nieraamba saaya ba jā wei?

¹ Nuomba nanj baa hilaa *Yude-i-na jo Antiyəsi-i-na ji ta ba piye baa *nieraamba manj hūyāa Yesu maama-i wuə: «Da na saa *jā ŋaa *Moisi *ānjnammanj waanj-ma dumaa, na sie gbāa kor.»

² Pol baa Barnabasi-i ba saa hūu-ma baa-ba. Kuə sire bel vaa.

Diilonj-dünj-baamba ji naa ba hiel Pol baa Barnabasi-i a naara terienju fangu taamba namba, wuə ba kā *Yerusalemu-i-na ka hi Yesu *pəpuərbiemba-i baa yaataamba-i baa-ma. ³ Aa naa tigiinj ba hūmelle-i hā-ba; ba sire ta. Ba kamma-na, ba curaa baa Fenisi, a kā ka hel *Samari. Nieraambanj hūyāa Itienjo maama-i dumaa, da ba hi nelle nelle, ba tünü Diilonj-dünj-baamba-i baa-ma aa cor. Da ba wanj-ma baa bamanj, ku gbuu fūnuj dəlnu kutaamba-i.

⁴ Banj kaa hi Yerusalemu-i, Diilonj-dünj-baamba jā-rā-bei. Yaataamba waa hiere baa Yesu pəpuərbiemba-i. Diilonj unj kääyā Polbaa-ba ce mamanj hiere, baa tünü-bei baa-ma.

⁵ Banj juə piye ti, *Farisēbaa-ba manj hūyāa Yesu maama-i ba həlma-na, banamba sire wuə nieraamba manj hūyāa Yesu maama-i, ba saaya ba jā aa ta ba wuə Moisi ānjnamma hūmelle-i.

Nelma ka da yaanğa

6 Baŋ piiye dumaanɔ-na, Yesu *pɔpuɔrbiemba-i baa yaataamba da ba-naa ku āndaanɔ-na. 7 Andaan daaku waa panna cor. Pier wuɔ ji naa u sire yiera aa naa cira: «Tobiŋ namaa, na suyaa wuɔ dii ku domma-na Diilonɔ uŋ hielaa-mi na hɔlma-na wuɔ mi ka waŋ *Neldɔdɔlma-i baa *niɛraamba-i ba nu-ma aa hũu-ma. 8 Fuɔ maŋ suyaaŋ nuɔmba kusũnni-i, da na da u hãa-ba u *Yalle-i ŋaa uŋ hãa miɛŋo-i baa-de dumaa, kuu dii ŋaa u pigãaŋ wuɔ u hũyãa-ma ba da ba piɛ-yo. 9 Diilonɔ kãŋ-ye kuuduɔŋgu hiere baa-ba. Ba hũyãa u maama-i ku'i ciɛ u hur ba āmbabalma-i aa yaŋ-ba welewele waan daama temma-i. 10 Congoruonɔŋgu maŋ i bĩncuamba saa gbãa tũu-ku, miɛ fɛɛ-i i saa gbãa tũu-ku, bige-i ciɛ na'a i haa-ku hã niɛraamba-i baa-ku? Baa na feŋ Diilonɔ-i. 11 I hũyãa-ma wuɔ Yesu kuraa-ye gbãŋgbãŋ, kuuduɔŋgu yaa baa bafamba-i.»

12 Piernɔ piiye dumaanɔ-na, terienɔ ce da sensensenɔ ŋaa molo si dii. Diilonɔ uŋ kãayã Pol baa Barnabasi-i ba ce nelma maŋ hiere niɛraamba hɔlma-na, ka hel baa gbɛɛ-weima-i, bafaŋ baa suur ma yaanɔ-na ta ba waŋ-ma. 13 Baŋ juɔ piiye tĩ, Sake* wuɔ cira: «Tobiŋ namaa, niɛŋ, 14 dii ku domma-na, Diilonɔ uŋ curaa corma maŋ duɔ hiel niɛraamba namba ce-ba fuɔ baamba, Simɔ† waan ma yaanɔ-i hiere baa-ye. 15 Kuŋ curaa corma maŋ, ku juɔ ji ce kuuduɔŋgu baa *Diilopɔpuɔrbiemba nelma-i. Diilopɔpuɔrbiemba nyɛgãaŋ wuɔ:

* 15:13 Ba gbɛ Yesu hãanɔ yaa-i. Niɛŋ 12.17 baa 21.18. † 15:14 Ba gbɛ Pier yaa bande-i-na, u yerre nande yaa Simɔ-i.

16 Itienjo ciɛra: *«Yiingu dii baa yiingu, mi ka bir jo.
Da mi jo, *Davidi dūngu maŋ cii,
mi ka sire-kuɔ.*

*Mi ka migaaŋ-ku ma-ku
ku yiɛra ku gbeiniŋ.*

17 *Mafaŋ da ma ce, nuamba maŋ saa hi suɔ-mi yogo,
ba ka taara-miɛ suɔ-mi.*

*Miŋ blɛ bamaŋ nilɛiŋa-na hiere da mi ce-ba mi
baamba,*

ba ka ta ba taara ba Tienjo-i.

Muɔmɛi waan-ma duma.

Da mi waŋ mamaŋ, mi ce-ma.

18 *Aa miŋ waan-ma ku baaŋgu cuɔ.»‡*

19 Sake wuɔ suonu u āndaan̄gu-i wuɔ: «Ku'i ciɛ na da niɛraamba maŋ cuu Itienjo huon̄-nu, mɛi sa taara i muliɛŋ-ba. 20 Nga mamaŋ dii cemma, i nyegɛŋ seɓɛ a waŋ baa-ba wuɔ ba yaŋ cufiɛŋ-kūɔma wuoma-i, baa bɪm̄baamba maŋ ba saa cāa ba nonni-i, ka hel baa tām̄ma-i hiere. Aa ba hiel ba nan̄ga biŋwos̄inni-na. 21 Na saa da, a don̄ dii i b̄incuɔŋ-bāaŋ-nu, *Moisi *ān̄jinamma waŋ nilɛiŋa-na hiere, aa ba sa nanna *yitiɛnan̄gu baa ma kalamma-i *Diilonel̄hāalādūnni-na.»

22 Saken̄ juɔ piiye dumaan̄jo-na, Yesu pəpuərbiemba-i baa Diilon̄-dūŋ-baamba-i, ka hel baa ba yaataamba-i hiere, baa cira ba ka hiel nuamba ba h̄alma-na a puɔr-ba baa Polbaa-ba-i Antiyosi-i-na. Aa naa sire hiel yaataamba h̄ai; Silasi baa *Yuda. Yuda yerre nande yaa waa Barsabasi.

23 Ban̄ hielaa-ba, baa nyegɛŋ seɓɛ-i h̄a-ba. Seɓɛ huɔya-maama yaa daa-ma:

‡ 15:18 Amosi (Amos) 9.11-12

«I natobinɔ namaa namaŋ niɛraaŋ namaaŋo-i Antiyɔsi-i-na, baa Siiri-i-na, baa Silisi-i-na, i jaalaa-na.

Yesu pɔpuɔrbiɛŋ miɛŋo-i a naara *Yerusalɛmu Diilonɔ-dũŋ-baamba yaataamba-i, miɛmei nyɛgãaŋ sɛbɛ daayo-i diɛ hã-na.

²⁴ I nuɔ wuɔ i nellenɔ-baamba namba kãa na terienɔgu-na ka piiye cu na hɔmmu-i. Baa na tie holle, miɛ saa puɔr-ba. ²⁵ In nuɔ-ma, i daa i-naa aa hiel nuɔmba diɛ puɔr-ba na wulaa. Kuttaamba ka gbonu baa Pol baa Barnabasi-i. ²⁶ Ba yaa ijẽnaamba. Ba siyaa kuliinɔgu-i Itienɔ-i Yesu-Kirsa maama-na. ²⁷ I hielaa Yuda baa Silasi ba da ba ka waŋ in nyɛgãaŋ mamaŋ sɛbɛ-i-na hã-na baa ba fɛɛŋ nunni. ²⁸ *Diilonɔ-Yalle-i baa miɛ fɛɛ-i i sa taara i haa conɔgoruonɔgu naŋ temma hã-na, ŋga mamaŋ siɛ gbãa ciel kɔtuonɔgu ma yaa daa-ma: ²⁹ Na hiel na nanɔga cufien-kũɔma wuoma-na, baa bimbaamba maŋ ba saa cãa ba nonni-i, baa tãmma-i. Aa na ne binɔwosinni-i aa na yaŋ-ni. Da na ce-ma ŋaa in waan-ma dumaa, ku ka fa.

I ka waa Diilonɔ-yiinɔgu.»

³⁰ Ba taa baa sɛbɛ-i ku yaa nuɔ-i, kã ka hi Antiyɔsi-i; ba tigiinɔ Diilonɔ-dũŋ-baamba-i hiere a hã-ba baa-yo. ³¹ Diilonɔ-dũŋ-baamba hũu-yo kalaŋ-yo. Baŋ kalaanɔ-yo, u huɔya-maama gbuu silaa dɔlnubei hiere ŋaa bige-i! Ba kũɔma pãŋ firnu.

³² Yuda-i baa Silasi-i ba waa *Diilonɔpɔpuɔrbiemba, baa piiye nelma bɔi baa Diilonɔ-dũŋ-baamba-i a dii sireiŋa bei ba migãaŋ bel Yesu maama-i nammu hãi. ³³ Ba daa huonɔgu cɛlle baa-ba aa suɔ da ba bir kũŋ. Baŋ'a ba ta yiinɔgu-na,

Diilonj-dūj-baamba gbuu jaal-ba da dei aa hã-ba hūmelle-i. ³⁴ [Ban hãa-ba hūmelle-i, Silasi saa ta.]

³⁵ Pol baa Barnabasi-i bafamba waa t̄ena Antiyosi ta ba wan Itienjo maama-i. Nuomba b̄oi waa baa-ba naara.

Pol baa Barnabasi-i ba buora

³⁶ Huonju nanju juo hi, Pol wuo gbẽ Barnabasi-i wuo: «Inj curaa wan Itienjo maama-i nilein̄a man̄ nuo-i hiere, yan̄ i bir i kã-yei i ka ne baman̄ hūyāa-ma ban̄ yen̄ man̄ nuo-i.» ³⁷ Barnabasi wuo tuo taara ba kã baa Nsãa man̄ ba nan̄ b̄in̄-yon̄ Marke-i. ³⁸ Pol saa hūu-ma, wuo uu naa kã baa-ba aa ka bir aa yan̄-ba dii Pānfilī. ³⁹ Kuo sire bel vaa. Ba saa ji nunu ba-naa, ba naa ba b̄or̄o. Barnabasi wuo biε Marke-i ba kã ka biε baatonjo ta ba kã Sipire. ⁴⁰ Diilonj-dūj-baamba cārã Diilonjo-i hã Pol aa u biε Silasi-i ba ta. ⁴¹ Ba wuoraaya b̄in̄ Siiri nilein̄a-na hiere baa Silisi waan̄a-i ta ba dii sirein̄a Diilonj-dūj-baamba-na.

16

Timote cuu Polbaa-ba huonju

¹ Pol baa Silasi-i ban̄ taa dumaanjo-na, ba kã ka hel Derbu, cor ka hel Lisire. A ne da Yesu wuonjo nanjo waa nelle fande-na, ba taa ba b̄i-yo Timote. U nyu waa *Yuifuyienjo aa hūu Yesu maama-i aa u to-i Girėkiyenjo. ² Tobimba man̄ waa Lisire-i-na baa Ikoniyomu-i-na, ba taa ba b̄i Timote yefafalle. ³ Pol wuo tuo taara u ta baa-yo. A ne da Yuifubaa-ba man̄ waa terien̄gu-na, baa suyaa wuo Timote to-i Girėkiyenjo. Pol wuo naa u *jã-yo aa ba suo ta. ⁴ Yesu *pəpuərbiemba-i baa *Yerusalemu

Diilon-dūŋ-baamba yaataambaŋ yieraaya nelma*
maŋ nuo-i, Polbaa da ba cor terienḡu terienḡu,
ba waŋ ma yaa-i baa Diilon-dūŋ-baamba-i; aa cira
ba wuo ma hūmelle-i ŋaa baŋ waan-ma dumaa.
5 Yinninḡ taa ni cor dumaa, Diilon-dūŋ-baamba taa
ba naŋ kaasinni Diilon-hūmelle-na dumɛi, aa bi ta
ba ciinu ba kã.

Pol dānsāŋ Torasi-i-na

6 Ku huonḡu-na, Polbaa-ba ji ta ba taara ba ka
waŋ Diilon-nelma-i *Asi nilɛiŋa-na. *Diilon-Yalle
saa hūu-ma. Ba naa ba karnu Firgi mara-i cor
baa Galasi wuoŋo-i. 7 Baŋ kaa piɛ Misi-i, baa ta ba
taara ba kã Bitini. Yesu Yalle saa hūu-ma. 8 Ba naa
ba karnu Misi-i cor, a kã ka hi Torasi. 9 Isuonḡu
nanḡu-na, Pol wuo dānsā da Maseduoniyeŋo naŋo
juo ji yiera tuo cārā-yuo wuo u kã ka káyā-bei dii
Maseduoni-i-na. 10 Yiɛ† pāŋ suo ye Diilonḡo taara i
ka waŋ *Neldəɔɔlma-i baa Maseduonitaamba-i. I
saa tiraa tɛna, ye pāŋ sire tie tigiin i hūmelle-i.

11 Inḡ juo'a i ta yiinḡu maŋ nuo-i Torasi-i-na, ye
bie baatonḡo-i pāŋ kar vii Samotirase, ka hiire. Inḡ
hii yiinḡu maŋ nuo-i, ku cuo kaala-i-na, ye cor kã
Neyapolisi. 12 Inḡ siire terienḡu-na, ye kã Filipu
ka tɛna da yinni terienḡu fanḡu-na. Filipu yaa
waa nebuo-i Maseduoni-i-na. *Oromɛbaa-ba'i waa
tɛna terienḡu-na.

Lidi hūyaa Itienḡo maama-i

13 Inḡ kãa Filipu-i-na, *yitɛnanḡunḡ juo hi, ye hel
nellenḡ-huonḡa-na a kã kaanḡu nanḡu nunḡu-na. Ii

* **16:4** Nelma famma yaa piye cor 15.29. † **16:10** Like naa bi
tuo wuora baa Pol hanni nanni.

naa suɔ wuɔ Diilojaalterienḡu ka waa terienḡu-na. Inḡ k̄aa, yiɛ da caamba namba; yiɛ t̄iena piiye baa-ba. ¹⁴ Unanḡo waa ba h̄olma-na, ba taa ba b̄i-yo Lidi. U taa u hel Tiyatire. U taa u suor nelb̄omb̄on̄ ba kompammu aa u taa u kuye Diilon̄-k̄unḡu-i. Inḡ k̄aa ka t̄iɛ piiye dumaanḡo-na, wuɔ kar u t̄unḡu-i tuɔ nu inḡ wan̄ maman̄. Polḡ waan̄ maman̄ hiere, Itienḡ wuɔ k̄aȳa-yuɔ ma suur u t̄unni-na d̄ei. ¹⁵ Man̄ suurii u t̄unni-na d̄ei dumaanḡo-na, wuɔ ce ba *batiḡen-yo baa u dumellen̄-baamba-i hiere aa naa gb̄ɛ-ye wuɔ: «Da kuɔ na h̄uȳaa-ma wuɔ mi h̄uȳaa Itienḡo maama-i kelkel, juon̄ na ji har mei terienḡ-nu.» Aa naa gb̄an̄ baa-ye i ji h̄uu-ma.

Ba diyaa Polbaa-ba-i kaso Filipu-i-na

¹⁶ Yiinḡu nanḡu-na, i taa i k̄a Diilojaalterienḡu-na a suu baa maacembilon̄on̄† nanḡo. Maacembilon̄ daayo-i, *j̄ina waa u yunḡu-na a ce u tuɔ suɔ maman̄ juon̄ u wan̄-ma. U taa u da gbein̄a b̄oi kufanḡu-na u h̄a baman̄ biyaa-yo maacemma-na.

¹⁷ Maacembilon̄ daa wuɔ cu i huon̄-nu tuɔ piiye da gbagaga wuɔ: «Balan̄ daaba c̄aa D̄erwuonḡo. Ba piḡaan̄-na kon̄kor-h̄umelle yaa-i.» ¹⁸ U ciɛ kufanḡu-i da yinni b̄oi i huonḡu-na. Pol huonḡa ji guola baa-yo. Wuɔ wan̄ baa u j̄ina-i wuɔ: «Yesu-Kirsa yerre-na, cor ḡ hel ciɛnḡo-na!» Terduonḡu fanḡu-na, j̄ina wuɔ p̄an̄ yan̄ ciɛnḡo-i.

¹⁹ U taamban̄ juɔ da u sa tiraa u da bin̄k̄unḡu u h̄a-ba, baa bel Pol baa Silasi-i k̄a baa-ba āndacetaamba wulaa dii ḡḡn̄ḡerterienḡu-na § ²⁰ ka

† **16:16** Maacembilon̄ daayo waa ciɛnḡo. § **16:19** Bafamban̄ ḡer āndenni-i kusuon̄-nu ba bi nyon̄ sangan̄-i kusuon̄-nu'i. Terienḡu fanḡu dii yuɔyuɔ h̄onni-na hiere.

hã *Oromε ba fãamaambaa-ba-i baa-ba aa cira: «*Yuifubaa-ba'i daaba-i, ba juɔ ji ta ba guɔl nelle-i ba hã-ye. ²¹ Ba juɔ baa hūmefelende. A ne da hūmelle fande nyaa Oromεbaa miεŋo-i: I siε gbãa siε-de, i siε bi gbãa wuɔ-de.»

²² Baŋ piiye dumaŋo-na, nuɔmba maŋ waa hiere, baa sire wuɔ ba siε yaŋ Polbaa-ba-i. Fãamaambaa-ba ce ba col ba joŋgorbaa-ba-i aa hã-ba hūmelle-i wuɔ ba muo-ba. ²³ Baa fūnuŋ muo-ba da dei aa kã ka dii-ba kaso. Baŋ diyaa-ba, baa waŋ baa umaŋ niεyaŋ kasobiemba-i wuɔ u tuɔ ne-ba dei. ²⁴ Naacolŋ uŋ nuɔ mafamma-i, wuɔ kã baa Polbaa-ba-i dubiloŋo maŋ dii tuogbuole-na ka sɔgɔlnu ba gbeini-i daaŋgu naŋ-nu.

²⁵ Isuɔhollen juɔ hi, Pol baa Silasi-i baa ta ba cãrã Diiloŋo-i aa ta ba hãl nɛini ba tuɔlnu-yuɔ. Kasobiemba namba waa dii ba dūnni-na aa ta ba fara ba nu. ²⁶ Ba juɔ'a ba suɔ, da hīema sagalaaya hɔduɔŋgu, ka hel baa kasodūŋgu-i hiere! Dūnfenni pãŋ puur. Baŋ ŋa naa vaa kasobiemba-i baa jɔlgɔbaa-ba maŋ, ba fir hiere. ²⁷ Umaŋ taa u niya kasobiemba-i u taa u duɔfūŋ; wuɔ cɛ. Wuɔ u ne da dūnfenni puurii hiere. Wuɔ fa u taacεreŋo-i hiel-o duɔ ko u fεre wuɔ sɪ kasobiemba gbaraa hiere. ²⁸ Pol wuɔ kaasŋ wuɔ: «Baa ce ŋ fεre gbomma, molo saa kã terieŋgu!»

²⁹ Naacolŋo kũɔma nyεŋ dumaa ma fεreŋ nuɔ. Wuɔ ce ba hã-yo dãamu; u gbar kã ka dūuna Polbaa-ba caaŋgu-na ³⁰ aa cira ba hel gōŋgūoŋ-nu. Baŋ hilaa, wuɔ yuu-ba wuɔ: «Mi jēnaaŋ namaa, muɔmi saaya mi ce bige-i a gbãa da mi kor?» ³¹ Baa cira: «Da ŋ hūu Itieŋo-i Yesu maama-i, ku yaa gbãa kor-ni baa ŋ dumellen-baamba-i hiere.» ³² Aa

naa donj ta ba wanj Itienjo maama-i baa-yo baa u dumellen-baamba-i hiere.

³³ Isuɔduɔŋgu fanju-na, wuɔ kã baa-ba ka saar ba pãnni-i aa naa pãŋ ce ba *batischen-yo baa u baamba-i hiere. ³⁴ Baŋ juɔ batischen-ba tĩ, wuɔ kã baa Polbaa-ba-i u dumelle-na ba ka wuo niiwuoni. Uŋ hũyãa Yesu maama-i baa u baamba-i hiere, ba hɔmmu gbuu pãŋ fẽ da yogogo.

³⁵ Cuonj juɔ kaal, fãamaambaa-ba puɔr sorosibaa-ba ka wanj baa kasobiemba niyatienjo-i wuɔ u nanna Polbaa-ba-i. ³⁶ Naacolj wuɔ kã ka cira: «Pol, fãamaambaa-ba puɔraa ba jo wuɔ mi nanna-nei. Hilaan na kã na muŋkãmmu.» ³⁷ Pol wuɔ yagar aa naa gbẽ sorosibaa-ba-i wuɔ: «Ku cie niε ba bel-e ba saa bi yuu-ye, ba muo-ye nuɔmba-na η siε suɔ wuɔ Oromɛbaa miε*, aa jo ji dii-ye kaso. Fiεfiε-i, ba ta ba taara ba fuo nanna-yiε! Ma siε gbãa wuɔ dumaanjo-na! Kãan na ka wanj baa-ba wuɔ ba jo ba fεrε ba ji hiel-e.»

³⁸ A ne da fãamaambaa-ba saa naa suɔ wuɔ Pol baa Silasi-i Oromɛbaa. Sorosibaa-baŋ kãa ka hi-ba baa nelma-i, ba kũɔma pãŋ ta ma nyεŋ. ³⁹ Baa sire jo ba wulaa ji cãrã-bei aa ce ba hel kaso-i-na. Baŋ hilaa, baa cãrã-bei wuɔ ba ce jande aa ba hel nelle-na. ⁴⁰ Baa ta kã Lidi terien-nu; kã ka da Diilonj-dũŋ-baamba-i. Baa piiye dii sireiŋa bei aa naa cãrã hũmelle-i ta.

* **16:37** *Yuifubaa bei saa naa gbãa da *Orome ba sinni-i, ŋga Pol naa da-ni (niεŋ Pɔpuɔr. 22.25-29; 23.27). Da η waa Oromeyien nuɔŋo-i, molo saa saaya u muo-ni baa daanju, molo saa bi saaya u muo-ni baa nyangbãanju.

17

Maman daa Polbaa-ba-i Tesalonike-i-na

¹ Pol baa Silasi-i ban taa Filipu-i-na, baa cor baa Anfipolisi, kā ka hel Apoloni a suɔ ta ba kā Tesalonike-i-na. *Diilonelhāalādūngu waa baa *Yuifubaa-ba-i nelle fande-na. ² A ne da Pol sa da Diilonelhāalādūngu aa cor-ku. Wuɔ kā ka suur a tuɔ firnu Diilon-nelma-i baa-ba. U cie mafamma-i *yitiɛnanni siei. ³ U tagaaya pigāan-ba wuɔ *Konkortienɔ naa saaya u muliɛn aa ku. Aa duɔ ku, Diilonɔ sire-yuɔ. Aa Konkortienɔ faɔ yaa Yesu man un wan u maama-i baa-ba.

⁴ Poln piye dumaanɔ-na, Yuifubaa-ba namba hūu-ma cu ba huon-nu fuɔ baa Silasi-i, a naara Girekibaa-ba man taa ba kuye Diilon-kūngu-i ba bɔi bi cuu ba huon-nu, baa caamba bɔi. Caamba famba waa nelbōmbōmbaa. ⁵ Ku saa dɔlnu Yuifubaa-ba namba-i. Baa ce-ku nenemungu aa wuɔra taara nangalbaa a tigiin nuɔmba-i ta ba wuɔra ba ce ijieni ba du nelle-i. Aa naa kūɔl ba-naa kā Yasɔ dumelle-na wuɔ ba ka bel Polbaa-ba-i ka hā fāamaambaa-ba-i baa-ba. Polbaa-ba naa har kusuɔn-nu'i. ⁶ Ba kāa ku yaa-i ba saa ka da-ba. Baa bel Yasɔ yaa-i baa Diilon-dūn-baamba namba kā baa-ba fōngōtaamba wulaa ka ta ba piye da gbagaga wuɔ: «Balɔn daaba wuɔraaya du niliɛn-i hiere, ba hii bande yaa fiɛfiɛ-i-na. ⁷ Yasɔ yaa haraaba u dumelle-na. Ba maacemma saa fa; ba yagaraa *jāmatigi nungu-i aa ta ba piye wuɔ jāmatigi nanɔ dii, kɛɛ ba bi-yo Yesu.»

⁸ Nel daama saa dɔlnu nuɔmba-i baa fōngōtaamba-i hiere. ⁹ Yasɔbaa-ba juɔ pā gbeibuɔ hā-ba aa ba suɔ nanna-bei.

Polbaa-ba kã Bere

¹⁰ Ku isuŋgu-na, Diilon-*dũŋ*-baamba ce Polbaa-ba ta kã Bere. Baŋ hii, baa kã *Yuifu ba *Diilonelhãalãdũŋgu-na ka ta ba waŋ Diilon-nelma-i.

¹¹ Yuifubaa-ba maŋ waa Bere-i-na baa naa fa yaŋ bamaŋ waa Tesalonike-i-na. Diilon-nelma numma taa ma dɔlnu bafamba-i ŋaa bige-i! Yinni maŋ joŋ ba kalaŋ-ma ba ne da kuɔ Polŋ waŋ mamaŋ baa-ba ma yaŋga yaa-i. ¹² Nuɔmba bɔi baa hũyãa Yesu maama-i ba hɔlma-na. Aa Girɛkibaa-ba maŋ bi waa, ba fɔŋgũ baa hũyãa-ma. Caamba waa-bɛi. Caamba famba waa nelbɔmbɔmbaa.

¹³ Yuifubaa-ba maŋ waa Tesalonike-i-na baŋ juɔ nu wuɔ Pol kãa Bere-i-na ka tiraa tuɔ waŋ Diilon-nelma-i, baa sire nyaa u huon-nu wuɔ ba ka du terien-gu-i aa gbo nuɔmba-i yuɔ. ¹⁴ Diilon-*dũŋ*-baambaŋ daa-ma dumaŋo-na, baa kã baa Pol dãmman-nuoraŋgu-na ka biɛ baatoŋo ta, aa yaŋ Silasi yaa baa Timote-i Bere-i-na. ¹⁵ Ba saŋ Pol ka hi Aten-i aa bir. Baŋ'a ba bir, wuɔ puər-ba wuɔ ba ka waŋ baa Silasi-i baa Timote-i ba jo u wulaa donduo.

Polŋ waŋ mamaŋ baa Atenitaamba-i

¹⁶ Polŋ tɛnaana Aten-i-na tuɔ cie Silasi-i baa Timote-i, duɔ cor kusuŋ-nu, u da cufɛllu, a cor kusuŋ-nu, u da tinni; kuɔ gbuu fũnuŋ ta ku kukulo. ¹⁷ A ce duɔ kã *Diilonelhãalãdũŋgu-na, u waŋ ma yaa-i baa *Yuifubaa-ba-i baa *niɛraamba maŋ taa ba kuye Diilon-kũŋgu-i. Aa yiŋgu yiŋgu, duɔ kã nellen-huŋga-na ka da bamaŋ, u bi piiye baa-ba.

¹⁸ Bamaŋ naa cie Epikure ba kalaŋo-i baa Sitoyisi ba kalaŋo-i kã yaŋ-na, yiŋgu nan-gu-na, banamba jo ji ta ba piiye baa Pol. Banamba ta ba yuu

ba-naa wuɔ: «Ǽndapirrentien daa u wan wuɔ nie?» Baman naa nuɔ Polŋ piiyen Yesu maama-i baa kuomba siremman-kũngu-i, baa cira: «Ku biyaa ŋaa u piye Diilohũmefelenden-maama.»

19 Ban piye dumaanɔ-na, baa bel Pol kã baa-yo gẽngertaamba* wulaa ka cira: «Niŋ juɔ ji ta ŋ piye hũmefelende man maama-i, i taara i suɔnu kunanɔ die. 20 Niŋ wan manan, ma cie nerma mienɔ-na, i taara i suɔ ma yaanɔga-i.» 21 A ne da nelfemma numma-i baa ma wamma taa ma dɔlnu Atenitaamba-i baa niraamba man waa ba hɔlma-na ŋaa bige-i! 22 Pol wuɔ sire yiera gẽngertaamba yaanɔga-na aa naa cira: «Atenitaan namaa, ma miŋ daa-na damma man, ku biyaa ŋaa cufɛllu sa cor-na. 23 Na saa da, mi wuɔramma-na, mi daa na cufɛllu-i hiere nellen-huɔŋga-na. Aa mi daa ba nyegãan dunandu-na wuɔ: «Cufɛnerienɔ.» Nan buol cufɛnerienɔ man aa na sa suɔ-yo, muɔmi juɔ da mi ji pigãan-na u yaa-i. 24 U yaa Diilonɔ-i. U yaa hielaa bimbinni-i hiere. U yaa dɔrɔ-i baa hɛma-i ni Tienɔ-i. Molo sie gbãa ma dũngu a hã u suur. 25 U yaa hãan-yen fafalmu-i i tie fiisa. Bin̄kũngu bin̄kũngu, u yaa hãan nelbiliemba-i baa-ku, a ce dumaanɔ-na, u sa taara molon napɔrren-bin̄kũngu. 26 U hielaa siyaabaa-ba-i hiere nelduɔŋo diei nuɔ ba tɛna gbuo hɛma-i hiere. U huɔnu huɔngu-i hã-ba belle-na aa dii yumma ba nilɛŋa-na. 27 U taara nelbiliemba taara-yuɔ, ku'i cie u ce-ma dumaanɔ-na. Da ku fie balan nie nie, ŋ gbãa tafũrrã da-yo. Coima saa fa, Diilonɔ saa maa baa-ye. 28 Fuɔ barguɔ yaa nuɔ-i in yen hɛma-na tie

* 17:19 Ba taa ba bi gẽngertaan daaba belienɔgu-i Aropasi.

gbã i ce i wɛimambaa-ba-i. Na fãnaamba namba waan ma yaa-i wuɔ: «Diilonɔ bisãlmba namba'i miɛnɔ-i.»²⁹ In yɛn Diilonɔ bisãlɔ miɛ, bige-i ciɛ da na ce na kul sɛnɛ jina wuɔ Diilonɔ yaa dumaanɔ-na? Bige-i ciɛ da na ce na kul wargbɛ? Bige-i ciɛ da na ce na sisinɔ tãmpɛlle jina? Diilonɔ-i nɛliɛ siɛ gbãa suɔ-yo kul-o.³⁰ Mamanɔ ciɛ cor ku huɔnguna, Diilonɔ sa ne-ma, wuɔ nuɔmba saa ta ba suɔ kuyungu. Fieɛi-na, u taara nɛliɛnɔ nɛliɛnɔ, duɔ fiɛ waa hie, u nanna u cilɔbabalanɔ-i.³¹ Bige-i ciɛ wuɔ ma ce dumaanɔ-na? U diyaa yiingu duɔ ce nuɔmba-i hiere ba ãndaanɔ-i ku cemma-i. U hielaa molo duɔ ji ce-ma. U siire kutienɔ-i hiel-o kuomba hɔlma-na a pigãan wuɔ u yaa hielaa-yo.»

³² Polɔ juɔ cira Diilonɔ siire molonɔ hiel-o kuomba hɔlma-na, bananɔ baa bir yanɔ aa ta ba nyeyo, bananɔ baa cira: «Cie yiingu nanɔ nɔ ji wanɔ mafamma-i baa-ye.»³³ Pol wuɔ ta aa naa yanɔ-ba.

³⁴ Kunɔ fiɛ ce dumaanɔ-na, banamba yagar huɔ Yesu maama-i a cu u huonɔ-nu. Ba hɔlma-na, gɛngertienɔ nanɔ waa, ba taa ba bi-yo Deni, aa cienɔ nanɔ bi waa, ba taa ba bi-yo Damarisi, a naara nuɔmba namba.

18

Pol kaa Korɛnti

¹ Ku huonɔ-nu, Pol wuɔ ji ta Ateni-i-na kã Korɛnti. ² Belle fande-na, *jãmatigi manɔ waa *Ɔɔmu-i-na, wuɔ ciera *Yuifubaa-ba sire hiere Ɔɔmu-i-na. Ba taa ba bi-yo Kulodi. A ne da Yuifuyienɔ nanɔ waa, ba taa ba bi-yo Akilasi, u taa u hel Pã. Ba taa ba bi u cienɔ-i Pirsili. Bafamba waa tɛna *Itali. Banɔ juɔ cira ba sire, baa sire kã

Korēnti-i-na. Baŋ kãa, ku saa da huŋgu Pol wuɔ kã ka da-ba; wuɔ bel j̄eru baa-ba. ³ Ba taa ba ce maacenduɔma hiere. Ba taa ba ce kompadūnni. Polŋ wuɔ har ba yaa nuɔ-i ba ta ba gbonu ba ce maacemma-i. ⁴ Da ku waa *yit̄ienan̄gu-i, u kã *Diilonelhãalãdūŋgu-na ka tuɔ gbãŋ baa Yuifubaa-ba-i baa *niɛraamba-i ba da ba hūu Yesu maama-i.

⁵ Silasi-i baa Timote-i baŋ juɔ hel Maseduɔni-i-na jo, Pol wuɔ yan̄ u maacemma-i aa fulnu Diilon-nelma wamma yaa yoŋ. U taa u piiye u pigãan̄ Yuifubaa-ba-i wuɔ Yesu yaa *Kon̄kortien̄o-i. ⁶ Baa bir yan̄ aa bigãan̄-yo aa ta ba tuora-yuɔ. Pol wuɔ muora u jon̄gorbaa-ba-i* aa gbē-ba wuɔ: «Mamaŋ da ma ji da-na, namaa yun̄-maama-i; na baa feŋ-mi! Mi ka ta kã niɛraan̄ wulaa.»

⁷ Un̄ taa terien̄gu-na, wuɔ kã nieryien̄o nan̄o c̄iŋgu-na, ba taa ba b̄i-yo Titiyusi-Yutusi. U taa u kuye Diilon-kūŋgu-i. U c̄iŋgu naa kuo Diilonelhãalãdūŋgu-na. ⁸ Uman̄ waa Diilonelhãalãdūŋgu yun̄gu-na, ba taa ba b̄i-yo Kiripusi. Fuɔ wuɔ hūu Itien̄o maama-i baa u dumellen̄-baamba-i hiere. Korēntitaamba b̄oi taa ba hūu Yesu maama-i Pol wulaa aa ta ba ce ba ta ba *batischen̄-ba.

⁹ Isuŋgu nan̄gu-na, Itien̄o ji piiye baa Pol dānsãan̄-nu wuɔ: «Baa kãalã, cor ŋ ta ŋ piiye. ¹⁰ Mi dii baa-ni, molo siɛ gbãa ce-ni b̄iŋkūŋgu. Mi baamba dii b̄oi nel daade-na, ta ŋ piiye.» ¹¹ Pol wuɔ t̄iena Korēnti-i-na tuɔ wan̄ Diilon-nelma-i. U t̄ienaana ce belle diei baa boluŋgu.

* **18:6** Pol ciɛ kufan̄gu-i a pigãan̄ wuɔ u siɛ tiraa dii u nun̄gu-i ba wɛima-na.

12 Yiingu nan̄gu-na, Yuifubaa-ba ji gbo ba-naa bel Pol kã baa-yo fãamaan̄ ba terien̄-nu. Uman̄ waa ku huəngu-na Akayi† yungu-na, ba taa ba b̄yo Galinyə. 13 Ban̄ kãa baa-yo, baa gbē-yo wuə: «Naacol̄ daa u juə baa u den̄ Diilojaale, a ne da di sa kã hūmeduəle baa *ānj̄inamma-i.» 14 Pol wuə u puur u nun̄gu-i duə piiye, Galinyə wuə sien̄-yo cira: «Yuifubaa namaa, kuə uu naa ce kuubabalaangu nan̄ temma-i, mii naa ce āndaangu-i ku cemma-i. 15 Nga nan̄ ceŋ na-naa na Diilon̄-hūmellen̄-kūn̄-nu, baa yir̄en̄-kūn̄-nu, baa na ānj̄inaman̄-kūn̄-nu, namei saaya na fiɛlnu-kuə na-naa nuə; meɪ nun̄gu si.» 16 Aa naa hiel-ba gēngerdūngu-na.

17 Ban̄ hilaa, ba hieron̄o-i baa bel Diilonelhāalādūngu yuntien̄o-i ta ba muo-yo gēngerdūngu yaanga-na. Ba taa ba b̄i naacol̄o-i Sosit̄eni. Galinyə wuə gbuu fiinaan̄ ce ŋaa u saa da-ba.

Pol birma-i duə kã Antiyəsi-i-na

18 Ijien̄ daaniŋ ciɛ cor, Pol wuə tiraa t̄ena da huəngu Korēnti-i-na. Ku huəngu-na, wuə ji cārā hūmelle-i tobimba wulaa duə kã Siiri mara nuə; fuə baa Akilasi-i baa u ciəŋo-i Pirsili-i hiere. Wuə p̄aa nun̄gu baa Diilon̄o-i, a ce dumaan̄o-na ban̄ kaa hi Sāŋkire-i, wuə ce ba cir u yungu-i aa ba suə da ba suur baaton̄o-na.

19 Ban̄ kaa hi Efesi-i, baa b̄orə. Pol wuə kã *Diilonelhāalādūngu-na ka tuə piiye baa *Yuifubaa-ba-i. 20 Uŋ juə'a u ta, baa cārā-yuə wuə u yan̄ aa t̄ena ce yinni cɛllɛ baa-ba. 21 Wuə cira: «Yaan̄ mi

† 18:12 Korēnti dii Akayi huəŋ-na.

ta. Diilonḡ duə siē, mi ka bir jo.» Aa naa ta ka biē baatonḡ-i ka hiire Sesare.

²² Uḡ hiiriye Sesare-i-na, wuə kã *Yerusalemu-i-na ka jaal Diilonḡ-dũḡ-baamba-i aa suə tuə kã Antiyəsi-i-na.

²³ Polḡ kãa Antiyəsi-i-na, wuə tiena da huḡḡgu cellē aa naa tiraa sire biē Galasi nilēḡa-i a yuḡ-nu baa Firgi waḡḡa-i tuə wuəra u dii sireḡa bamanḡ cuu Yesu huḡḡ-nu hiere.

Apoləsi maama

²⁴ Polḡ taa u wuəra u dii sireḡa-i Diilonḡ-dũḡ-baamba-na huḡḡgu maḡ nuə-i, *Yuifuyieḡo naḡ wuə jo Efesi-i-na, ba taa ba bi-yo Apoləsi. U taa u hel Alesāndiri. Naacolḡ daa u taa u suə u piiye aa tiraa tuə suə Diilonḡ-nelma-i ḡaa bige-i! ²⁵ U taa u suə Yesu hūmelle-i aa u taa u hinu pāama baa u nelma wamma-i. Aa duə u waḡ-ma, ma sa ciel; ḡ siē suə wuə u taa u suə Nsāa *batemu yaa yonḡ.

²⁶ Yiḡḡgu naḡḡu-na, wuə gbuu fē u huḡḡga-i baa nelma-i *Diilonelhāalādũḡgu-na. Akilasi waa baa u cieḡo-i. Baḡ juə hel, baa bi-yo ka migāḡ kaala Diilonḡ-hūmelle-i baa-yo. ²⁷ Akayi kāmmanḡ-maama waa-yuə, Diilonḡ-dũḡ-baamba dii sireḡa yuə aa naa nyēḡḡ sebe hā Akayi Diilonḡ-dũḡ-baamba-i wuə duə kã, ba bel-o dei.

Uḡ kãa, Diilonḡ uḡ cie baa bamanḡ ba hūu Yesu maama-i, ku kāayā-bei bəi. ²⁸ U waa duə ce u biē Diilonḡ-nelma-i a tagaaya pigāḡ Yuifubaa-ba-i nuəmba-na, wuə ba suurii hēḡ-nu, kere Diilonḡ uḡ pāa nuḡḡu-i wuə u ka saḡḡ *Konḡkortieḡo maḡ, u yaa juə Yesu-i.

19

Pol birii kā Efesi-i-na

¹ Apolosiŋ waa Korēnti-i-na huəŋgu maŋ nuə-i, Pol wuə karnu tānni-i kā ka hi Efesi-i. Uŋ kāa, wuə da Diilonŋ-dūŋ-baamba namba-i, ² wuə yuu-ba wuə: «Naŋ hūyāa Yesu maama-i, na daa *Diilonŋ-Yalle-i wēi?»

Baa cira: «Ba bī bige-i Diilonŋ-Yalle-i? I saa nu di maama dede!»

³ Pol wuə yuu-ba wuə: «Namaa daa *batemu hayo-i?»

Baa cira: «Nsāa batemu.»

⁴ Pol wuə cira: «Bamaŋ naana ba ciləbabaŋo-i Nsāa taa u hā ba yaa-i u batemu-i aa tuə piiye baa nuəmba-i wuə umaŋ ka jo fuə huəŋgu-na, ba haa ba naŋga yuə. U taa u gbē Yesu yaa-i.»

⁵ Polŋ piiye baa-ba dumaŋo-na, baa ce ba *batiseŋ-ba Itieŋo-i Yesu yerre-na. ⁶ Baŋ baatiseŋ-ba, wuə haa u nammu-i bei aa cārā Diilonŋo saŋ u *Yalle-i hā-ba. Baŋ juə da Diilonŋ-Yalle-i, baa doŋ ta ba piiye nelfelemma-na. Diilonŋ uŋ diyaa mamaŋ ba nunni-na, baa ta ba waŋ-ma baa nuəmba-i. ⁷ Bamaŋ naa cieŋ mafamma-i, ba gbāa yu nuəmba cīncieluo baa ba hāi temma.

⁸ Pol saa tuə naa *Diilonelhaalādūŋgu-na. Duə kā, u biε *Diilon-bāaŋgu maama-i a piiye ma yaaŋga-i baa nuəmba-i ba da ba hūu-ma. U nuŋgu saa ta ku ce yelma baa ma wamma-i. U cie mafamma-i caamba siεi. ⁹ Nga banamba saa hūu-ma, aa bir ta ba nyε Itieŋo hūmelle-i nuəmba-na. Polŋ juə da ba ce dumaŋo-na, wuə kā baa bamaŋ hūyāa-ma Tiranusi nakoleŋ-cīŋgu-na ka tuə waŋ Diilon-nelma-i baa-ba kusuəŋ-nu'i yinni

man̄ jon̄. ¹⁰ U cie mafamma-i bien̄a hāi. A ce dumaan̄o-na, *Yuifubaa-ba man̄ waa hiere *Asi-i-na baa *niɛraamba-i, baa nu Itien̄o maama-i.

¹¹ Diilon̄o naa hā Pol himma nan̄ temma u tuɔ ce gbɛɛ-wɛima-i. ¹² A ce nyarkpātāngu man̄ da ku yiɛya Pol kũɔma-i aa ba haa-ku jɛin̄o man̄ nuɔ-i, u sire. Jaamba bɔi siire dumaan̄o-na, aa *jinabaa-ba bi hilaa nuɔmba bɔi-na dumaan̄o-na.

Sikeva bɛpuɔmba maama

¹³ *Yuifubaa-ba namba bi waa ta ba wuɔra ba donya *jinabaa-ba-i ba hiel-ba nuɔmba-na. Yiingu nan̄gu-na, baa ji sire wuɔ bafamba c̄in̄ Yesu-i-na aa donya-bɛi ne si ba ka gbāa. Aa naa maa cira: «Pol̄n̄ piiyɛn̄ Yesu man̄ maama-i, fuɔ yerre-na curaan̄ na hel naacol̄n̄ daayo-na!» ¹⁴ Diilojigāntaamba yun-tien̄o man̄ ba nan̄ b̄in̄-yon̄ Sikeva-i, fuɔ bɛpuɔmba'i naa cie maacemma famma-i. Ba waa nuɔmba niehāi.

¹⁵ Bañ piye dumaan̄o-na, jina bir gbɛ̄-ba wuɔ: «Mi suɔ Yesu-i baa Pol hiere, namaa fuɔ, namaa hilaa hie?» ¹⁶ Un̄ waa naacol̄n̄o man̄ nuɔ-i wuɔ p̄n̄ diire-bɛi baa muoru. Ma saa ji fa baa gbar. Ba gbaraa hel t̄amporni naacol̄n̄o c̄in̄gu-na, baa t̄amma-i nyel̄l̄ɛ ba kũɔma-na. ¹⁷ Korma p̄n̄ ta ma da Yuifubaa-ba man̄ waa Efesi-i-na hiere baa *niɛraamba-i, a ce ba sa siɛ b̄i Yesu yerre-i ānsɔsɔmma-na.

¹⁸ Baman̄ naa hūyāa Yesu maama-i, bañ cie guɔyuɔ man̄ cor hiere, ba f̄ɔngũɔ baa ta ba jo ba yiera nuɔmba-na ba wan̄-ma a pigāan̄ wuɔ ba siɛ tiraa ce ma temma. ¹⁹ Baman̄ naa bi waa

hiriemba-i, ba fõngũo baa jo baa ba himmañ-sebebaa-ba-i ji tigiin-ba caa-ba nuamba yufellenä. Baa tagaaya sebebäa daaba sullu-i, a da ba yuu bafamba neifier-komorre baa a ndii* temma. ²⁰ Itienjo barguo-i-na, Diilon-nel maa da fõngũo ta ma gbuo terni-i hiere ma kä.

Efesi siire yiera u gbeiniñ

²¹ Ku huonju-na, Pol wuo ji cira u ka cor kä *Yerusalemu. Nga aa suo duo kä Yerusalemu-i-na, u ka cor Maseduoni igēna baa Akayi. U taa u bi piye wuo duo hi Yerusalemu-i, u saaya u bi kä *Orumu. ²² Un puu mafamma-i dumaano-na, wuo saan kakāyātaamba hāi Maseduoni-i-na: Timote baa Erati; aa fuo wuo tēna *Asi-i-na a ce yinni cellē. ²³ Kufangu yinni-na, Itienjo hūmelle kūñ ku ce nelle sire du. ²⁴ Fānaño nano waa tuo kul niikulni, ba taa ba bi-yo Demetursi. Uu naa biē maacenciraamba ta ba kul baa-yo. Tiingu nanju waa Efesi-i-na, ba taa ba bi-ku Artemisi. Tiingu fangu dūngu-i, Demetursibaa-ba taa ba kul ku temma baa wargbe ba suor. Ba taa ba kūl gbeina-i ku maacemma-na.

²⁵⁻²⁶ Polñ kāa ka tuo wan Yesu maama-i, Demetursi wuo da u gbuonu bafamba sanja. Wuo bi u maacenciraamba-i baa u nafānaamba-i hiere a ji tuo piye baa-ba wuo: «Naacolño man juo ji tuo wuora u piye daayo-i, wuo ba bi-yo Pol; un wuoran u wan man na saa bi yan-ma numma. Wuo in kul tinni man, yungu si dii-niē. A ne da miē i wuo ma'i nuo-i. Nuamba cuu u huon-nu wuo u wan

* **19:19** Huonju fangu-na, ku waa ba gbāa pā maacembien komuon-niehāi baa cñcieluo baa gbein daaya-i belle diei-i-na.

ninsoŋo. U saa bāl-ku Efesi bande yoŋ; u yii duo gbuo Asi nileiŋa-i hiere baa nel daama-i. ²⁷ Maman jaan muo, ku saa ce ŋaa u yii duo biɛna hā miɛ yoŋ, ŋga u ka ce Artemisi dūŋgu nuonŋu hel nuamba-na, a ce ba siɛ tiraa ta ba kāŋ Artemisi fuo fɛɛ-i, a ne da Asitaamba-i baa nuamba-i hiere miwaanŋo-na ba buol u yaa-i.»

²⁸ Demetursiŋ piiye dumaanŋo-na, nuamba hōmmu gbuu pāŋ guola; baa sire ta ba kaasŋ wuo: «Efesitaan Artemisi temma si dii!» ²⁹ Ijien daa niɛ ce nelle-i hiere di sire yiɛra di gbeiniŋ. A ne da Maseduɔnitaamba namba naa nyaanu Pol jo. Ba waa ba hāi. Ba taa ba bi unanŋo-i Gawusi aa bi unanŋo-i Aritarke. Baa bel bafamba-i kā baa-ba ponsanatigerre-na. ³⁰ Pol wuo cira u kā. Diilon-dūŋ-baamba cie-yo wuo u baa kā. ³¹ U jɛnaamba namba bi waa nelbōmbōmbaa Asi-i-na, bafamba puər ba ji waŋ baa-yo wuo u baa kā. ³² Ijieni saa waa dei ponsanatigerre-na: Hooi haai! Hooi haai! Ba fōŋgūo waa da ŋ yuu-ba, ba siɛ suo kumanŋ cie nuamba tigiinŋ ba-naa.

³³ *Yuifuyienŋo nanŋo waa ba hōlma-na, ba taa ba bi-yo Alɛsāndiri. Baa waŋ ma yaanŋa-i baa-yo aa naa titiire-yuo dii-yo nuamba hōlma-na wuo u piiye baa-ba. Wuo sire u nanŋa-i wuo nuamba budii. ³⁴ Nuamba saa naa suo wuo Yuifuyienŋo. Baŋ juo suo, baa cor ta ba kaasŋ wuo: «Efesitaan Artemisi temma si dii! Efesitaan Artemisi temma si dii!» Ba cie lɛrbaa-ba hāi temma kaasŋgu-na.

³⁵ Kombiyienŋo manŋ waa ba nelle-na, u yaa juo gbāŋ baa nuamba-i ba budii. Baŋ budii, wuo cira: «Efesitaan namaa, hai moloŋo-i dii aa u saa

suɔ wuɔ Artemisi dūŋgu-i baa ku nobiŋo maŋ hi-
laa dərɔ-i-na diire, miɛ niini? ³⁶ Kutieŋo si dii.
Terieŋgu fanŋgu-na, na saaya na budii. Aa da na'a
na ce kumaŋ, na jɔguɔŋ na ne aa na suɔ na ce-
ku. ³⁷ Naŋ siire bel balan daaba-i ta na jo baa-
ba, ba saa bi guɔla biŋkūŋgu Artemisi dūŋgu-na,
ba saa bi bɪ u yebabalande, na'a i ce-ba niɛ?
³⁸ Demetursi-i baa u nabaamba-i, da ba'a ba ka bɪ
umaŋ, gɛŋgɛrtaamba dii, ba bɪ kutieŋo-i kusuɔŋ-
nu'i; ba jɛna yinni ta ba ce ɛndɛnni-i. ³⁹ Da ku
bi waa nelma namma dii na wulaa, diɛ ji tigiin
i-naa hiere, na jo, i ka fiɛlnu-mɛi. ⁴⁰ Ni ma'i sɪ,
dumandɛ-i-na, fɔŋgɔtaan da ba bi-ye yuu-ye wuɔ:
«Bige-i dii nyungo-i-na aa na tigiin na-naa?» I da
hama-i waŋ-ma aa ba hūu-ma? I ka ce ba da niɛ sɪ i
taara i hel ba huonŋ-nu, a ne da ma'i sɪ.» ⁴¹ Uŋ waan
mafamma-i, wuɔ ce nuɔmba bərɔ kūŋ ba cɪnning.

20

Pol taa Efɛsi-i-na

¹ Ijien daaning juɔ bɛl, Pol wuɔ tigiin Diilonŋ-dūŋ-
baamba-i a dii sirɛiŋa bei, aa cārɔ hūmelle-i ba
wulaa a ta tuɔ kɔ Maseduɔni. ² Uŋ kaa hi, wuɔ
tuɔ waŋ Diilonŋ-nelma-i baa tobimba-i u dii sirɛiŋa
bei u kɔ, ka hi Girɛsi. ³ Uŋ hii Girɛsi-i wuɔ tɛna
ce caamba siɛi. Ku huonŋgu-na, u ji tuɔ taara u biɛ
baatonŋo-i kɔ Siiri. Baa gbuya-yuɔ wuɔ *Yuifubaa-
ba taara-yuɔ baa wɛima. Wuɔ yan baatonŋo-i aa
naa bir hel Maseduɔni yanga. ⁴ Baman taa ba
wuɔra baa-yo, ba yirɛiŋa yaa daaya: Sopater waa.
Sopater to-i ba taa ba bɪ-yo Pirusi, ba taa ba hel
Bere. Aritarke waa, baa Sekɔndusi. Bafamba

taa ba hel Tesalonike. Gawusi waa, fuo taa u hel Derbu. Tisike waa baa Turofimu. Bafamba taa ba hel *Asi. A naara Timote-i. ⁵Yie ce ba ta yaanga ka ta ba cie-ye Torasi. ⁶*Baŋ'a ba sa dii siini-i *buruo maŋ nuo-i, u ponsaangu naa pie ti, kuŋ juo ce cor ti, yie bie baatonjo-i Filipu-i-na a nyaa ba huon-nu Torasi-i-na. I cie yinni ndii humelle-na aa suo die hi.

Pol siire naacombilonjo nano

In kaa Torasi-i-na, yie ce yinni niehai teriengu-na. ⁷Samadi-danambangu-na, yie tigiin i-naa baa Diilon-dun-baamba-i die wuo Itienjo niwuoni-i. Pol naa saaya u ta ku cuo kaala-i-na, a ce dumaano-na u nelma sa ti. U piye ji tuo hi isuoholle. ⁸Ii naa waa san kanso doru. In waa dun gu maŋ nuo-i, fitimbaa-ba waa boi ku. ⁹Naacombilonjo nano waa baaye tiena fenetiri-i-na tuo nu Pol tuo piye; ba bi-yo Etike. Nelma ju'a ma sa ti ma ti dumaano-na, naacombilonjo daa wuo kor duofun. In ju'a i suo, u hilaa dii san kanso doru-i-na a cor dunni siei jo ji diire hema-na. I kaa ka sire-yuo ku yaa nuo-i, a da u kuu. ¹⁰Pol wuo hiire pan jo ji tuu-yo aa naa cira: «Baa na tie holle, uu dii cicelma!» ¹¹In birii nyugun kufangu-i, wuo calnu Itienjo niwuoni-i i wuo aa tiraa cor baa u nelma-i. U piye dumai ji kaal cuo-i aa suo ta. ¹²Un siire naacombilonjo-i, ku funun dalnu nuamba-i nja bige-i! Baa saan-yo kun baa-yo.

Pol curaa ka Milet

¹³In siire Torasi-i-na, yie ka Asosi. In'a i ta, Pol wuo fuo ka wuo ka. Mie yie suur baatonjo-na ta yaanga ka tie cie-yo. ¹⁴Un juo jo, wuo suur baa-ye

yiε cor kā Mitilēni. ¹⁵ Inj siire Mitilēni-i-na yiingu maŋ nuɔ-i, ku cuo kaala-i-na, yiε kā ka tiε hi Kiyɔsi. Inj siire Kiyɔsi-i-na, cuo kaal yiε kā ka tiε hi Samɔsi. Sielin-yiingu-i, i suɔ tiε suur Milēti-i-na.

¹⁶ Pol taa u taara u hi *Yerusalemu-i donduo a ce *Pāntekɔti-i kusuɔŋ-nu'i, a ce dumaanɔ-na, wuɔ bella Efəsi-i cor; wuɔ duɔ haar ba kaa bella-yuɔ.

¹⁷ Inj hii Milēti-i, wuɔ puər ba ka bɪ Diilonɔ-dūŋ-baamba yaataamba yaa Efəsi-i-na ba jo. ¹⁸ Baŋ juɔ, wuɔ cira: «Minj waa waama maŋ na hɔlma-na ji ta mi ta, na suɔ-ku. ¹⁹ Mi saa ce Itienɔ maacemma-i baa bombolma. Da ku ce kuniε mi ji ta mi hiel nyinyɔlma. *Yuifubaa-baŋ haa kumaŋ miε, Diilonɔ'o'i suyaan-kuŋ. ²⁰ Mamanɔ gbāa fa na maama-i hiere, mi saa fuo ma diei nei: Mi waan-ma baa-na puonɔ-na aa tiraa waŋ-ma baa-na na dumienɔ-na. ²¹ Mi muyaa mi natiɔŋa Yuifubaa-ba-na baa *niɛraamba-i hiere wuɔ ba nanna ba cilɔbabalanɔ-i a gbāa cu Diilonɔ huon-nu, aa hūu Itienɔ-i Yesu maama-i. ²² Dumandε-i, *Diilonɔ-Yalle ciε mi ta mi kā Yerusalemu; mi saa suɔ mamanɔ ciyaan-minj terienɔgu-na. ²³ Minj suyaa mamanɔ, da mi kā terienɔgu terienɔgu, Diilonɔ-Yalle gbuya-miε wuɔ ba kaa huol mi yaan-na aa dii-mi kaso. ²⁴ Da mi fiε ku, mei wulaa weima sɪ. Kumaŋ gbāan, minj biyaa mi gboluonɔgu-i mamanɔ nuɔ-i, mi ce-ma maacemma-i. Diilonɔ uŋ ciε baa nelbiliemba-i cemma maŋ, aa Itienɔ wuɔ mi wuɔra waŋ-ma, mi donya ku yaa-i.

²⁵ «Mi curaa na terni-na hiere a waŋ *Diilonɔ-bāanɔgu maama-i baa-na, ŋga fiεfiε-i-na, mi suyaa miε na siε tiraa da mi yufelle. ²⁶ Ku'i ciε mi ta mi kuola-mei baa-na nyunɔgo-i-na miε nuɔni maŋ da ŋ

hũu mi nelma-i nanna, mɛi yuŋ-maama sɪ. ²⁷ Diilonɔ un taaran kuman, mi waan-ku baa-na hiere, mi saa fuo ma diei nɛi. ²⁸ Bilaan na fɛrɛ fafamma, aa na bi bel Diilonɔ-Yallen hãa-na baman. Taa na ne Diilonɔ-dũŋ-baamba-i fafamma. Diilonɔ pãa fuo fɛrɛŋ Biɛŋo yaa duo gbãa da-ba. ²⁹ Mi suyaa miɛ da mi bir mi huonɔgu-i, nelbabalaamba ka jo ji suur na hɔlma-na a guɔla-nɛi. Ba sa ce hujarre ŋaa maamunaamba. ³⁰ Namaa fɛrɛ-i na hɔlma-na, banamba ka sire baa coima-i a tãal Diilonɔ-dũŋ-baamba cu ba huon-nu. ³¹ Terienɔgu fanɔgu-na, suyaan na fɛrɛŋ belma, aa na baa yan ma karaanu-nɛi wuo mi ciɛ biena siɛi baa-na ta mi dii nelma-i na tũnni-na bãanɔgu-i baa isuonɔgu-i, kuniɛ mi ji ta mi kaal baa-ma yɛrɛ.

³² «Fiɛfiɛ-i-na, mi diyaa-na Diilonɔ nan-na aa tiraa dii-na u hujarren-nelma nan-na. U yaa gbãa ce na nan kaasinni u hũmelle-na aa hã-na ciilunɔgu man jɛna ta ku cie u baamba-i. ³³ Miŋ waa baa-na, mi saa ji nenu molon warbelle dede, mi saa bi nenu molon nyarkpãtanɔgu dede. ³⁴ Niɛŋ mi nammu-i, mi ciɛ maacemma-i baa mu yaa-i a yiɛra baa i yuŋ-maama-i muo baa mi nabaamba-i hiere; namaa fɛrɛ-i na suyaa-ma. ³⁵ Mi taa mi ce da mi pigãan-na wuo na saaya na siɛya na napuonɔgu-i dumɛi a gbãa da na da kãyã sũntaamba-i aa yan Itienɔ-i Yesu nelma ta ma tɛnu-nɛi wuo: «Yudɔdɔlle dii hãmma-na yan hũuma-na.»»

³⁶ Poln juo piiye tɪ, baa dũuna hiere cãrã Diilonɔ-i. ³⁷ Ban juo ta ba jaal-o aa u duo ta, baa nan yunɔgu hiere ta ba kaal. ³⁸ Un ciɛra ba siɛ tiraa da u yufelle, ku yaa migãan ce ba ta ba kaal. Ban juo

jaal-o ti, baa saañ-yo u ka suur baatonɔ-na.

21

Pol kamma-i Yerusalemu-i-na

¹ In buɔra baa Efesi Diilonɔ-dũŋ-baamba yaataamba-i, miɛ yiɛ ta baa baatonɔ-i tiɛ kã Kɔsi. Ku cuo kaala-i-na, yiɛ sire Kɔsi-i-na a kã Ɔrɔdi. In siire Ɔrɔdi-i-na, yiɛ kã Patara. ² In kãa Patara-i-na, yiɛ da baatonɔ naŋo kã Fenisi; yiɛ suur ufaŋo-na a ta. ³ In kaa piɛ Sipire-i, yiɛ yaŋ-yo i nanyuɔŋ-nu aa naa bella cor tiɛ kã Tiir, dii Siiri mara nuɔ. Conɔgorni maŋ waa baatonɔ-na, nii naa saaya ni hiire kusuɔŋ-nu'i. ⁴ In hii terienɔgu-i, yiɛ da Diilonɔ-dũŋ-baamba namba, yiɛ tɛna ce yinni niehãi baa-ba. Bafaŋ baa ta ba piye baa Pol wuɔ u baa kã *Yerusalemu-i-na. *Diilonɔ-Yalle'i naa diyaa nelma famma-i ba nunn-i-na. ⁵ In juɔ'a i ta yiinɔgu maŋ nuɔ-i, baa hel hiere baa ba caamba-i baa ba bisãlmba-i a saañ-ye kã baa-ye dãmmanɔ-nuoraanɔgu-na. In kaa hi nuoraanɔgu nuŋgu-i, yiɛ dũuna cãrã Diilonɔ-i ⁶ aa sire jaal i-naa. In jaalaa i-naa, miɛ yiɛ suur baatonɔ-na aa bafaŋ baa gũunu ta ba kũŋ.

⁷ In siire terienɔgu-na, yiɛ kã Pitolemayisi. In hiiriye Pitolemayisi-i-na, molo saa ji tiraa suur baatonɔ-na. In hiiriye, yiɛ kã ka jaal tobimba maŋ dii terienɔgu-na aa tɛna ce yiinɔgu diei baa-ba. ⁸ Ku cuo kaala-i-na, yiɛ sire cor kã Sesare. In hii, yiɛ har Filipu terienɔ-nu. Filipu faŋo waa Diilonelwaraŋo. Ba naŋ hielaa nuɔmba niehãi maŋ Yerusalemu-i-na wuɔ ba ta ba kãyã Yesu *pɔpuɔrbiemba-i, u waa

ba hɔlma-na.* ⁹ U biemba waa ba naa. Ba saa naa hi son yogo. Ba waa *Diilopɔpuɔrbiemba hiere.

¹⁰ Yiingu nanɔŋu-na, *Diilopɔpuɔrbilonɔ nanɔŋ wuɔ hel *Yude-i-na jo, ba taa ba bɪ-yo Agabusi. ¹¹ Uŋ juɔ ji da-ye, wuɔ biɛ Pol kpaŋkpaanɔŋu-i a vaa fuɔ fɛrɛŋ gbeini-i baa u nammu-i aa cira: «Diilonɔ-Yalle ciɛra wuɔ kpaŋkpaanɔ daaku tienɔ duɔ kã Yerusalemu-i-na, *Yuifubaa-ba ka bel-o vaa-yo dumandɛ yaa nuɔ-i a hã *niɛraamba-i baa-yo.» ¹² Uŋ piiye dumaaŋo-na, miɛ fɛrɛ-i yiɛ gbuu cãrã Pol baa terienɔŋu fanɔŋu taamba-i wuɔ u baa kã Yerusalemu-i-na.

¹³ Wuɔ bir gbɛ-ye wuɔ: «Bige-i ciɛ na ta na kaal da na caar mi holle-i? Da ba ka vaa-mi, wɛima sɪ. Da ba fiɛ ka ko-mi, wɛima sɪ. Mi hũyãa-ma da mi ku Yerusalemu-i-na Itienɔ-i Yesu maama-na.»

¹⁴ Uŋ yagaraa miɛ nunɔŋu-i, i saa ce-ku ku hãi; yiɛ yanɔ-yo aa naa cira: «Ma ce ŋaa Itienɔ uŋ taaranɔ-meɪ dumaa.»

¹⁵ Ku huonɔŋu-na, yiɛ tigiinɔ ta tiɛ kã Yerusalemu-i-na. ¹⁶ Diilonɔ-dũŋ-baamba namba hel Sesare-i-na a cu i huonɔ-nu. Inɔ kaa hi, baa ce i kã ka har naacolɔŋo nanɔŋo-na, ba bɪ-yo Minasõ. U taa u hel Sipire. U huonɔŋu cuɔ Yesu hũmelle-na.

Pol kãa Sake dumellenɔ

¹⁷ Inɔ kãa *Yerusalemu-i-na, kuɔ fũnuŋ dɔlnu tobimba manɔ waa terienɔŋu-na! ¹⁸ Ku cuo kaala-i-na, Pol wuɔ kã baa-ye Sake† dumelle-na. Yiɛ kã ka da Diilonɔ-dũŋ-baamba yaataamba-i hiere terienɔŋu-na. ¹⁹ Pol wuɔ jaal-ba, aa Diilonɔ uŋ kãayã-yuɔ u ce

* **21:8** Niɛŋ 6.5. † **21:18** Sake yaa waa Diilonɔ-dũŋ-baamba yunɔ-nu Yerusalemu-i-na. Niɛŋ Gal. 1.19.

maman hiere *niɛraamba hɔlma-na, wuɔ suur ma yaanɔga-na a wan-ma baa-ba.

²⁰ Uɲ juɔ piiye tɪ, baa gbɛliɛɲ Diilonɔ-i aa naa cira: «Pol, ne, *Yuifubaa-ba man cuu Yesu huon-nu aa yagar nyaar *Moisi *anjɪnamma-na ba ciinu cor. ²¹ Ba nuɔ ɲ maama-i. Ba gbɛ-ba wuɔ nan wuɔra ɲ piiye baa Yuifubaa-ba man dii juɔma-na wuɔ ba nanna Moisi anjɪnamma-i. Wuɔ nan ciɛra ba baa tiraa ba ta ba *jã ba bisãlmba-i aa ba nanna ba bɪncuɔɲ-maama-i. ²² Dɛ-i-na, nuharunɔ si dii-mɛi, ba ka suɔ wuɔ ɲ juɔ. Terienɔ fangu-na, i ka ce-ma niɛ?» ²³ Aa naa cira: «Ne, maman dii cemma, nuɔmba naa dii bande-i-na, ba pãa nunɔ baa Diilonɔ-i, ²⁴ ne-ba na ka migãan na yunniɲ-maama-i aa ɲ yiera baa niman dii pãmma hiere ba yunni-na aa ba cir ba yunni-i. Da ɲ ce mafamma-i, nuɔmba ka ne da nan fɛɛ-i ɲ wuɔ Moisi anjɪnamma hũmelle-i. Ba ka suɔ terienɔ fangu-na wuɔ ban wan maman ɲ kũngu-na hiere coima. ²⁵ Aa niɛraamba man cuu Yesu huon-nu, in yieraaya maman‡, i nyegãan-ma hã-ba, wuɔ ba yan cufɛɲ-kũɔma wuoma-i, baa bɪmbaamba man ba saa cãa ba nonni-i, baa tãmma famma fɛɛ-i aa ba hiel ba nanɔga bɪɲwosɪnni-na.»

²⁶ Ban piiye dumaanɔ-na, ku cuo kaala-i-na, Pol wuɔ gbonu baa balan daaba-i ka don tuɔ migãan u yun-maama-i. Ban hilaa migãmma-terienɔ-na, wuɔ kã *Diilodubuɔ-i-na ka tũnu *Diilojigãntaamba-i kun saaya ku bãl yiinɔ man nuɔ-i aa ba ko ba niikonni-i.

Ba bilaa Pol Diilodubuɔ-i-na

‡ 21:25 Niɛɲ 15.1-29.

²⁷ Polbaa-ba yunniŋ-maama migāama naa saaya ma ce yinni niehāi. Yiŋ daaniŋ juɔ ta ni kǎ bǎlma-i, *Yuifubaa-ba naŋ baa da Pol *Diilodubuɔ-i-na, baa gbo nuɔmba-i yuɔ ba bel-o. Yuifubaa-ba famba taa ba hel *Asi. ²⁸ Ba siire ta ba kaasiŋ wuɔ: «*Isirahel-baan namaa, kuraan-kun! Naacolŋo maŋ wuɔraayan u biɛna i yerre-i terni-na hiere u yaa daayo. U wuɔra u piiye wuɔ Isirahel-baan miɛ i saa fa, nuɔŋ miɛ sɪ. Aa tiraa cira *Moisi *anjɪnamma saa fa baa Diilodubuɔ-i hiere. U yaa tiraa sire biɛ *nieraamba jo ji suur baa-ba Diilodubuɔ-i-na a guɔla-yuɔ hǎ-ye.» ²⁹ Kumaŋ ciɛ ba ta ba piiye wuɔ u juɔ baa nieraamba Diilodubuɔ-i-na, ba daa-yo baa Efesiyiɛŋo naŋo nellen-huɔŋga-na, ba da niɛ sɪ u juɔ baa-yo Diilodubuɔ-i-na. Efesiyiɛŋo faŋo-i, ba taa ba bi-yo Turofimu.

³⁰ Ijien daani sire gbuo nelle-i hiere. Nuɔmba hel terni-na hiere jo ji yu Pol-na a bel-o hiel-o Diilodubuɔ-i-na§ aa pǎŋ biŋ dũnfenni-i. ³¹ Baŋ hielaa-yo, baa ta ba taara ba ko-yo. Yalle kǎ ka hi *Oromɛ ba sorosi ba yuntieno-i, wuɔ *Yerusalemu huolaa. ³² Sorosi ba yuntieno pǎŋ sire ne sorosibaa-ba namba baa u nayuntaamba namba, ba ta ta ba gbar ba kǎ. Nuɔmbaŋ juɔ'a ba ne da sorosibaa-ba jo dii, baa yaŋ Pol muoma-i aa naa yiera ta ba ne.

³³ Baŋ juɔ ji hi, sorosi ba yuntieno bel Pol aa ce ba vaa-yo baa jɔlgɔbaa-ba hǎi. Baŋ vaa-yo, wuɔ yuu u sɪnni-i aa naa yuu uŋ ciɛ kumaŋ. ³⁴ Nga, nuɔmbaŋ yuu dumaanɔ-na, ba piiye ba da-ba-den hiere; a ce sorosi ba yuntieno saa ji suɔ baŋ waŋ mamaŋ.

§ 21:30 Ba saa hiel-o *Diilodubuɔ-i-na koi koi, ba kǎa baa-yo nieraan-gōŋgūŋgu'i nuɔ-i.

Wuə naa wuə cira ba kā baa-yo sorosi ba cīiŋ-nu.
35-36 Baa biε-yo ta. Nuəmba-i hiere baa cu ba huon-nu ta ba kaasīŋ wuə: «Kuəŋ-yon! Kuəŋ-yon!» Baŋ kaa ta ba nyugūŋ baa-yo munyugūmmu-na da ba suur baa-yo, baa ta ba nii-yuə. Sorosibaa baa naa baa tūu-yo ta ba suur baa-yo.

Polŋ waanŋ mamāŋ baa Yerusalemutaamba-i

37 Baŋ suur baa Pol sorosi ba cīiŋgu-na, wuə yuu sorosi ba yuntienŋo-i girekimma-na wuə: «Mi gbāa piye baa-ni wεi?»

Sorosi ba yuntienŋo cira: «Naŋ daa girekimma-i hie ta ŋ nu-ma? 38 Esipiyienŋo maŋ siire pu aa nuəmba neifienŋa hāi cu u huon-nu hienŋu-na, mei na'a sī u yaa nuəŋo-i.»

39 Pol wuə cira: «Muəŋo-i, *Yuifuyienŋ muə, mi huəŋ Tarse, dii Silisi mara nuə; mi hel nebuə-na; nelgbāŋgbālāŋ muə sī. Jande mi cārā-nie, yaŋ mi piye cεlle baa nuəmba-i.» 40 Sorosi ba yuntienŋo hā-yo hūmelle-i. Pol wuə yiera munyugūmmu-na aa naa ce u nanŋa-i wuə nuəmba budii. Baa bi budii. Wuə biε nelma-i ebiremman-na wuə:

22

1 «Mi mɔlbaa namaa, baa mi tobaa namaa, yaan mi waŋ nelma yaanŋa-i baa-na.» 2 Polŋ duəŋ tuə piye ebiremman-na, baa gbuu budii da tententenŋaa molo si dii. Wuə cira: 3 «Muəŋo-i *Yuifuyienŋ muə. Mi huəŋ Tarse, dii Silisi mara nuə; ŋga mi vāa bande yaa nuə-i. Mi waa baa Gamaliel. U yaa hāalāyā-mie bincuəŋ-hūmelle-i hiere. Mi Diilon-kūŋgu waa kpelle ŋaa kūŋ yenŋ kpelle namaa na wulaa dumaa nyunŋo-i-na. 4 Bamaŋ naa suur

Itienɔ hūmelle-na, mi taa mi ko-ba. Mi ciɛ ba bel caamba namba baa bɛmba namba dii-ba kaso. ⁵ Da na'a mi t̄aal-na, na yuu *Diiløjigāntaamba yuntienɔ-i baa nelle b̄incuɔmba-i, ba ka waŋ-ma baa-na.»

(Pɔpuɔr. 9.1-19; 16.12-18)

«Ba nyɛgāaŋ seɛbaa hā-mi wuɔ mi ka hā i nellen-tobimba maŋ dii Damasi-i-na, wuɔ ba hā-mi hūmelle-i mi bel bamaŋ cuu Yesu huon-nu terienɔ-na jo baa-ba *Yerusalɛmu-i-na bande-i-na ji huol ba yammu-i. ⁶ Mi taa ku yaa-i. Miŋ kaa ta mi piɛ Damasi-i, bāaŋgu naa hi yuhuɔŋga-i t̄i. Mi juɔ'a mi suɔ da cecerma naŋ temma hilaa dɔrɔ-i-na jo ji dii-mi huɔŋga. ⁷ Mi pāŋ cii. Miŋ cii dumaanɔ-na, mi nu molo piiye baa-mi wuɔ: «Sol, bige-i ciɛ ŋ ta ŋ ce karaaŋ daaku temma-i baa-mi?»

⁸ «Mi yuu miɛ: «Hai moloŋo-i piiyen?»

Kutienɔ gbɛ-mi wuɔ: «Muɔ Nasarɛtitaan Yesu, muɔmɛi piiyen. N ce karaaŋgu-i baa muɔmɛi.» ⁹ Bamaŋ waa baa-mi, ba daa cecerma-i, ŋga moloŋ daa uŋ waan mamaŋ ba saa nu-ma. ¹⁰ Uŋ piiye dumaanɔ-na, mi yuu miɛ: «Mɛi Tie, mi saaya mi ce niɛ?»

U gbɛ-mi wuɔ: «Diilon ŋ taaran ŋ ce mamaŋ, sire ŋ k̄ā Damasi-i-na ba ka pigāaŋ-ni baa-ma.» ¹¹ Cecerŋ daama pāŋ yir muɔ gbula. Baa bel mi naŋ-na k̄ā baa-mi Damasi-i-na.

¹² «A ne da naacolŋo naŋo waa Damasi-i-na, ba taa ba b̄i-yo Ananiyasi. U taa u wuɔ *ānj̄inamma-i fafamma. *Yuifubaa-ba maŋ waa hiere Damasi-i-na, ba taa ba b̄i u yefafalle. ¹³ Wuɔ jo ji da-mi. Wuɔ piɛ mi caan-nu aa naa cira: «Sol, puur ŋ yufienɔ-i!» Mi yufienɔ bi pāŋ puur terduɔŋgu faŋgu-na mi ta

mi da. ¹⁴ Wuə gbē-mi wuə: «I bīncuəmbaŋ siire cu Diilonjo maŋ huonj-nu'i, u hielaa-ni duə pigāaŋ-ni u huonja-i aa duə ce ŋ da ŋ da Nelviinjo-i baa ŋ yufelle, aa tiraa ce u piiye baa-ni baa fuə fereŋ nunju. ¹⁵ U taara niŋ daa mamaŋ aa nu mamaŋ, ŋ wuəra ŋ waŋ-ma baa nuəmba-i hiere. ¹⁶ Baa sere, sire ŋ ce ba *batisen-ŋi aa ŋ gbuuse-yuə u hur ŋ āmbabalma-i hiere niē.»

¹⁷ «Miŋ juə bir kā Yerusalemu-i-na, yiiŋgu nanju-na, mi kā *Diilodubuə-i-na ka ta mi cārā Diilonjo-i. Itienj wuə carra-miē. ¹⁸ Miē mi ne da-yo. U gbē-mi wuə: «Pol, da ŋ fiē waŋ wuə niē mi maama-na, Yerusalemutaamba siē hūu-ma. Sire ŋ hel ba nelle-na donduo, baa tīena!»

¹⁹ «Miē cira miē: «Itie, ba suyaa wuə bamaŋ cuu ŋ huonj-nu muəmei taa mi wuəra *Diilonelhāalādūnni-na mi bel-ba mi muo-ba aa ta mi dii-ba kaso. ²⁰ Aa mi waa baŋ taa ba ko Etiēni maŋ taa u waŋ ŋ maama-i. U kuliinju dōlaanu-miē. Bamaŋ kuə-yo, muəmei taa mi niya ba jonjorbaa-ba-i.»* ²¹ Miŋ waan mafamma-i, Itienjo gbē-mi wuə: «Sire ŋ kā, mi taara mi puər-ni termaan-ŋu *niēraamba wulaa.»»

²² Nuəmba naa kar ba tūnni-i ta ba nu Pol tuə piiye. Uŋ juə cira wuə Diilonj wuə u ka saan u yaa-i niēraamba wulaa, baa pāŋ doŋ ta ba kaasŋ wuə: «Kuəŋ naacolj daayo-i, baa na yaŋ-yo!» ²³ Ba taa ba kakarra aa hiel ba jonjorbaa-ba-i ta ba nanj-ba dərə aa ta ba bi kūl hīema-i ba nanj dərə-i-na. ²⁴ Maŋ juə waa dumaanjo-na, sorosi ba yuntienj wuə cira ba suur baa Pol ba cīŋgu-na ka muo-yo, ku yaa u ka waŋ ninsonjo-i. ²⁵ Baa suur baa-yo ka vaa-yo aa

* **22:20** Niēŋ 7.58; 8.1.

da ba muo-yo. Wuə yuu sorosi ba yuntienə man waa u caaŋgu-na wuə: «Hai hãa-na hūmelle-i wuə da na bel *Oromeyienə man, na gbãa muo-yo a ne da na saa ce u āndaanɡu-i yogo?»

²⁶ Uŋ piye dumaanə-na, yuntien daayo kã ka gbē ba yuntienə man naa cira ba muo-yo wuə: «Yuntie, i taa i yii diε cāl de! Naacolŋ daayo-i Oromeyienə.»

²⁷ Sorosi ba yuntien wuə sire jo ji yuu Pol wuə: «Nuəŋo-i Oromeyienə nuə wei?»

Pol wuə cira: «Ūu.»

²⁸ Sorosi ba yuntienə cira: «Muəmi hielaa gbeibuə da mi gbãa da Oromesinni-i.»

Pol wuə cira: «Muə fuə, mi huəŋ baa-ni.» ²⁹ Uŋ piye dumaanə-na, bamanə naa saaya ba muo-yo, baa pāŋ forra u caaŋgu-na. Sorosi ba yuntien uŋ ciε ba vaa-yo, kor maa pāŋ ta ma da-yo.

Ba juə baa Pol Yuifu ba nellentaamba wulaa

³⁰ Ku cuo kaala-i-na, sorosi ba yuntienə ce ba bi *Diilojigāntaamba yuntaamba-i baa *nellentaamba-i duə ji suə ban cāl Pol mamanə nuə-i jebi. Ban juə, wuə ce ba fir Pol jo baa-yo ba wulaa.

23

¹ Pol wuə tuə ne *nellentaamba-i da kelkelkel, aa naa cira: «Tobiŋ namaa, mi suyaa miε ji hi baa nyunɡo, mi wuəyaa Diilon-hūmelle-i baa huəŋga diei; terienɡu faŋgu-na, mi sa cāl mi fεε baa weima.» ² *Diilojigāntaamba yuntienə-i ba taa ba bi-yo Ananiyasi; wuə gbē bamanə waa Pol caaŋgu-na wuə: «Muyaan u nunɡu-i na hã-yo!»

³ Pol wuə cira: «ŋ ciera ba muo muəmei wei? Diilonə ka bi muo nuəŋo-i. Huhurmantienə nuəni man daani-i; ma sī ŋ juə da ŋ ji ce āndaanɡu-i a

saanu baa *ānjīnamma yaa kε? Ma ce niε η bir ciel-ma jīna aa cira ba muo-mi?»

⁴ Nuoη baa cira: «η tuora Diiløjigāntaamba yuntieno yaa wεi?»

⁵ Pol wuo cira: «Aoo! Tobin namaa, mi saa naa suo wuo u yaa-i Diiløjigāntaamba yuntieno-i, mi cālāa. Diilon- nelma ciεra wuo: *«Baa piiye babalaa η hā nellentieno-i.»* * »

⁶ Pol wuo suyaa wuo nellentaamba namba waa *Sadusīεbaa aa banamba *Farisīεbaa, wuo cira: «Tobin namaa, muoηo-i Farisīeyien muo, mi hīncuamba-i Farisīεbaa. Da na da na ce mei āndaanġu-i nyunġo-i-na, kuu dii ηaa min hīn taalunġu-i kuomba siremma-na, ku'i juo baa mafamma-i.» ⁷ Uη piiye dumaanġo-na, Sadusīεbaa-ba-i baa Farisīεbaa-ba sire ta ba fanu ba-naa u nelma-na, a ji ce calnu samma hāi. ⁸ Kumaη ciε ku ce ijieni-i, Sadusīεbaa-ba ciεra bafamba saa hūu-ma wuo kuomba ka sire, ba saa bi hūu-ma wuo *dərɔpəpuərbiemba dii baa Diilonġo-i, ba saa bi tiraa hūu-ma wuo jīnabaa-ba dii. Farisīεbaa ba'a bafamba hūyāa-ma wuo daani-i hiere nii dii; ku'i juo baa ijieni-i.

⁹ *Anjīnamma pigāataamba namba waa ba hōlma-na, ba waa Farisīεbaa; bafamba sire muo jān wuo bafamba saa da Polη cālāa kusuoη-nu, kεεε jīna'i ka carra-yuo dii; da ma'i sī dərɔpəpuərbiilonġo.

¹⁰ Kuo sire bel vaa. Korma doη ta ma da sorosi ba yuntieno-i wuo sī ba ka hōnu Pol. Wuo ce sorosibaa-ba jo ji hiel-o ba hōlma-na a kā baa-yo ba cīnġu-na.

* 23:5 Helmaη-εβε (Exode) 22.27

¹¹ Ku isuŋgu-na, Itien wuɔ carra Pol a waŋ baa-yo wuɔ: «Vaa ŋ fεrε! Niŋ waan mi maama-i dumaa *Yerusalemu-i-na bande-i-na, da ŋ kã, ŋ waŋ-ma dumɛi *Ɔrəmu-i-na.»

Yuifubaa-ba saa-ma da ba ko Pol

¹² Ku cuo kaala-i-na, *Yuifubaa-ba sire nunu banna cucuuyunŋu-na da ba ko Pol, aa naa waasa wuɔ da ba saa ko-yo, juuru sa wuo, hūmma sa nyɔŋ. ¹³ Bamaŋ naa ciε mafamma-i baa curaa nuɔmba komuɔŋa hã-i. ¹⁴ Baa sire kã ka ne *Diilo-jigãntaamba yuntaamba-i, baa nelle bĩncuɔmba-i a waŋ baa-ba wuɔ: «I daa i-naa, aa i waasaan wuɔ diε saa ko Pol, molo sa dii bĩŋkũŋgu u nuŋgu-na. ¹⁵ Fiεfiε-i-na, namaa da na siε baa *nellen-taamba-i, na kã sorosi ba yuntienɔ wulaa, wuɔ u ce ba jo baa-yo na ji migãan ce u ãndaanŋu-i fafamma. Da ba ta ba jo baa-yo, miε i ka gbãŋ kpelle ko-yo hūmelle-na.»

¹⁶ Pol hãsiŋo naŋo waa nu-ma. Wuɔ kã ka tũnu Pol baa-ma dii sorosi ba ciŋgu-na. ¹⁷ Pol wuɔ bĩ sorosi ba yuntienɔ naŋo-i a ji waŋ baa-yo wuɔ: «Kã baa naacombilonŋ daayo-i na yuntienɔ wulaa, nelma dii u duɔ waŋ-ma baa-yo.» ¹⁸ Sorosiyienŋ wuɔ kã baa naacombilonŋo-i ba yuntienɔ wulaa ka cira: «Pol yaa bĩε-mi hã-mi naacombilonŋ daayo-i wuɔ mi jo baa-yo ŋ wulaa, kεrε ŋ pəpuərŋgu dii u wulaa.» ¹⁹ Ba yuntienŋ wuɔ bel naacombilonŋo naŋ-na ba kã ba denŋ ka yuu-yo wuɔ: «Ku faa wεi?»

²⁰ Naacombilonŋ wuɔ cira: «Ku faa. Kuu dii ŋaa Yuifubaa-ba saa-ma wuɔ ba ka jo ji waŋ baa-ni ŋ kã baa Pol bisĩnuɔ-i-na ba ka migãan ce u ãndaanŋu-i. ²¹ Da ba jo, ŋ baa hũu-ma. Bamaŋ

taaraayan-yuə baa komma-i ba curaa nuəmba komuəŋa hāi-i. Ba waasaan wuə da ba saa ko-yo, molo sa dii biŋkūŋgu u nuŋgu-na. Bafamba tigiin ti, ba cie nuənei.» ²² Sorosi ba yuntien wuə cira: «Mi nuə, ŋga ma diei dii: Baa yan molo suə wuə ŋ tūənu-miε.» Aa naa ce u bir kūŋ.

Ba saan Pol hā fāamaanjo-i baa-yo

²³ Naacombilon uŋ taa, sorosi ba yuntienjo bi baman cuu ufanjo-i ba hāi, a ji gbē-ba wuə: «Hielaan sorosibaa nuəsūə na tigiin-ba, baa sūŋgbartaamba komuəŋa siei baa cinciueluo, a naara puəlnintaamba nuəsūə. Die wuo isuəniwuoni-i ti, na ka kā Sesare. ²⁴ Niēŋ sūnaamba namba na ji kā baa Pol. Mi taara u hi fāamaanjo terienju-i u yuŋgu baa jan-yo.» Fāamaanjo fanjo-i ba taa ba bi-yo Felisi. ²⁵ Aa nyegēŋ sebe daayo-i hā-ba wuə ba ka hā-yo. U nyegāŋ wuə:

²⁶ «Fāamaa, mi pāa-ni jaaluŋgu.

Muə Kulodi-Lisiyasi, muəmei nyegāŋ sebe daayo-i da mi hā-ni. ²⁷ Baŋ kāa baa naacolŋo maŋ, *Yuifubaa-ba naa bel-o ta ba taara ba ko-yo. Miŋ juə suə miε *Oromeyienjo, mi kā baa sorosibaa-ba-i ka hūu-yo ba wulaa ²⁸ kā baa-yo ba *nellentaamba wulaa da mi ka suə baŋ cāl-oŋ maman nuə-i jebi. ²⁹ Mi kāa ku yaa nuə-i, ka da ba cāl-o ba hūmellen-kūŋ-nu. U saa ce maman hii ba bel-o dii-yo kaso aa ji da baa a ko-yo. ³⁰ Dumandε-i-na, mi nuə ba'a ba jəguəŋ-yo baa komma, ku'i cie mi saan-yo hā-ni. Mi waan-ma baa-ba miε da kuə wεima dii, ba kā naŋ wulaa.

I ka waa.»

³¹ Sorosibaa baa bi biε Pol isuɔŋgu fanɔu-na a kã ka hi Antipatirisi. ³² Ku cuo kaala-i-na, bamaŋ waa baa ba gbeini-i, baa gũunu aa naa yaŋ bamaŋ waa baa sũnaamba yaa cor baa Pol.

³³ Baŋ kaa hi Sesare-i, baa dii seβε-i fãamaaŋo naŋ-na baa Pol hiere. ³⁴ Fãamaaŋ wuɔ kalaŋ seβε-i aa naa yuu Pol uŋ hel yasinni maŋ nuɔ-i. Pol wuɔ cira u hel Silisi mara nuɔ. ³⁵ Fãamaaŋ wuɔ cira: «Bamaŋ cãlãaŋ-niŋ da ba jo, nelma maŋ dii yuuma-i, mi ka yuu-ni baa-ma.» Aa naa ce ba kã baa-yo ka jina-yuɔ *Erɔdi ciŋ-nu.

24

Fãamaaŋo t̄ɛnaana Pol āndaanɔu-na

¹ Baŋ juɔ baa Pol ji hã fãamaaŋo-i, yinni naa cor, diiluŋ-yiŋgu-na, *Diilojigãntaamba yuntienɔ-i Ananiyasi wuɔ sire baa nelle bincuaamba namba-i a jo baa āndaanɔu-i fãamaaŋo wulaa. Baa naa bi jo baa naacolŋo naŋo u duɔ ji piiye cu ba huon-nu. Ba b̄i naacolŋo-i Tertulusi. ² Baŋ juɔ, fãamaaŋ wuɔ ce ba b̄i Pol jo. Uŋ juɔ, Tertulusi wuɔ don tuɔ piiye wuɔ: «Yuntie, iŋ yeŋ fiisaanɔu maŋ nuɔ-i daaku-i nuɔŋi juɔ baa-ku. N̄ migãaŋ weima b̄oi hã-ye. ³ I sie gbuu gbãa jaal-ni. ⁴ Mi sa taara mi bella-nie jina ku'i cie mi ta mi cãrã-nie mie ŋ ce jande aa ŋ kar ŋ tũŋgu-i i piiye cɛlle yon baa-ni. ⁵ Naacolŋ daayo-i nelienɔ s̄i; i daa u wuɔra u gbo *Yuifubaa-ba-i baa ba-naa ternina hiere. Nasaretitaan Diilon-hũmelle yuntienɔ naŋo'i. ⁶ U taa u yii duɔ bi b̄iɛna *Diilodubuɔ-i hã-ye, ku'i cie i bel-o. [Ii naa cira i ce āndaanɔu-i mie

cemma, ⁷ Lisiyasi* yan̄ aa kā ka hūu-yo i wulaa fɔ̄ngũ⁸ aa cira maman̄ da ma waa i jo nan̄ wulaa.] Min̄ waan̄ maman̄, da kuɔ coima, u yaa-i η yuu-yo.» ⁹ Yuifubaa baa cira ma yaan̄ga yaa-i, kεε ma ciε dumεi.

¹⁰ Fāamaan̄ wuɔ hā Pol baa āndaan̄gu-i. Pol wuɔ cira: «Yuntie, mi suyaa miε nyun̄go saa jina-niε āndacelle-na miε jāmalā-i-na. Terien̄gu fan̄gu-na, mi holle sa tie baa wεima. ¹¹ Mi kāa *Yerusalemu-i-na da mi ka jaal Diilon̄o. Min̄ kāa, ku saa cor yinni cinciēluo ni hāi yogo. Da η'a mi tāal-ni yuu-ba η ne. ¹² Aa η yuu-ba da kuɔ ba daa mi ciε āndapirre baa molōo Diilodubuɔ-i-na, sisɔ *Diilonel̄hāalādūnni-na, da ma'i bi sɪ yan̄ga nan̄ga, ba wan̄-ma. Da kuɔ ba bi daa mi wuɔra mi gbo nuɔmba-i, ba bi tiraa ba wan̄ mafamma-i.

¹³ «Ban̄ waan̄ maman̄ hiere daama-i āngbāngbālamma. ¹⁴ Mi gbāa wan̄ maman̄ baani, ma yaa daama: Hūmelle man̄ bafamba ciēra di saa fa, muɔ mi suurii di yaa nuɔ-i ta mi cāa i b̄incuɔmban̄ siire cu Diilon̄o man̄ huon̄-nu'i. Maman̄ nyegāan̄ *ānj̄inamma-na baa *Diilopɔpuɔɔɔɔɔɔɔɔ sebebbaa-ba-na, mi hūyāa-ma wuɔ nin̄sōo. ¹⁵ Mi hūyāa-ma miε nelfafaamba man̄ kuu baa nelbabalaamba-i hiere, yiin̄gu dii baa yiin̄gu, Diilon̄o ka sire-bεi. Bafamba fεε man̄ daaba-i ba bi hūyāa-ma mēi temma-i. ¹⁶ Terien̄gu fan̄gu-na, ku'i ciε mi ta mi gbān̄ kpelle, mi baa cāl Diilon̄o-i, mi baa bi cāl molōo.

¹⁷ «Min̄ hilaa Yerusalemu-i-na ku bāan̄gu cuɔ. Min̄ kaa wuɔra, mi da gbein̄a cellε bel mi nan̄-

* **24:7** Sorosi ba yuntien̄o man̄ bilaa Pol ba bɪ u yaa dumaan̄o-na. Niēn̄ 23.26.

na da mi ji kāyā mi nellen-baamba-i aa bi da hā Diilonjo-i. ¹⁸ Da η da ba daa-mi Diilodubuo-i-na, kuu dii ηaa mii naa kā baa ma yaa-i: Mi kāa ka migāaη mi yuη-maama. Nuɔmba bɔi saa waa baa-mi! Ijieni saa bi waa! ¹⁹ Da ku waa wɛima, Yuifubaa-ba maη hilaaη *Asi-i-na, ba yaa waa. Kuɔ mii naa cāl, ba yaa naa saaya ba waa nyuηgo-i-na a pigāaη-ni miη cālāa teriengu maη nuɔ-i. ²⁰ Baη kāa baa-mi *nellentaamba wulaa, ba kaa da cālmuɔ hayo-i haa-miɛ? ²¹ Iη kāa, aa mi sire yiera waη nelma maη miɛ: «Mi suyaa miɛ da η da ba ce mɛi āndaangu-i nyuηgo-i-na, kuu dii ηaa miη hīη taalun̄gu-i kuomba siremma-na ku'i juɔ baa mafamma-i», ba ka ta ba nii-miɛ ma yaa nuɔ-i, ni ma'i sī, ba nuɔ wuɔ mi guɔlaaya bige-i?»

²² Fāamaaηo-i ba taa ba bī-yo Felisi, wuɔ suyaa Yesu hūmelle-i konnu-diɛ. Polη juɔ piiye tī, u saa kar āndaangu-i yiingu faηgu-na, wuɔ gbɛ-ba wuɔ: «Lisiyasi duɔ ji jo, mamaη da ma waa, mi ka tūnu-nei baa-ma.» ²³ Aa naa waη baa sorosi ba yuntieno naηo-i wuɔ u dii Pol kaso jīna. Duɔ dii-yo, u yaη u waa u fɛrɛη nuɔ u jēnaamba ta ba gbā ba kā ba ne-yo aa ta ba ce u pɔpuɔrni-i.

²⁴ Ku saa da yinni, wuɔ jo baa u cieno-i aa naa puɔr ba ka bī Pol wuɔ u ji piiye Yesu-Kirsa hūmellen-kūηgu-i pigāaη-ba. U cieno-i, ba taa ba bī-yo Durusil, u waa Yuifuyiηo. ²⁵ Pol wuɔ jo ji tuɔ piiye baa-ba neliη nuɔ niη saaya η ce Diilonjo huɔηga-i dumaa, baa niη saaya η bel η fɛrɛ dumaa, baa Diilon̄ uη kaa yuu-ye dumaa. Uη piiyen̄, Felisi hol die don̄ ta dī tie, wuɔ cira: «Yiera dumaa nyuηgo-i-na; da mi ji da mi fɛrɛ yiingu maη nuɔ-i,

mi ka tiraa ce ba bi-ni ŋ jo.» ²⁶ U taa u bi ne wuɔ si Pol ka hã-yo gbeinɔ. A ce dumaɔŋo-na, wuɔ tuɔ puɔr ba ta ba bi-yo kpɛkpɛ ba hã-yo. ²⁷ U cie dumɛi suu! Naacolŋo naŋo ji jo ji hor-o fãamaansinni-na. A ne da bienɔ hãi naa cor ti. Naacolŋo faŋo-i ba taa ba bi-yo Pɔrkusi-Fɛtusi. Felisiŋ taa u taara Yuifubaa-ba dɔl-o dumaɔŋo-na, wuɔ yan Pol dii kaso-i-na u saa hiel-o.

25

Fɛtusi tɛnaana Pol āndaanɔgu-na

¹ Fɛtusiŋ juɔ ji hor Felisi-i, wuɔ ce yinni siɛi aa naa sire kã *Yerusalemu-i-na. ² Uŋ kãa, *Diiloligãntaamba yuntaamba-i baa nelle yuntaamba sire kã baa Pol maama-i u wulaa ka ta ba waana. ³ Aa naa cira wuɔ u ce jande aa u jo baa-yo Yerusalemu-i-na ba ji ce u āndaanɔgu-i. A ne da ba taa ba taara u jomma-na ba ko-yo hũmelle-na. ⁴ Fɛtusi wuɔ wan baa-ba wuɔ Pol siɛ gbãa jo, uu dii kaso. Aa cira fuɔ fɛrɛ-i u saa jo duɔ ji vaaya Yerusalemu-i-na; ⁵ da kuɔ Pol cãlãa, duɔ u ta, ba hiel nuɔmba ba gbonu, da ba ka hi Sesare-i ba ka ce u āndaanɔgu-i.

⁶ Fɛtusiŋ cie yinni maŋ Yerusalemu-i-na aa bir kã Sesare-i-na, ni saa cor yinni cinciɛluo-i. Uŋ kãa yiinɔgu maŋ nuɔ-i, ku cuo kaala-i-na, wuɔ kã gɛŋgɛrteriɛnɔgu-na aa naa ce ba jo baa Pol. ⁷ Baŋ juɔ baa-yo, *Yuifubaa-ba maŋ hilaa Yerusalemu-i-na kã, baa sire ciilã-yuɔ hiere ta ba gbu ba kar coikãŋkareinɔ ba haa-yuɔ. ⁸ Pol wuɔ cira: «Mi saa cãl manamma Yuifu ba Diilonɔ-hũmelle-na, mi saa bi cãl manamma *Diilodubuɔ-i-na, mi saa bi tiraa

cāl *Oromε ba *jāmatigi-i, na hiire-mie hama-i nuɔ-i?»

⁹ Fetusin̄ taa u taara Yuifubaa-ba dɔl-o du-maan̄o-na, wuɔ yuu Pol wuɔ: «ŋ taara mi kā baa āndaan̄ daaku-i ka ce-ku Yerusalemu wεi?»

¹⁰ Pol wuɔ cira: «Mεi āndaan̄gun̄ hii fāamaan̄ ba terien̄gu-i ku kar kusuɔŋ-nu'i, ku sie gbāa bir kā terien̄gu nan̄-nu. Nan̄ fεε-i ŋ suyaa kerre wuɔ mi saa cāl Yuifubaa-ba-i. ¹¹ Da kuɔ mi cālāa ninsoŋo, aa min̄ cie maman̄ ma hii ba ko-mi, mi sie cīina kuliŋgu-i. Nga ban̄ haa maman̄ mie, da kuɔ mi saa ce-ma, molo sie gbāa hā-ba baa-mi. Kun̄ hii terien̄gu man̄ daaku-i, yaan̄ āndaan̄gu-i na hā Oromε ba jāmatigi-i baa-ku.» ¹² Fetusi wuɔ piiye baa u caantaamba-i aa naa wan̄ baa Pol wuɔ: «Nin̄'a i yan̄ āndaan̄gu-i hā jāmatigi-i, ŋ ka kā u wulaa.»

Fetusibaa-ba saa Pol āndaan̄gu maama

¹³ A ne da nellentien̄o nan̄o waa ba taa ba bi-yo Agirpa*. Agirpa tūɔ nan̄o waa, ba taa ba bi-yo Berenisi. Fetusin̄ cie Pol āndaan̄gu-i, ku saa da yinni, Agirpa-i baa u tūɔ-i baa jo Sesare-i-na wuɔ ba ji jaal Fetusi-i. ¹⁴ Ban̄ juɔ ji ta ba da yinni dumaan̄o-na, yiŋgu nan̄gu-na, Fetusi wuɔ bie Pol kūŋgu-i tuɔ piiye baa-ba wuɔ: «Mi juɔ ji da Felisi bilaa naacol̄o nan̄o-i jīna dii kaso-i-na. ¹⁵ Min̄ kāa *Yerusalemu-i-na, *Diiløjigāntaamba yuntaamba-i baa *Yuifu ba bīncuɔmba jo mi wulaa wuɔ mi ko-yo, mi baa yan̄-yo. ¹⁶ Mi gbē-ba mie *Oromεbaa mie die bel moloŋo-i aa i saa ce

* **25:13** Ba gbē Erɔdi-Agirpa man̄ hāal̄ŋ-wuon̄o yaa-i. Niŋ *Erɔdi s̄lnni-na dii ānfirmma-na.

u āndaangu-i i siε gbāa ko-yo. ¹⁷ Ba sire jo baa-mi. In̄ juə mi saa sεrε; ku cuo kaala-i-na, mi ce ba jo baa-yo i diε ji ce u āndaangu-i. ¹⁸ Mēi na'a sī u ciε kuubabalaangu nan̄ temma-i, a ji da ma'i sī. ¹⁹ Ba fanu ba-naa ba Diilon̄-hūmellen̄-kūn̄-nu, baa naacol̄o nan̄ kūn̄-nu. Naacol̄o fan̄o-i wuə ba bi-yo Yesu. U kuu, Pol fuə wuə u kuu aa sire. ²⁰ Mēi ne nel daama cu mi huənḡa-i; mi saa suə miŋ ka ce kuman̄. Mi naa mi yuu Pol da kuə u taara āndaan̄ daaku k̄a Yerusalemu. ²¹ Pol wuə fuə āndaangu sa k̄a terien̄gu, kεrε kun̄ hii terien̄gu man̄ nuə-i, i yan̄-ku i h̄a *jāmatigi-i baa-ku. Mi naa mi ce ba bir dii-yo j̄ina miε da mi da yiin̄gu, mi saan̄-yo h̄a jāmatigi-i baa-yo.»

²² Agirpa wuə cira: «Naacol̄o daayo-i mēi taara mi da-yo baa mi yufelle u piiye mi nu.»

Fetusi wuə cira: «Wēima sī, bisīnuə ŋ ka da-yo.»

²³ Ku cuo kaala-i-na, baa saan̄ Agirpa-i baa ni-imarni u jo ji suur gēn̄gērdūn̄gu-na baa u tūə-i baa sorosi ba yuntaamba-i a naara nelbōmbōmbaa-ba man̄ waa nelle-na. Ban̄ juə, Fetusi wuə ce ba jo baa Pol. ²⁴ Ban̄ juə baa-yo, Fetusi wuə cira: «Nel-lentien̄o-i baa namaa naman̄ dii bande-i-na hiere, na daa naacol̄o daayo-i kε? Miŋ k̄a Yerusalemu-i-na, Yuifubaa-ba-i hiere ba sire jo mi wulaa, aa tiraa nyaanu-miε jo bande-i-na, wuə naacol̄o daa u saa baa kuliin̄gu. ²⁵ Muə da mi ne, mi siε da un̄ ciε kuman̄ aa ba'a ba ko-yo. N̄ga un̄ ciera i yan̄ āndaangu-i h̄a jāmatigi-i baa-ku, mi ka saan̄-yo h̄a-yo baa-yo. ²⁶ Mi saa da nelma jebi u kūn̄gu-na da mi nyεgēn̄ saan̄ h̄a jāmatigi-i, ku'i ciε na da mi ciε ba jo baa-yo nyun̄go-i-na i diε ji yuu-yo Agirpa nan̄ fεrε-i

η yufelle-na, ku niε sī mi ka gbāa da manamma nyεgēη. ²⁷ Mēi niε da, da na bel moloηo-i da na saan-yo terienḡu nan-nu, uη ciε kumaη na bel-o, na saaya na nyεgēη-ku hā terienḡu fanḡu taamba-i bafamba bi suə.»

26

Polη waan mamaη baa Agirpa-i

¹ Agirpa wuə cira: «Pol, āndaanḡu-i dii nuənei wulaa-i; piye mamaη dii nan wulaa.» Pol wuə fara u nanḡa-i aa naa cira: ² «Nellentie, *Yuifubaa-baη haa mamaη miε hiere, niη hāa-mi hūmelle-i mi da mi waη maη bilaa dumaa tūnu-niε nyunḡo-i-na, ku dalaanu-miε cor. ³ Na niη yeη terienḡu maη nuə-i, molo siε gbāa pigāaη-ni Yuifu ba bīncuəη-maama-i, aa η suə baη fanuη ba-naa nelma maη nuə-i hiere. Terienḡu fanḡu-na, jande, fē η huəḡa-i aa η nu mi nelma-i.

⁴ «Ma miη siire ce kumaη *Yerusalemu-i-na, Yuifubaa-ba-i hiere ba suyaa-ku. ⁵ Nyunḡo saa jīna-yiε baa i-naa. Ba suyaa wuə *Farisīeyiēη muə, aa tiraa suə wuə i Diilonη-hūmellen-kūḡu kuolaaya yaη Yuifubaa-ba namba-i. Da η yuu-ba, da ba'a ba ka waη ninsoηo-i baa-ni, ba ka waη-ma baa-ni. ⁶ Aa da η da ba ce mēi āndaanḡu-i nyunḡo-i-na, kuu dii ηaa Diilonη uη pāa nuḡu maη baa i tobaa-ba-i, miη hiη ku taalunḡu-i, ku'i juə baa mafamma-i. ⁷ *Isirahel-baamba-i hiere ba kūḡu-na ba hiη ku taalunḡu-i, ku'i ciε ba ta ba cārā Diilonηo-i bāanḡu-i baa isuəḡu-i.

«Nellentie, muə miη bi hiη taaluduəḡu fanḡu-i, Yuifubaa-ba ḡaη baa-mi ma yaa nuə-i. ⁸ Namaa

niε-ma niε, Yuifubaa namaaŋo-i, aa cira Diilonɔ siε gbāa sire kuomba-i? ⁹ Mɛi fεrε maŋ daami-i, mii naa da niε sɪ mi saaya mi gbāŋ kpelle a hiel Nasarɛtitaan Yesu yerre-i nuɔmba nunni-na. ¹⁰ Mi taa mi ce ma yaa-i Yerusalemu-i-na. Bamaŋ naa cu Yesu huon-nu, *Diilojigāntaamba yuntaamba naa hā-mi hūmelle-i mi bel ba fōŋgūɔ dii-ba kaso, aa da ba'a ba ko-ba, mi sa yagar. ¹¹ Mi taa mi wuɔra *Diilonelhāalādūnni-na hiere mi ce-ba gbomma. Mi taa mi taara mi kpakpaa-ba hiel-ba Yesu hūmelle-na. Mi huonŋaŋ ŋa naa gbuu du baa-ba dumaanɔ-na, da mi ce mi hel nyaa ba huon-nu nileiŋa nanana.»

(Pɔpuɔr. 9.1-19; 22.5-16)

¹² «Miŋ waa ta mi ce karaanɔ fangu-i, yiinɔ nangun-na, Diilojigāntaamba yuntaamba ji hā-mi hūmelle-i mi ta mi kā Damasi. ¹³ Mi waa baa nuɔmba namba. Nellentie, muɔmɛi tūɔ-niŋ, bāanɔŋ juɔ hi yuhuonɔga-i, miε mi ne da cecerma nan temma hilaa dɔrɔ-i-na jo ji dii-ye huonɔga. Cernɔ daama taa ma carra ma yan bāanɔgu-i. ¹⁴ Yiε pāŋ cii hiere, mɛi nu molo piiye baa-mi ebiremma-na wuɔ: «Sol, bige-i ciε ŋ ta ŋ ce karaanɔ daaku temma-i baa-mi? N saa suɔ wuɔ ŋ ce gbāŋgbāŋ wei?»

¹⁵ «Miε yuu miε: «Hai moloŋo-i piiyen?»

«Kutienɔ gbē-mi wuɔ: «Muɔ Yesu, muɔmɛi piiyen, ŋ ce karaanɔgu-i baa muɔmɛi. ¹⁶ Sire ŋ yiεra. Mi caraaya-niε da mi ce-ni mi cāarāŋ nuɔ, aa niŋ daa mamaŋ daama-i nyunɔgo-i-na, ŋ ce ma watienɔ nuɔ baa miŋ ka ta mi pigāan-ni mamaŋ hiere. ¹⁷ Mi ka puɔr-ni ŋ nellen-baamba wulaa baa *niεraamba bi wulaa. Mi ka waa baa-ni, molo siε gbāa ce-ni

biŋkūngu. ¹⁸ Kā ŋ ka hiel-ba kukulma-na ŋ dii-ba cecerma-na. Kā ŋ ka hūu-ba *Sitāni wulaa ŋ hā Diilonjo-i baa-ba. Da ba hūu mi maama-i, ba āmbabalma ka hur aa ba nuŋgu ka waa baa Diilon-baamba-i.»

¹⁹ «Nellentie, Itienj unj caraaya-mie a wanj manj baa-mi mi sie gbāa yagar-ma. ²⁰ Mi duŋj Damasi yaa nuɔ-i igēna ta mi wanj u maama-i, aa hel terienjgu-na kā *Yerusalemu. Minj siire Yerusalemu-i-na, mi wuɔra gbuo *Yude nilēiŋa-i hiere ka cor baa niēraamba-i. Mi taa mi piiye baa-ba mie: «Nananj na cilɔbabalaŋo-i aa na suur Diilonj-hūmelle-na. Yaanj na ciluɔ tuɔ fa ku yaa pigāanj wuɔ na naana na cilɔbabalaŋo-i ninsoŋo.» ²¹ Da ŋ da *Yuifubaa-ba bilaa-mi *Diilodubuɔ-i-na ta ba taara ba ko-mi, ku yunju yaa kufanju-i. ²² Nga Diilonjo saa hūu-ma. Ji hi baa nyunjo, muɔmei daami ta mi wanj u maama-i baa nuɔmba-i hiere, mi sa bɔ moloŋo baa-ma. *Diilopɔpuɔrbiembanj siire wanj manj a naara *Moisi-i, mi tir ma yaa-i; mi saa haa manamma mei. ²³ Ba waanj-ma wuɔ: «Diilonj unj ka saanj *Konkortienjo manj, u ka muliēj. Aa duɔ ku, u yaa ka sire igēna kuomba hɔlma-na. Duɔ sire, u ka pigāanj i baamba-i konkor-hūmelle-i baa niēraamba-i hiere.»»

²⁴ Polj juɔ piiye hi terienj daaku-i, Fɛtusi wuɔ kaasij da gbagaga wuɔ: «Pol, nuɔ ŋ sie waa dii ŋ fɛɛ nuɔ! Sebɛ siire ŋ yunju-i!»

²⁵ Pol wuɔ cira: «Fɛtusi, mi saa piel. Minj wanj manj dumaa ma cie dumei. ²⁶ Manj cie terienjgu manj nuɔ-i, ku saa fuo. Agirpa suyaa-ma hiere, ku'i cie mi da holle yiera u yaanja-na ta mi wanj-ma.» ²⁷ Aa naa cira: «Nellentie, Diilopɔpuɔrbiembanj waanj

maman, η hūyāa-ma wei? Mi suyaa miε η hūyāa-ma.»

²⁸ Agirpa wuɔ cira: «Pol, η taara η ce-mi Kirsu wuon muɔ hoi dumandε-i-na wei?»

²⁹ Pol wuɔ cira: «Da ku fiε waa fiεfiε sī, weima sī. Aa nan diei sī, miη piyen baa namaa naman hiere nyunḡo-i-na, mi cārā Diilonḡo-i miε u ce-na mei temma-i; nga maman daa-mi daama-i u baa yan ma yaa da-na.»

³⁰ Polη juɔ piye tī, Agirpa-i baa Fetusi-i a naara Berenisi-i baa baman waa hiere, baa sire ta ba hel. ³¹ Uman duɔ puur duɔ piye, wuɔ: «Mei saa suɔ kuman ciε ba bel naacolη daayo-i aa migāan ta ba taara ba ko-yo.» ³² Agirpa wuɔ tuɔ piye baa Fetusi-i wuɔ: «Kuɔ u saa naa cira na yan āndaanḡu-i hā *jāmatigi-i baa-ku, dumandε-i-na nii naa nanna-yuɔ.»

27

Ba kāa baa Pol jāmatigi wulaa

¹ I tamman juɔ hel yiinḡu-na die kā *Itali-i-na, baa cira i ta baa baatonḡo, aa naa dii Pol sorosi ba yuntienḡo nanḡo nan-na a naara kasobiemba namba. Ba taa ba bī sorosi ba yuntienḡo faḡo-i Yulusi. U waa *jāmatigi sorosibaa-ba yaa nuɔ-i.

² In taa baa baatonḡo man, uu naa hel Adarmiti jo aa bir tuɔ kā *Asi-i-na. Naacolḡo nanḡo waa baa-ye, ba taa ba bī-yo Aritarke; u taa u hel Tesalonike, dii Maseduɔni mara nuɔ. ³ In taa yiinḡu man nuɔ-i, ku cuo kaala-i-na, yiε kā ka hi Sidō. Yulusi taa u ce baa Pol u cor. In hii Sidō-i, wuɔ hā-yo hūmelle-i u suur nellenḡ-huonḡa-na ka taara u yufienḡ-niini-i u jēnaamba wulaa bir jo.

⁴ Inj siire Sidō-i-na diē cor, fafal muo ta mu jārā-yiē. Yiē naa yiē ciil ka bella Sipire kətuəŋgu-i tiē kā,
⁵ kā ka cor Silisi-i aa sire ka cor Pānfilī-i kā ka hi Mira, dii Lisi mara nuo. ⁶ Inj hii Mira-i, sorosi ba yuntien wuo da baatonjo nano hilaa Alesāndiri tuo kā Itali-i-na, wuo ce i hel suur u yaa nuo-i.

⁷ Inj biyaa hūmelle-i, i saa gbāa tiē gbar fafamma; i ciē sūlma-i dumēi diē ka hi Kinide-i. Kuŋ ciē dumaanjo-na, i daa yinni hūmelle-na. Inj juo ne da fafalmu sa hūu-ma, yiē karnu hel Salmone, a ciil Kireti kətuəŋgu nanju-na. ⁸ Inj fiē kā terienju-na, i ciē sūlma-i dumēi aa diē hi baatonj ba munyerammu man ban bīŋ-muŋ «Munyerafafammu-i»; dii Lase caanju-na.

⁹ I bāanju cuo hūmelle-na cor, a ce *Yuifu ba sūŋgu man ban dii-kuŋ dikara-huəŋgu-na, ku ji cor. Kuo migāan ta ku balan-yiē baatonjo gbarma-na ku kā. Polŋ daa-ku dumaanjo-na, wuo gboya baman waa baatonjo-na wuo: ¹⁰ «Mi jēnaan namaa, diē suuye i yufienja-i aa cor, i siē ka hi. Baatonjo siē hi, congori siē hi! Aa miē fere-i diē saa gbāŋ, i ka tiē-manj.» ¹¹ Baatonjo yuntienjo-i baa u tienjo-i baa yagar Pol nunju-i. Sorosi ba yuntien wuo bi cu ba huon-nu. ¹² Inj ŋa naa yiera munyerammu man nuo-i, mu saa fa waan-huəŋgu-i. Munyerammu nammu bi waa Feniki-i-na dii Kireti bāsuurunju-na. Inj waa baa baman, ba fōŋgūo baa cira i gbāŋ kpelle a hi terienju fanju-i, kere ba taara ba ka tiēna kusuon-nu'i aa waanju cor. ¹³ Fafalmu man taa mu jo huəŋgu fanju-na, mu saa waa baa fōŋgūo dumaa. Muo hilaa cicaaryanŋa ta mu kā doryanŋa. Baa da niē sī ma ka dōl-ba. Baa ce yiē sire bella Kireti kətuəŋgu-i tiē kā.

14 I saa maa, fafalmu nanj tenj muo sire i doryan̄ga-na a jo ji suuye-yie; ba b̄i fafalmu fammu-i «Erakilō». 15 Baatonj wuo tuo k̄a k̄otuon̄gu; i saa gb̄aa die yiera-yuo, yie naa yie yanj muo ta mu k̄a baa-ye mu mun̄k̄ammu. 16 Yie k̄a ka cor terien̄gu nan̄gu k̄otuon̄gu-na aa yanj-ku i nadien̄-na. Ba b̄i terien̄gu-i Koda. Kuo c̄innu-yie c̄elle fafalmu-na. Ben̄o nan̄o waa baa-ye tuo k̄aȳa-yie. Inj c̄ien̄u dumaan̄o-na, yie gb̄an̄ baa ufan̄o-i haa-yo baaton̄o-na. 17 Inj haa-yo, maacenciraamba man̄ dii baaton̄o-na, baa ce iyiemba a p̄r̄ā baaton̄o-i wuo u baa ji b̄iena. Yie k̄aal̄a yie s̄i fafalmu ka k̄a baa baaton̄o-i Libi j̄amal̄a yanga u ka nyugun̄ h̄iemuḡaan̄gu-na yiera i wulaa; a ce dumaan̄o-na, yie hiire baaton̄o kompan̄ga-i aa naa yanj i fere h̄a fafalmu ta mu k̄a baa-ye mu mun̄k̄ammu.

18 Ku cuo kaala-i-na, fafalmu yagar ce h̄umma ta ma sagalla-yie b̄omb̄on̄ ma naara. Yie naa yie parra con̄gorni-i nanna h̄umma-na. 19 Yiin̄gu fan̄gu curōn̄o-na, baman̄ c̄ien̄ maacemma-i baaton̄o-na, baa bie baaton̄-b̄imb̄inni-i baa ba feren̄ nammu a nanna-nie.

20 I c̄ie yinni b̄oi molo sa da b̄aan̄gu yufelle baa m̄ōn̄a-i hiere. Fafal muo bi tie mu temma-i kuan̄gu sa parra-muo. I saa tiraa tie h̄in̄ taalun̄gu i feren̄ nuo. 21 I daa yinni i saa wuo kuuwuon̄gu. Pol wuo sire yiera i h̄olma-na aa cira: «Mi j̄enaan̄ namaa, kuo naa naa nu mi nun̄gu-i aa i tie na dii Kir̄eti-i-na, maman̄ juo ta ma da-ye daama-i a ji ce i tie nanna con̄gorni-i, maa naa saa da-ye. 22 Maman̄ dii fiefie-i-na, fiēn̄ na h̄ommu-i, molo sie ku, baaton̄o yaa ka tie-man̄ yon̄. 23 Min̄ cuu Diilon̄o man̄ huon̄-nu'i ta mi c̄aa-yo, u puōraa *d̄orp̄ōp̄uərbiilon̄o

naŋo-i mi wulaa isuɔŋgu-na u ji waŋ baa-mi ²⁴ wuɔ mi baa kǎalǎ, kɛɛ da ku fiɛ ce niɛ niɛ, mi ka hi jǎmatigi-i u ce mi ǎndaŋgu-i. A ce dumaŋo-na, bamaŋ dii baa-mi hiere u ka bi kor-ba, u siɛ yaŋ ba ku. ²⁵ Terieŋgu faŋgu-na, fiɛŋ na hɔmmu-i, mi haa mi naŋga-i Diilonɔ-na. Uŋ waan-ma dumaa u ka bi ce-ma dumɛi. ²⁶ Mi suyaa miɛ fafalmu ka kǎ baa-ye ka nanna bomborma namman.»

²⁷ Fafalmu biɛŋ baa-ye da suu hǔmma-na a ce yinni cǐncieluo ni siɛi. Cǐncieluo ni naa yiŋgu isuɔŋgu-na, isuɔhollen juɔ ta di hi, bamaŋ ciɛŋ maacemma-i baatonɔ-na, baa suɔ wuɔ i piɛ bomborma namma. ²⁸ Baa fi hǔmma pupurma-i a da ma yuu mɛtiribaa komorre baa cǐncieluo niehǎi. Yiɛ cor. In kaa maa cɛllɛ, ba tiraa fi-ma, a da ma yuu mɛtiribaa komorre baa niisiei. ²⁹ Baa ta ba kǎalǎ wuɔ sǐ baatonɔ ka kǎ ka jǔŋ tǎmpieŋa hǔmma-na. Baa ful baatonɔ fagammu naa huon-yaŋga-na aa tiɛna ta ba niya cuo kaalma-i. ³⁰ Ku huonɔgu-na, baa ji ta ba taara ba hel gbar. Baa hiire beŋo man waa baa-ye baatonɔ-na aa gbɛ-ye dumaa wuɔ ba taara ba hiire gbu baatonɔ fagammu nammu yaanɔga-na a bella-yuɔ u baa ji bibirre. ³¹ Pol wuɔ gbɛ sorosibaa-ba-i baa ba yuntienɔ-i wuɔ: «Da ŋ da na yaan balan daaba hel, na ka tiɛ-man.» ³² Baa naa hiel beŋo-i aa vaa-yo baa iyiemba namba bella-yuɔ. Polŋ juɔ piiye dumaŋo-na, sorosibaa baa kar iyien daaba-i aa naa yaŋ beŋo ta.

³³ In tiɛnaana tiɛ cie cuo kaalma-i, Pol wuɔ cira: «I cie yinni cǐncieluo baa ni naa yaa dei hɔculle-na, aa molo saa dii kuuwuonɔgu u nunɔgu-na. ³⁴ Jande,

wuyaany! Ku yaa fɔngũɔ ka da-nei na hel-mei. Baa na tie holle, i ka hi hinni hiere unany yungu sie janyo.» ³⁵ Un piye dumaanyo-na, *buruo nanyo waa, wuo biε-yo aa jaal Diilonjo-i ba yaanga-na hiere aa bul-onj a donj tuɔ wuo. ³⁶ Sirɛinja suɔ da-ba hiere baa kã ba ta ba wuo. ³⁷ Miε manj waa baatonjo-na, i waa nuonj miε nuɔsũɔ komuɔɔa siei baa cinciɛluo nuonj miε niediei.

³⁸ Baatonj daa wuo tũyãa ðimma yaa boi. Ban juɔ wuo ti, baa huɔl-ma kũnna hũmma-na a parra congorni-i aa baatonjo duɔ ce fiefiε.

³⁹ Cuonj juɔ kaal, maacenciraany baa fara da terienju nanju-i ba saa suɔ-ku, aa da hũmma wuyaa terienju fangu yienju nanju-i. Baa cira ba ka gbãnj kpelle hi terienju fangu-i. ⁴⁰ Baa fir baatonjo-i aa yanj fagammu-i dii hũmma-na, aa naa bi fir yilemmu iyiemba-i. Ban ciε mafamma-i, baa vaa baatonjo kompanja-i yaanga-na fafalmu da mu kã baa-ye terienj daaku-na.

⁴¹ Inj taa ka hi hɔlma namma-i, hiεmugãanj kuɔ yiera baatonjo-i u saa gbãa duɔ cor. U yaanga suurii hiere hiεmugãangu-na. Hũnj maa ta ma jo ma nanj u tuole-i ma kara-diε. ⁴² Sorosibaa-banj daa-ma dumaanyo-na, baa cira ba ko kasobiemba manj waa baa-ye hiere wuo sí da ba sɔ hel ba ka gbar. ⁴³ Ba yuntienj wuo cie-ba. U saa tuɔ taara ba ko Pol ku'i ciε wuo cie-ba aa naa cira: «Bamanj suyaanj sɔmma, ba ta yaanga ba ta ba sɔ ba kã bomborma-na, ⁴⁴banamba ka nyugũnj baatonj-yilanni-na cu ba huonj-nu.» Ba ciε dumɛi a gbãa huɔl hiere; molo saa tiε-manj.

28

Polbaa-ba huɔlaa kā Malti

¹ Inj namalāayā huɔl hūmma-na tī huɔŋgu maŋ nuɔ-i, yiε yuu, baa cira terienḡu faŋgu-i ba bī-ku Malti.* ² A ne da diilo taa u dāa, waanḡu'i daaku. Terienḡu faŋgu taamba silaa ce baa-ye, a dii dāŋgbəguɔŋgu naŋ temma aa bī-ye i ka tiε yiraan. ³ Pol wuɔ kaal daamienḡa naŋa duɔ dii dāamu-na, a ne da gbeina waa galla-yei, Pol saa da-yo. Dāamuŋ wurii bel-o, wuɔ doŋ Pol naŋga-i a pāŋ nyaar. ⁴ Terienḡu faŋgu taambaŋ daa mafamma-i, ba tiŋgu naŋgu waa ba taa ba bī-ku «Ninsontienḡo», baa ta ba piye baa ba-naa wuɔ: «Naacolḡ daayo siε waa dii nelfeɛinḡo, u ka waa nelkoronḡo. Na saa da, uŋ fiε kor hūmma-na, Ninsontienḡo saa yaŋ-yo.» ⁵ Pol wuɔ misirrā jienḡo-i dii-yo dii dāamu-na aa yiera tuɔ ne; bīŋkūŋgu saa ce-yo. ⁶ Ba taa ba ne wuɔ sī u ka pāŋ nyurā terduɔŋgu faŋgu-na, sisɔ u ka pāŋ ku. Baa niya, niya, ba saa ji da bīŋkūŋgu ciε. Baa bir yaŋ aa ta ba piye wuɔ: «Naacolḡ daa u siε waa dii gbāŋgbāŋ.»

⁷ Inj waa terienḡu maŋ nuɔ-i, ba fāamaanḡo dumelle saa naa maa baa-ku. Ba taa ba bī-yo Pubilusi. Wuɔ gbuu bel-e ŋaa u jēnaanḡ miε aa ce i ce yinni siεi baa-yo u dumelle-na. ⁸ U to wuɔ waa galla; wuɔ sa waa hīnni, təgətəgəninḡo'i waa-yuɔ aa u kūɔma tiraa huol da pāmpāmpāŋ. Pol wuɔ suur ka haa u nammu-i yuɔ aa cārā Diilonḡo-i hā-yo; wuɔ pāŋ sire.

* **28:1** Hūmma-i diyaa Malti-i huɔŋga.

⁹ Polŋ siire bincəiŋo-i, jaamba maŋ waa nelle-na, baa jo u ji sire-bei. ¹⁰ Uŋ siire jaamba-i dumaaŋo-na, baa migāaŋ bel-e fafamma naara. In juo'a i ta, bimbinni maŋ maama-i waa-yiε hiere, baa hā-ye baa-ni wuo i bel i naŋ-na tiε kā.

Polbaa-ba curaa Ɔrəmu

¹¹ I ciε caamba siεi Malti-i-na aa suo diε cor. In'a i ta, yiε suur baatoŋo naŋo-na, ba bi-yo «Diyosikuur» ku yuŋgu yaa wuo piεbaa.† Baatoŋo faŋ wuo hilaa Alesāndiri a jo ji yiεra ciε waan-huəŋgu cor. ¹² In taa dumaaŋo-na, yiε kā ka hi Sirakuse; yiε ce yinni siεi kusuəŋgu-na aa cor. ¹³ In curaa, yiε bella koŋkondaanŋu-i kā ka hi Erejo.

Ku cuo kaala-i-na, fafalmu naŋ muo sire i huəŋ-yaŋga-na ta mu tiŋŋ-ye; a ce dumaaŋo-na, yiε ce yinni hāi yoŋ aa hi Pusəli-i. ¹⁴ In hii nelle fande-i, yiε da Diiloŋ-dūŋ-baamba namba. Baa cira i tiεna ce yinni niehāi baa-ba. Yiε tiεna ce yinni fanni-i aa suo cor tiε kā *Ɔrəmu-i-na. ¹⁵ Diiloŋ-dūŋ-baamba maŋ Ɔrəmu-i-na baŋ juo nu wuo i jo dii, baa sire jārā jo nelle nande-na, ba bi-de «Ducənni siεi». Banəŋ baa cor jo Apiyusi saŋga-na da ba ji jārā-yiε. Polŋ juo'a u ne da-ba, wuo jaal Diiloŋo-i aa naa migāaŋ dii sireiŋa u fεrεŋ nuo. ¹⁶ In kaa hi Ɔrəmu-i, ba saa dii Pol kaso-i-na baa kasobiemba namba-i; baa ce u kā ka biε dūŋgu u deŋ, aa jina sorosiyiε tuo niya-yuo.

Polŋ ciε kumaŋ Ɔrəmu-i-na

† **28:11** Piεbaa daaba-i, ba taa ba bi unəŋo-i Kasitər aa bi unəŋo-i Polusi. Gireki ba tiŋŋu-i waa. Baatoŋ-maacenciraan baa biyaa-ku ku ta ku niya-bei.

17 Polbaa-baŋ hii *Ɔrəmu-i, wuə ce yinni hāi, sielin-yiingu-i, wuə bi *Yuifu ba bincuamba maŋ waa terienŋu-na ba jo u wulaa. Baŋ juə, wuə gbē-ba wuə: «Tobiŋ namaa, naŋ daa mi biε-na de-i, ku saa balan. Mi saa cāl miε nellen-baamba-i, mi saa bi guəla manamma i bincuəŋ-hūmelle-na, ŋga ba bilaa-mi *Yerusalemu-i-na a hā *Oromεbaa-ba-i baa-mi. 18 Oromεbaa-ba yuu-mi, mi biε piiye. Ba ne da mafamma saa hi mi kuliingu. Ba'a ba nanna-miε, 19 ŋga i nellen-baamba yagar wuə ma siε gbāa ce. Ku yaa nuə-i mi naa miε ba yaŋ mi āndaanŋu-i hā *Oromε ba *jāmatigi ka ce-ku. Na baa ji da niε sī mi taara da mi dii mi nellen-baamba yunni-i wεima-na? Ma'i sī. 20 Ku'i ciε mi bi-na da mi ji waŋ ma yaanŋa-i baa-na. *Isirahel-baambaŋ hiŋ kumaŋ taalunŋu-i, ba bilaa muəŋo-i kufanŋu maama'i nuə-i dumandε-i-na.» 21 Bincuəŋ baa cira: «Fē ŋ huəŋga-i; i saa da seβε hilaa *Yude-i-na jo wuə ŋ ciε wεima, i saa bi da i natobiŋo naŋo juə wuə ŋ guəlaaya biŋkūŋu. 22 I suyaa yiε niŋ suurii Diilon-hūmelle maŋ nuə-i, nuamba ciina-diε terni-na hiere, ŋga miε taara naŋ fεε-i ŋ waŋ di maama baa-ye.» 23 Baŋ piiye dumaanŋo-na, baa dii yiingu baa ba-naa.

Yiingu fanŋuŋ juə hi, baa jo maar yidiēlanŋu-i Pol wulaa dii u dumelle-na. Pol wuə biε *Diilon-bāanŋu maama-i tuə piiye baa-ba, a doŋ cucuuyunŋu-na ji tuə hi dānambāanŋu. Duə tuə piiye u kā, u ka biε *Moisi *ānjīnamma-i piiye baa-ba, kuniε u biε *Diilopəpuərbiemba maama-i a piiye baa-ba. U taa u ce mafamma-i ba da ba suə wuə uŋ waŋ mamanŋ Yesu kūŋu-na coima sī. 24 Bananŋ baa hūu-ma, banamba saa hūu-ma. 25 Kuŋ ciε dumaanŋo-

na, baa hel ba-naa honniŋ aa naa sire ta ba ta. Pol wuə cira: «Ma dəlaa *Diilonŋ-Yalle puər *Isayi-i i bincuaмба wulaa. Diilonŋ-Yalle gbɛ-ε-yo wuə:

²⁶ *Ƙa η ka waŋ baa Isirahεl-baamba-i*

wuə ba nu nelma-i ηga ba sa suə ma yaaŋga-i;

ba ne colcol ηga ba sa da biŋkūŋgu.

²⁷ *Ba nyaayá ba fεε.*

Ba suuye ba tūnni-i ba sa taara ba nu baa-ni,

aa suuye ba yufieŋa-i ba sa taara ba da baa-ya.

*Ba sa taara ba suə mi nelma yaaŋga-i aa jo mi ji kor-
ba.‡»*

²⁸ Pol wuə cira: «Terieŋgu faŋgu-na, na saaya na suə wuə fiεfiε-i-na, Diilonŋo birii saaŋ koŋkor-nelma-i hã *niεraamba baa-ma. Bafamba fuə, ba ka nu-ma.» [²⁹ Polŋ piiye dumaanŋo-na, Yuifubaa baa gbuu ta ba fanu ba-naa u nelma-na ba kūŋ.]

³⁰ Pol wuə biyaa u yerreŋ dūŋgu Ɔrəmu-i-na. U ciε biena hãi dūŋgu faŋgu-na. Nuəmba taa ba kã u wulaa. U saa tuə donya moloŋo u fεreŋ nuə. ³¹ U taa u waŋ Diilonŋ-bāaŋgu maama-i baa nuəmba-i aa tuə kalaŋ-ba baa Itieŋo-i Yesu-Kirsa maama-i. U holle saa ta di tie baa ma cemma-i aa u waa u fεreŋ nuə.

‡ **28:27** Isayi (Ésaïe) 6.9-10

Diilon-nelma Tobisĩfelenni
New Testament in Cerma (UV:cme:Cerma)

copyright © 2011 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: (Cerma)

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2011, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Cerma

© 2011, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

All rights reserved.

2014-04-23

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files dated 29 Jan 2022

5ffe1c98-1ba9-54d8-8f4c-03a7c12fba11